

Marte Maren Lund Eggen

Masteroppgave

«Jø, så nøfyse!» En sosiolingvistisk analyse av dialektbruk i to Flåklypa-filmer

“Jø, så nøfyse”
A sociolinguistic analysis of how dialect is used in
two Flåklypa-movies

Lektorutdanning i språkfag

Vår 2023

Forord

Det har allerede gått fem år siden jeg møtte opp første skoledag ved Høgskolen i Innlandet på Hamar for å starte på lektorutdanningen i norsk. Til tross for en amputert skolehverdag de siste årene grunnet pandemi har det vært fem fine år med både morsomme og litt mindre morsomme fag. Med det sitter jeg igjen med kunnskap og erfaring som vil komme til nytte i den nye hverdagen som lærer.

Plutselig var det min tur til å levere masteroppgaven. Det har vært en prosess med både oppturer og nedturer, men som jevnt over har vært et morsomt prosjekt der hvor bygdepatrioten inni meg har kommet frem! Jeg vil først og fremst takke min tidligere veileder Guri Bordal Steien som var med i oppstarten av dette prosjektet. Videre vil jeg rette en STOR takk til min veileder Eline Bjørke med konstruktive tilbakemeldinger, god hjelp og motivasjon – og for å alltid ha trua! Tusen takk!

På Hamar har det vært et lite miljø med norsk lektorstudenter, men jeg er veldig takknemlig for å ha blitt kjent med mine fem studievenninner. Jeg vil særlig takke Line Johnsgård og Silje Flyen for et godt vennskap gjennom hele studietiden, og for alle oppmuntrende ord både ved oppgaveskriving og eksamener. Jeg vil også takke mamma og pappa for å alltid ha trua på meg. Min lille familie i Brumunddal, Andreas og Mixi fortjener også en stor takk for å ha holdt ut med en frustrert masterstudent innimellom.

Til slutt vil jeg takke min tidligere norsklærer Therese for å ha lest gjennom masteroppgaven min. Det settes stor pris på!

Marte Maren Lund Eggen

Brumunddal/Alvdal, våren 2023.

Norsk sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker i hvilken grad alvdalsdialekten er representert i to ulike Flåklypa-filmer fra to ulike tidsperioder: Flåklypa Grand Prix (1975) og Månelyst i Flåklypa (2018). Denne oppgaven studerer dialekten fra Alvdal som Flåklypa-universet har sitt opphav fra, med utgangspunkt i karakterene Reodor, Solan og Ludvig som er inspirert av bygdeprofiler fra Alvdal.

Studien baserer seg i hovedsak på en sosiolingvistisk kvalitativ analyse med utgangspunkt i en ortografisk og fonetisk transkripsjon av dialekten hos de tre karakterene. Resultatene fra analysen viser at karakterene har dialekttrekk som samsvarer med alvdalsdialekten i enda større grad i Månelyst i Flåklypa, enn det de har i Flåklypa Grand Prix da standard østnorsk er mer fremtredende i den sistnevnte filmen. Filmene er dermed preget av ulike språkideologier og språklige strategier. Flåklypa Grand Prix er preget av en anonymitetsstrategi ved at karakterene skal fremstå mer nøytrale, mens Månelyst i Flåklypa er preget av en autentisitetstrategi. I dag har dialekter en høyere status i Norge enn tidligere, og dette har vært med på å påvirke dialektbruk i film og kan derfor ha noe å si for hvorfor det er mer dialektbruk i den siste Flåklypa-filmene enn i den første.

Ved å studere to filmer fra to ulike tidsperioder vil en kunne si noe om hvilken status dialekt har hatt i det norske språksamfunnet opp gjennom. Denne studien vil også være sentral i talemålsundervisningen. Undervisning om talemål står sentralt i læreplanen, og studien kommer inn på hvordan filmene kan brukes som ressurs i arbeid med talemålsdidaktikk.

English abstract

Title: “Jø, så nøfyse!” A sociolinguistic analysis of how dialect is used in two Flåklypa-movies.

This master's thesis investigates the extent to which the Alvdal dialect is represented in two different Flåklypa movies from two different time periods: Flåklypa Grand Prix (1975) and Månelyst i Flåklypa (2018). The thesis focuses solely on the dialect from Alvdal, as the Flåklypa universe is based on characters inspired by local personalities from Alvdal, namely Reodor, Solan, and Ludvig.

The study is based on a sociolinguistic qualitative analysis, using an orthographic and phonetic transcription of the dialect used by the three characters. The results of the analysis show that the characters have dialect features that match the Alvdal dialect to an even greater extent in Månelyst i Flåklypa compared to Flåklypa Grand Prix, where standard East Norwegian is more prominent. The movies are thus influenced by different language ideologies and strategies. Flåklypa Grand Prix is characterized by an anonymity strategy, where the characters are meant to appear more neutral, while Månelyst i Flåklypa is characterized by an authenticity strategy. Dialects have a higher status in Norway today than in the past, and this has helped influence the use of dialect in movies, which may be a factor in the increased dialect use in the latest Flåklypa movie.

By studying two movies from two different time periods, the thesis sheds light on the status of dialects in the Norwegian language community over time. This study will also be central to the teaching of spoken language. Teaching about spoken language is central to the curriculum, and the study explores how these movies can be used as a resource in working with the didactics of spoken language.

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	II
NORSK SAMMENDRAG.....	III
ENGLISH ABSTRACT.....	IV
1. INNLEDNING.....	9
1.1 PRESENTASJON AV PROSJEKT.....	9
1.1.1 Problemstilling og avgrensing.....	10
1.1.2 Fagfornyelsens tilnærming til talemål.....	10
1.2 BEGREPSAVKLARING.....	12
1.3 ALVDAL.....	13
1.4 KJELL AUKRUST.....	13
1.5 FLÅKLYPA GRAND PRIX (1975) OG MÅNELYST I FLÅKLYPA (2018).....	16
1.6 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	17
2. TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING.....	18
2.1 SOSIOLINGVISTIKK.....	18
2.2 HVA ER DIALEKT?.....	18
2.3 SPRÅK OG IDENTITET.....	19
2.4 SPRÅKETS INDEKSİKALITET.....	21
2.5 SPRÅKLIGE IDEOLOGIER.....	21
2.6 AUTENTISITET OG ANONYMITET.....	23
2.7 STANDARDSPRÅKSIDEOLOGI OG STANDARDTALEMÅL.....	24
2.8 TIDLIGERE FORSKNING PÅ DIALEKTBRUK I FILM.....	26
2.9 TIDLIGERE FORSKNING PÅ ALVDALSDIALEKTEN.....	26
2.10 DIALEKTENDRING I ALVDALSDIALEKTEN.....	27
2.11 SENTRALE TREKK VED ALVDALSDIALEKTEN.....	27
2.11.1 Retroflekser.....	27
2.11.2 Trykk på første stavelse i lånord.....	28
2.11.3 Monoftongering.....	28
2.11.4 Jamning.....	28
2.11.5 Senkning.....	29
2.11.6 Uttale av hv-ord.....	29

2.11.7 Kortformer i presens av sterke verb	29
2.11.8 Bortfall av -r i presens av svake verb	29
2.11.9 Bestemt form flertall av substantiv	29
2.11.10 Leksikalske trekk og andre karakteristiske trekk	29
2.12 TALEMÅLSDIDAKTIKK	30
3. METODE	33
3.1 KVALITATIV METODE	33
3.1.1 Forsknings spørsmål	33
3.1.2 Samtaleanalyse og innholdsanalyse	34
3.2 DATAMATERIALE	35
3.2.1 Innsamling og analyse av data	35
3.2.2 Transkripsjon og annotasjon	35
3.2.3 Språklige variabler	37
3.2.4 Analysen	38
3.2.5 Fordeler og ulemper	39
3.2.6 Brevmetode	41
3.3 RELIABILITET OG VALIDITET	42
4. FUNN	44
4.1 RETROFLEKSER	44
4.2 TRYKK PÅ FØRSTE STAVELSE I LÅNORD	51
4.3 MONOFTONGERING	56
4.4 JAMNING	56
4.5 SENKNING	58
4.6 UTTALE AV HV-ORD	60
4.7 KORTFORMER I PRESENS AV STERKE VERB	61
4.8 BORTFALL AV -R I PRESENS AV SVAKE VERB	62
4.9 BESTEMT FORM FLERTALL AV SUBSTANTIV	64
4.10 LEKSIKALSKE TREKK OG ANDRE KARAKTERISTISKE TREKK	65
4.11 FUNN FRA BREVINTERVJU	74
5. DRØFTING	76
5.1 TALEMÅLSDIDAKTIKK	76
5.2 OVERORDNET PERSPEKTIV	80

5.3 AUTENTISKE OG ANONYME TREKK	83
6. AVSLUTNING	88
6.1 OPPSUMMERING AV OPPGAVEN	88
6.2 VIKTIGE FUNN	88
6.3 STUDIENS BEGRENSNINGER	91
6.4 VIDERE FORSKNING	92
LITTERATURLISTE	93
OVERSIKT OVER VEDLEGG	98
VEDLEGG 1: IPA.....	99
VEDLEGG 2: BREV TIL DIALEKTKONSULENT.....	100
VEDLEGG 3: INFORMASJONSSKRIV OG SAMTYKKEERKLÆRING	101
VEDLEGG 4: GODKJENNING FRA SIKT.....	104

Figurliste

Figur 1.1: Alvdal kommune i tidligere Hedmark.....	13
Figur 3.1: Eksempel på ortografisk transkripsjon og annotering i Praat.....	36
Figur 3.2: Kategoriseringskjema av karakteren Reodor.....	38

Tabelliste

Tabell 4.1: Retroflekser hos Reodor i Flåklypa Grand Prix.....	44
Tabell 4.2: Retroflekser hos Reodor i Månelyst i Flåklypa.....	46
Tabell 4.3: Retroflekser hos Solan i Flåklypa Grand Prix.....	47
Tabell 4.4: Retroflekser hos Solan i Månelyst i Flåklypa.....	49
Tabell 4.5: Retroflekser hos Ludvig i Flåklypa Grand Prix.....	50
Tabell 4.6: Retroflekser hos Ludvig i Månelyst i Flåklypa.....	51
Tabell 4.7: Trykk på første stavelse i lånnord hos Reodor.....	53
Tabell 4.8: Trykk på første stavelse i lånnord hos Solan.....	55
Tabell 4.9: Trykk på første stavelse i lånnord hos Ludvig.....	55
Tabell 4.10: Jamning hos Reodor.....	57
Tabell 4.11: Jamning hos Solan.....	57

Tabell 4.12: Jamning hos Ludvig.	57
Tabell 4.13: Senkning hos Reodor.	59
Tabell 4.14: Senkning hos Solan.	60
Tabell 4.15: Senkning hos Ludvig.	60
Tabell 4.16: Kortformer i presens av svake verb hos Reodor, Solan og Ludvig i Flåklypa Grand Prix.	61
Tabell 4.17: Kortformer i presens av svake verb hos Reodor, Solan og Ludvig i Månelyst i Flåklypa.	61
Tabell 4.18: Bortfall av -r hos Reodor.	62
Tabell 4.19: Bortfall av -r hos Solan.	63
Tabell 4.20: Bortfall av -r hos Ludvig.	63
Tabell 4.21: Bestemt form flertall hos Reodor.	64
Tabell 4.22: Bestemt form flertall hos Solan.	65
Tabell 4.23: Bestemt form flertall hos Ludvig.	65
Tabell 4.24: Personlig pronomen hos Reodor i Flåklypa Grand Prix.	66
Tabell 4.25: Personlig pronomen hos Reodor i Månelyst i Flåklypa.	66
Tabell 4.26: Personlig pronomen hos Solan i Flåklypa Grand Prix.	67
Tabell 4.27: Personlig pronomen hos Solan i Månelyst i Flåklypa.	68
Tabell 4.28: Personlig pronomen hos Ludvig i Flåklypa Grand Prix.	68
Tabell 4.29: Personlig pronomen hos Ludvig i Månelyst i Flåklypa.	69
Tabell 4.30: Sammentrekninger hos Reodor.	71
Tabell 4.31: Sammentrekninger hos Solan.	71
Tabell 4.32: Sammentrekninger hos Ludvig.	71
Tabell 4.33: Spørrepronomen hos Reodor.	72
Tabell 4.34: Spørrepronomen hos Solan.	72
Tabell 4.35: Spørrepronomen hos Ludvig.	72

1. Innledning

1.1 Presentasjon av prosjekt

Innbyggerne i Norge er noen av dem som snakker mest dialekt i Europa (Trudgill, 2002, s. 31). Nordmenn er opptatte av å ta vare på dialektmangfoldet og vi bruker dialekt i alle slags sammenhenger. Dialektforskjeller i norsk språk har eksistert helt siden norrøn tid (Venås & Skjekkeland, 2023), og siden den tid har de norske dialektene gjennomgått store endringer i tråd med samfunnsutviklingen. I dag har vi større kontakt med ulike dialekter gjennom bruk av fjernsyn, radio, internett og sosiale medier (Skjekkeland, 2023). Dette innebærer at vi har større kunnskap om ulike dialekter, men det er også med på å bidra til dialektnivellering ved at tradisjonelle trekk må vike for nyere trekk (Røyneland, 2017, s. 98).

Dukkefilmen *Flåklypa Grand Prix* fra 1975 har vært med på å sette Norge på kartet. Filmen er produsert og regissert av Ivo Caprino basert på Kjell Aukrust sitt Flåklypa-univers, og er den mest sette norske filmen gjennom tidene (Strøm, 2023). Filmsuksessen her i Norge utvidet seg også utover landegrensene. Filmen har blitt vist i 30 land og blitt oversatt til 13 ulike språk. Flåklypa-universet til Aukrust har vært til inspirasjon for flere Flåklypa-filmer i ettertid, og den siste filmen er *Månelyst i Flåklypa* som ble utgitt i 2018 regissert av Rasmus Andre Sivertsen.

Kjell Aukrust er for mange mest kjent for sine Flåklypa-historier der han skildrer et humoristisk bygdesamfunn med en rekke karikaturaktige figurer (Kalleklev, 2022). Reodor Felgen, Solan Gundersen, Ludvig og Emmanuel Desperados er noen av figurene som Aukrust står bak. Aukrust var en allsidig kunstner som både tegner, maler, forfatter, oppfinner og humorist (Huset Aukrust, 2022). Alvdølen Aukrust ble gjennom sin yrkeskarriere en av Norges mest folkekjære kunstnere. Aukrust uttalte selv av fjellbygda Alvdal var hovedinspirasjonen for mye av hans kunstneriske univers (Kalleklev, 2022).

I likhet med Aukrust har også jeg mitt opphav i den lille bygda Alvdal. Jeg har en stor interesse for dialekter og derfor vil jeg i denne masteroppgaven se på dialektbruk i to ulike filmer fra det samme Flåklypa-universet. Disse filmene er utgitt med 43 års mellomrom: *Flåklypa Grand Prix* fra 1975 og *Månelyst i Flåklypa* fra 2018. Jeg vil i hovedsak se på hvordan alvdalsdialekten fremstilles i filmene da Reodor, Solan og Ludvig er inspirert av alvdøler. Det vil derfor være interessant å se på språkbruken hos disse karakterene, og om

talemålet deres i de ulike filmene kan oppfattes som autentisk alvdalsdialekt. Med tanke på at filmene er utgitt i hver sin tid vil det også være interessant å se på om det foreligger noen forskjeller når det kommer til deres talemål, og om dette kan være påvirket språkideologier som var sentrale i tiden filmene ble utgitt. I tillegg vil det være aktuelt å se på forholdet mellom språk og identitet.

1.1.1 Problemstilling og avgrensing

Problemstillingen for denne oppgaven er:

I hvor stor grad blir alvdalsdialekten representert i Flåklypa-filmene Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018?

Dette skal jeg studere gjennom å analysere talemålet til de tre karakterene Reodor, Solan og Ludvig i hver av Flåklypa-filmene. Analysen vil ta utgangspunkt i fonologiske, morfologiske og leksikalske trekk som er sentrale for alvdalsdialekten. I tillegg til analyse av talemålet, har jeg brukt brevmetode som en underordnet metode, og brukt denne til å gjennomføre et mindre omfattende intervju med Ingrid Vollan, som har vært dialektkonsulent på Månelyst i Flåklypa.

For å avgrense oppgaven vil jeg i tillegg ha fokus på to forskningsspørsmål som tar utgangspunkt i det språkvitenskapelige:

1. *Kan en se forskjell i hvordan dialekt ble representert i filmen fra 1975 og filmen fra 2018?*
2. *Hvordan kan dialektbruken i filmene forstås som uttrykk for ideologiske og sosiale forhold?*

I tråd med retningslinjene til masteroppgaven vil jeg videre ha en didaktisk dimensjon, og har derfor et tredje forskningsspørsmål:

3. *Hvordan kan Flåklypa-filmene brukes til å belyse talemålsdidaktiske perspektiv?*

1.1.2 Fagfornyelsens tilnærming til talemål

Det å jobbe med talemål er relevant i sin natur ved at det tematiserer språk og talespråk (Ommeren, 2021, s. 186), som alle bruker for å kommunisere med hverandre. *Identitet og kulturelt mangfold* står sentralt i overordnet del av fagfornyelsen der de peker på at «Opplæringen skal sikre at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler sin språklige identitet, og at de kan bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre. Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet.» (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Språklig mangfold er også et sentralt kjerneelement i læreplanen for norskfaget, som innebærer at elevene skal ha kunnskap om dagens språksituasjon i Norge og historien bak. På den måten skal de ha innsikt i sammenhengen mellom språk, kultur og identitet (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3). Dermed åpner både overordnet del av fagfornyelsen og kjerneelement opp for å jobbe med talemål i skolen. Det er også ulike kompetansemål som åpner opp for å jobbe med talemål i skolen:

Kompetansemål etter 10.trinn: Utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 9).

Kompetansemål etter Vg2 studieforbereende utdanningsprogram: Gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet (Kunnskapsdepartementet, 2019, s.13).

Kompetansemål etter Vg3 studieforbereende utdanningsprogram og Vg3 påbygging til generell studiekompetanse: Gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet (Kunnskapsdepartementet, 2019, s.15-16).

Som en ser ovenfor er ikke «dialekt» et begrep som blir brukt verken i overordnet del, kjerneelement eller i kompetansemålene. Dette skapte debatt i fagmiljøene rundt innføringen av fagfornyelsen, hvor noen var kritisk til at de ikke bruker begrepet «dialekt» og at de norske dialektene får for liten plass i læreplanen (Vangsnes, 2019). På den andre siden mener flere at dialekt fortsatt har en stor plass i læreplanen, men at begrepet «talespråk» blir brukt som et synonym (Tonne, 2019). Tonne (2019) peker på at læreplanen legger opp til at språklig variasjon og mangfold skal bli sett på som en ressurs, og at kompetansemålene åpner opp for å snakke om språklige likheter og ulikheter. Dermed er det ikke bare dialektene som skal være i fokus, men også andre språk i tillegg til norsk.

Jeg som fremtidig norsklærer mener at disse punktene i fagfornyelsen åpner opp for en endring da det tidligere har vært en tradisjon for å jobbe med dialekt i skolen. Eksempelvis kan en jobbe med multietnolektisk stil og fortsatt dekke de nevnte kompetansemålene. Dermed kan en unngå å snakke om dialekt i norskfaget. Likevel mener jeg det er viktig å snakke om dialekt for å forstå den norske språksituasjonen og språkhistorien, og det er også viktig for elevens språklige identitet. Det er uansett viktig å anerkjenne elevenes språklige situasjon, uansett dialekt og førstespråk. Dette kommer også tydelig frem i overordnet del i

fagfornyelsen ved at skolen skal bidra til at elevene utvikler sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2017).

1.2 Begrepsavklaring

I denne oppgaven vil jeg bruke begrepene dialekt og standard østnorsk, og det vil derfor være nødvendig med en begrepsavklaring for å få fram hva jeg legger i disse to begrepene.

Dialekt i denne oppgaven forstås som geolekt, altså en talemålsvariant knyttet til et bestemt geografisk område (Meyerhoff, 2006, s. 11). Denne definisjonen av dialekt vil dermed være en *lingvistisk definisjon* ved at dialekt er en geografisk varietet (Mæhlum et al., 2014, s. 24).

En grundigere beskrivelse av dialektbegrepet vil bli gjort rede for i kapittel 2.2. Denne oppgaven ønsker å undersøke i hvilken grad alvdalsdialekten er representert i to ulike filmer, og hvorvidt alvdalsdialekten er autentisk. Dialekt er ikke en definert enhet, fordi i alle dialekter er det inter- og intraindividuell variasjon og det varierer hvordan mennesker fra Alvdal snakker. I denne studien har jeg redusert alvdalsdialekten til å omhandle noen utvalgte språklige variabler, noe jeg vil skildre i teorikapitlet. Disse språklige variablene vil da bli sett på som alvdalsdialekten, og bli sett opp mot autentisitet. Det er likevel viktig å bemerke at dette er en forenkling fra virkeligheten, og alvdalsdialekten er mer enn bare disse utvalgte språklige variablene. Autentisitet blir ofte assosiert med å være *ekte* og *egenartet* (Hårstad et al., 2021, s. 86), og er et begrep jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.6.

Det norske talemålet har i motsetning til det skriftlige språket, ikke noe offisielt standardspråk. Likevel er det debatt i fagmiljøene der noen mener at vi har et standardtalemål, mens andre mener at det ikke eksisterer (Mæhlum, 2009, s. 13). Et standardtalemål anses for å være nøytralt og umarkert, og standard østnorsk blir ofte koblet opp mot standardtalemål i Norge (Mæhlum, 2007, s. 45-46). Standard østnorsk blir ofte assosiert med *talt bokmål*, og det er *talt bokmål* som jeg vil referere til når jeg referer til standard østnorsk. Med bakgrunn i filmene som er utgangspunkt for denne oppgaven vil det bli naturlig å sammenligne tradisjonelle trekk fra alvdalsdialekten med det talemålet som brukes i filmen. Der det eventuelt ikke er benyttet tradisjonelle trekk fra alvdalsdialekten vil det være aktuelt å se om det er benyttet standard østnorsk. I denne studien vil jeg bruke begrepene *tradisjonell variant* og *standardvariant*, der tradisjonell variant beskriver alvdalsdialekten. Mens standardvariant blir brukt for å beskrive de språklige trekkene i filmene som ikke assosieres med den tradisjonelle alvdalsdialekten, men som heller kan assosieres med det talemålet jeg her kaller for standard østnorsk.

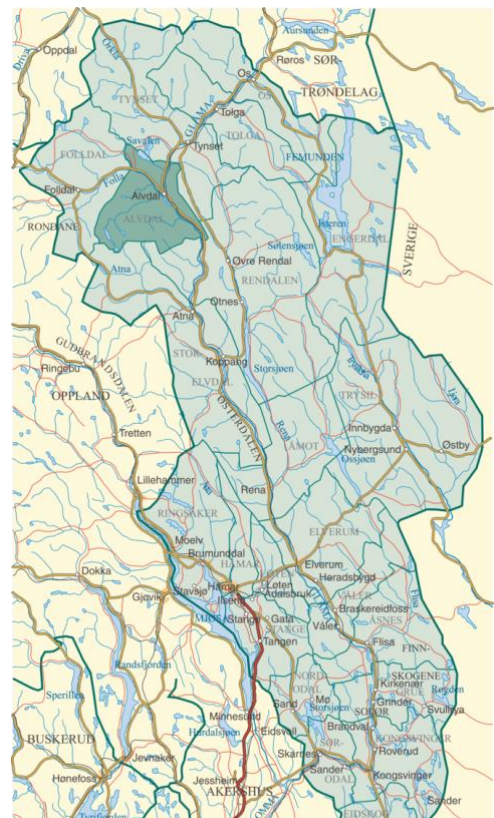
1.3 Alvdal

Sju og tredive mil nordover, litt øst og oppover finner man fjellbygda Alvdal. Alvdal er en kommune i Nord-Østerdalen i Innlandet fylke som grenser til Folldal, Tynset, Stor-Elvdal og Rendalen (Mæhlum, 2023). Innbyggerne i Alvdal blir kalt for *alvdøler* og alvdøler liker å referere til bygda som *midt i væla*. Dette fordi Alvdal er et sentralt knutepunkt mellom Oslo og Trondheim med både riksvei 3 og Rørosbanen som går parallelt gjennom hele kommunen fra nord til sør (Oppevalvdal, 2023). Til tross for å være *midt i væla* er nok Alvdal mest assosiert med Kjell Aukrust, og Alvdal har derfor fått kallenavnet Aukrustbygda.

Dialekt og historie er tett knyttet opp mot hverandre og dialektgrenser vil falle sammen med historiske grenselinjer (Reitan, 1926, s. 7). Som nevnt grenser Alvdal til Tynset og disse to kommunene har tidligere tilhørt samme prestegjeld, og Reitan (1926) peker på at dialekten i disse to bygdene har så mange likheter at de kan regnes som ett målføre (s.7). Alvdal og Tynset var begge under Nidaros bispedømme i den katolske tiden, og dialektene var derfor påvirket fra Trøndelag (Gjelten, 1966, s. 345). Nå ser det imidlertid ut som at den språklige påvirkningen på dialektene i Alvdal og Tynset i større grad kommer fra sør enn fra nord (Reitan, 1926, s. 7). Bygdene rundt omkring i Nord-Østerdal har blitt påvirket fra ulike steder og Gjelten (1966) peker eksempelvis på at Rendalsbygdene har fått størst påvirkning fra sør, mens Folldal i større grad har blitt påvirket av Gudbrandsdalen (s. 345).

1.4 Kjell Aukrust

Kjell Aukrust ble født den 19.mars 1920 i Alvdal som yngstemann i en søskenflokk på tre. Aukrust tilbragte de første femten årene av sitt liv i Alvdal, og vokste opp på landbruksskolen Storsteigen der hans far var bestyrer. Faren til Aukrust ble i 1934 valgt inn på Stortinget og familien flyttet dermed til Oslo, og Aukrust ble plassert på snekkerskole på Elvebakken (Aukrust, 2006, s. 65-66). Som yngst i klassen, liten av vekst og med en dialekt som skilte seg

Figur 1.1: Alvdal kommune i tidligere Hedmark. Hentet fra <https://snl.no/Alvdal>

ut ble tiden på Elvebakken en vond periode i livet til Aukrust (Løvåsen, 2020, s. 52). Til tross for sin tilhørighet til Alvdal, bodde Aukrust i Oslo mesteparten av livet sitt. Likevel var tilknytningen til Alvdal sterk for Aukrust, og han ligger gravlagt i Alvdal sammen med sin kone, Kari.

Aukrust er i dag en av våre mest folkekjære kunstnere som både tegner, forfatter, maler, oppfinner og humorist (Huset Aukrust, 2023). Det var først og fremst som *tegner* Aukrust gjorde seg bemerket, og allerede som nittenåring debuterte Aukrust på Høstutstillingen hvor han stilte ut tegningene sine en rekke ganger (Huset Aukrust, 2023).

I 1946 kom Aukrust til *Mannskapsavisa*, i dag bedre kjent som *Forsvarets Forum*, for å avtjene sin verneplikt (Huset Aukrust, 2023). Etter hvert begynte han som avistegner og det var her Flåklypa-universet først oppstod, først med «Våre duster», så «Folk og fe» og til slutt «Flåklypa Tidende» (Huset Aukrust, 2023). Aukrust debuterte som forfatter i 1958 med boken *Simen*, som ble en umiddelbar suksess og det ble trykt over 100 000 opplag av boken (Huset Aukrust, 2023). *Simen* utgjør sammen med *Bonden* og *Bror min*, Alvdalstriologien. Triologien handler om oppveksten i Alvdal (Huset Aukrust, 2023), med Aukrust selv som hovedperson og forteller.

Etter suksessen med Alvdalstriologien oppstod det en ny fase i Aukrust sitt forfatterskap og i 1966 møter vi skjæreungen Solan Gundersen i boken *Je og ´n Solan*, og senere i 1977 møter vi pinnsvinet Ludvig i boken *Ludvig* (Huset Aukrust, 2023). Solan og Ludvig ble to viktige karakterer som fulgte Aukrust livet ut, og han omtalte de selv som sitt alter ego: «n Ludvig oppsto inni meg etter at jeg fylte 50. Den livsglade og sjølsikre skjærungen var noe som herja i meg før den tid.» (Huset Aukrust, 2023).

Tore Midtbø (1979) deler Aukrust sitt forfatterskap i tre grupper:

1. **Barndomsminner fra Alvdal:** Blant annet Alvdalstriologien som bygger på Aukrust sin oppvekst i Alvdal (s. 11).
2. **Solan-bøkene:** *Je og ´n Solan* fra 1966, *Hilsen Solan* og *Nystumoen* fra 1973 og *Ludvig* fra 1977 (s. 11).
3. **Flåklypa-bøkene:** Bøker som har tilknytning til stedsnavnet Flåklypa som opprinnelig er hjemstedet til oppfinneren Reodor Felgen, men som senere blir en fellesbetegnelse for hele fantasiverden som Aukrust skaper (s. 11). Blant annet

bildeboken *Flåklypa Grand Prix* (1976), som Aukrust skrev sammen med Ivo Caprino som er bygget på filmen med samme navn (s. 12).

Midtbø utga sin bok i 1979 og hans inndeling av Aukrust sitt forfatterskap inneholder dermed ikke erindringsbøkene til Aukrust. Aukrust ga ut *Slipp ham inn!* (1979), *Lykkelig er den* (1988) og *En liten og en små* (1995) som alle er selvbiografiske bøker (Jor, 2022).

Det er en del språkvariasjon i bøkene til Aukrust der han skriver både et dialektnært og bokmålsnært språk. I boken *Hilsen Solan og Nystumoen* (1973) ser en at fortellerstemmen har et bokmålsnært språk, mens replikkene fra de ulike karakterene har et mer dialektnært språk. For eksempel sier Solan: «Det kjem itte bære folk frå bygdan nå tel dags» (Aukrust, 1973, s. 12). Bare i denne setningen er det fire dialekttrekk som er representert: kortform i presens av sterke verb, nektingsadverb, bestemt form flertall av substantiv og senkning. Når det gjelder personlig pronomen er både *jeg* og *je* representert i bøkene til Aukrust, og det er igjen replikker fra karakterene som får et mer dialektnært språk, som her hos Nystumoen i *Hilsen Solan og Nystumoen* (1973): «Je syns itte han er den samma je» (Aukrust, 1973, s. 103).

I tillegg til bøkene har Aukrust vært med på å sette opp teater, lage filmer og Flåklypa-universet hadde også sin plass i radio og fjernsyn med *Flåklypa Radio* og *Flåklypa TV* (Midtbø, 1979, s. 12). Aukrust står bak Norges største filmsuksess sammen med filmregissøren Ivo Caprino, *Flåklypa Grand Prix*, en dukkefilm med miljø og figurer fra Aukrust sine bøker (Haverkamp, Østby & Kalleklev, 2022). I 1998 kom tegnefilmen *Solan, Ludvig og Gurin med reverumpa* (Tystad & Jacobsen, 1998). I senere tid har det også blitt produsert flere filmer basert på Aukrust sitt Flåklypa-univers: *Solan og Ludvig – Jul i Flåklypa* (Sivertsen, 2013), *Herfra til Flåklypa* (Sivertsen, 2015) og *Månelyst i Flåklypa* (Sivertsen, 2018).

Kjell Aukrust har satt fjellbygda Alvdal på kartet og Aukrusts kunstneriske virke er Alvdals stolthet. På Steia, sentrum av Alvdal, står Aukrustmonumentet laget av billedhuggeren Nils Aas (Oppevalvdal, 2023). Aukrustmonumentet ble avduket i 1989, og monumentet viser Kjell sammen med Solan og Ludvig (Oppevalvdal, 2023). I 1996 åpnet Aukrustsenteret, som i dag heter Huset Aukrust, i Alvdal, som er et museum viet til Aukrust sitt kunstneriske livsverk (Haverkamp, Østby & Kalleklev, 2022). Her kan man få innblikk i Kjell sine tegninger, malerier, tekster, humor og galskap (Huset Aukrust, 2023). Ved Huset Aukrust ligger også Flåklypatoppen, og her finner en Reodor Felgens månerakett som har blitt et

landemerke i bygda. Måneraketten kan sees fra riksvei 3 og den sørger dermed for at Alvdal blir lagt merke til, også for nye generasjoner. Aukrust sine karakterer er inspirert av alvdøler, som gjør at en alvdøl lett kjenner seg igjen i karakterene Aukrust har skapt. Solan, Ludvig og Emanuel Desperados har blitt en del av Alvdals befolkning, og en skal ikke bli overrasket om en møter på de i bygda. Både kulturelle- og idrettsarrangementer i bygda er også inspirert av Aukrust sitt univers. For eksempel arrangeres det Solan Gundersens vinterleker årlig, som er et skirenn i hopp og kombinert for barn i alderen 12 til 14 år som arrangeres av Alvdal idrettslag (Huset Aukrust, 2023).

1.5 Flåklypa Grand Prix (1975) og Månelyst i Flåklypa (2018)

I Flåklypa Grand Prix møter vi sykkelreparatøren og bygdeprofilen Reodor Felgen som bor i den lille fiktive bygda Flåklypa. Der bor han sammen med sine to hjelpere Solan Gundersen og Ludvig. I tillegg til å være sykkelreparatør er Reodor en oppfinner, og er kjent for sine oppfinnelser, alt fra suppeskje med lyddemper til egenkomponert racerbil. Solan er en fugl, nærmere beskrevet en antropomorf skjære. Solan er en type som er frempå og evig optimist, i motsetning til Ludvig. Ludvig er et pinnsvin som er engstelig, redd for forandringer og pessimist. Personligheten hans kommer tydelig frem i hans kjente replikk: «Det e falit' det».

Vi møter også karakteren Rudolf Blodstrupmoen i Flåklypa Grand Prix. Blodstrupmoen var tidligere læregutt hos Reodor, og skal nå delta i et billøp. Dette får Reodor, Solan og Ludvig greie på gjennom et intervju på fjernsynet. Da går det opp for Reodor at Blodstrupmoen har stjålet oppfinnelsen hans, og at bilen Blodstrupmoen skal kjøre i billøpet er basert på arbeidstegningene til Reodor. Solan overtaler derfor Reodor til å bygge en egen racerbil for å slå Blodstrupmoen i det nevnte billøpet. Dermed blir racerbilen Il Tempo Gigante til, og Reodor, Solan og Ludvig vinner århundrets billøp etter flere uforutsette hendelser og med finansiell støtte fra oljesjeiken Ben-Redric Fy Fazan.

Månelyst i Flåklypa er filmen som kom 43 år etter Flåklypa Grand Prix. De to filmene kan imidlertid ligne litt på hverandre, og oppfinner Reodor og de to gode hjelperne Solan og Ludvig er også hovedpersoner i denne filmen. Denne gangen handler det likevel ikke om å bygge en racerbil, men om å bygge en månerakett på vegne av fedrelandet, der målet er å plante det norske flagget på månen for å skape eierskap. For å bygge raketten får Reodor kommunal støtte og det oppstår et romkappløp om hvilket land som klarer å komme til månen

først, men måneferden går likevel ikke helt som planlagt. Optimisten, Solan som også er rakettkjører, klarer å komme trygt ned igjen til Flåklypa med hele mannskapet i behold, men blir månen norsk?

I tillegg til Reodor, Solan og Ludvig møter vi en rekke karakterer i Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa. Karakterene Emanuel Desperados, Enkefru Stengenfhøn-Glad og Ollvard O. Kleppvold er karakterer som er til stede i begge filmene. Sammen med en rekke flere karakterer kan en anta at det også er flere dialekter som er representert i Flåklypa-filmene. Denne oppgaven vil kun fokusere på de tre hovedkarakterene Reodor, Solan og Ludvig, og se i hvilken grad alvdalsdialekten er representert. Det som imidlertid skiller Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa er at det er benyttet dialektkonsulent i den sistnevnte filmen. Ingrid Vollan, skuespiller og alvdøl selv har vært dialektkonsulent på fire Flåklypa-filmer: *Solan, Ludvig og Gurin med reverompa* (1998), *Solan og Ludvig – Jul i Flåklypa* (2013), *Solan og Ludvig – Herfra til Flåklypa* (2015) og *Månelyst i Flåklypa* (2018). Ingrid Vollan ble brukt som dialektkonsulent for å gjenskape alvdalsdialekten, og filmskaperne vil bruke dialekten slik Kjell Aukrust skrev den (Opsvik, 2013).

1.6 Oppgavens oppbygning

Denne masteroppgaven er delt inn i seks deler: Kapittel 1 er en **innledning** med introduksjon til oppgaven og problemstilling. Kapittel 2 er et **teorikapittel** som tar for seg sentrale teorier innenfor sosiolingvistik, som dialekt, identitet, språklige ideologier og standardtalemål. En fremstilling av sentrale trekk i alvdalsdialekten vil bli presentert. Tidligere forskning på dialektbruk i film og tidligere forskning på alvdalsdialekten vil også komme frem i dette kapitlet. Samt sentrale teorier innen talemålsdidaktikk. Deretter følger **metodekapitlet**, kapittel 3, hvor jeg gjør rede for metodebruken i denne oppgaven. I kapittel 4 vil **funnene** bli presentert der jeg tar for meg de tre karakterene Reodor, Solan og Ludvig i hver av filmene, og sammenligner funnene. Kapittel 5 vil være en **drøftingsdel** der jeg drøfter språklige funn opp mot teori. Avslutningsvis vil en **konklusjon** komme frem i kapittel 6 der jeg oppsummerer studiens hovedpunkter, begrensinger, og kommenterer hva som kan være interessant for videre forskning.

2. Teori og tidligere forskning

I dette teorikapitlet vil jeg i korte trekk redegjøre for sociolingvistikken som språkvitenskapelig disiplin. Deretter vil jeg se på begrepet *dialekt*, før jeg gjør rede for hvilke teoretiske perspektiver denne oppgaven bygger på, og sentrale konsepter vil være språkets indeksikalitet, språk og identitet, autentisitet, anonymitet og standardsspråksideologi. Videre vil jeg se på tidligere forskning omhandlende dialektbruk i film, tidligere forskning på alvdalsdialekten og si noe om dialektendring i Alvdal. Deretter vil jeg gjøre rede for et utvalg sentrale trekk ved alvdalsdialekten som videre vil være relevant i analysen. Avslutningsvis vil sentrale temaer innenfor talemålsdidaktikken bli gjort rede for.

2.1 Sociolingvistikk

Sociolingvistikk studerer forholdet mellom språk og samfunn, og den sociolingvistiske retningen sies å ha blitt grunnlagt som en moderne språkvitenskapelig disiplin i USA på 1960-tallet (Hårstad et al., 2021, s. 31). Allerede fra første del av 1900-tallet var det mange dialektologiske studier som studerte de sosiokulturelle aspektene ved språket, men det var først på 1960-tallet det skjedde en systematisk institusjonalisering av fagfeltet (Hårstad et al., 2021, s. 31). Sociolingvistikken har røtter i lingvistik, antropologi og sosiologi, og Mæhlum (2017) peker på at språk er forbundet med alle former for sosiale, kulturelle, psykologiske og politiske aspekter (s. 13). Talespråket er sentralt innenfor sociolingvistikk da talespråket er en del av den grunnleggende utviklingen hos mennesket, og dette ved at vi lærer å snakke før vi eksempelvis lærer å skrive. Men hvorfor snakker vi som vi gjør? Det er blant annet dette sociolingvistikken ønsker å undersøke, og å se på hvilke sosiale, kulturelle og psykologiske faktorer som påvirker hvordan en person snakker. På den måten kan språket representere samfunnet personen er en del av, men språket kan også gi informasjon om språkbrukeren, eksempelvis om kjønn, klasses tilhørighet, etnisitet og personlig identitet.

2.2 Hva er dialekt?

Når man snakker om dialekt refererer man gjerne til geolekt (regional dialekt) og sosiolekt (sosial dialekt), dette ser vi blant annet hos Meyerhoff (2006, s. 11-15). Meyerhoff (2006) peker også på at dialektbegrepet kan gi negative assosiasjoner, og bruker heller derfor begrepet *varietet* (s.28). Dialektbegrepet trenger ikke nødvendigvis å være et negativt ladd ord i Norge, da vi er opptatt av å ta vare på dialektmangfoldet. *Varietet* beskrives også som en nøytral betegnelse som brukes for å referere til språk og dialekter, og på den måten vil en

unngå problemet med å trekke en skillelinje mellom språk og dialekt (Meyerhoff, 2006, s. 28).

Røyneland (Mæhlum et al., 2017) peker på tre ulike definisjoner av dialekt: *Lingvistisk definisjon* der dialekt er en geografisk, sosial eller etnisk varietet (s. 24). En *sosiologisk definisjon* der dialekt er en varietet som kunne ha fungert som et språk (s. 24). Eller en *psykologisk definisjon* der dialekt er den talemålsvarianten en person lærer først (s. 25). I denne oppgaven vil den lingvistiske definisjonen av dialekt være i fokus.

2.3 Språk og identitet

At det finnes en sammenheng mellom språk og identitet er av allmenn oppfatning. Å kunne forklare denne sammenhengen avhenger imidlertid av en redegjørelse av begrepet *identitet*. Det er ulike oppfatninger om hva identitet er, og en skiller gjerne mellom essensialistisk- og sosialkonstruktivistisk identitetsforståelse (Hårstad et al., 2017, s. 41-42). Essensialistisk identitetsforståelse innebærer at identitet er en essens inne i oss, som er naturgitt og statisk (Hårstad et al., 2017, s. 41). En sosialkonstruktivistisk identitetsforståelse innebærer at identitet er «noe som vi aktivt konstruerer i interaksjon med andre mennesker i sosiale sammenhenger» (Hårstad et al., 2017, s. 42). Dette innebærer at identitetsbegrepet er dynamisk og språkvalgene en tar vil ta utgangspunkt i individuelle og interaksjonelle forhold (Hårstad et al., 2017, s. 42). Den geografiske og kulturelle identiteten vil variere ut ifra hvor en befinner seg, og hvilken situasjon en er i.

Synteseforståelsen står sentralt når en snakker om identitetsforståelse. Dette innebærer en syntese av sosialkonstruktivistisk og essensialistisk identitetsforståelse, og at disse kobles til hverandre. Dette innebærer at en ikke kan skille sosialkonstruktivistisk identitetsforståelse fra den essensialistiske, og at de har en sammenheng med hverandre (Mæhlum, 2017, s. 110). Mæhlum (2017) viser til en metafor der identiteten sammenlignes med en elv og elveleiet (s. 110). Vannet i elven er det foranderlige ved identitet, altså at det er noe dynamisk som forandrer seg gjennom hele livet. Mens elveleiet er det konstante, og at det er en essens som ligger fast i oss. Likevel trenger ikke elveleiet å være konstant, og dette blir beskrevet ved at hvis vannet renner i en bestemt retning over tid så vil også elveleiet etter tid bevege seg etter vannets retning. På den måten vil noe av identiteten vår forbli slik den alltid ha vært, men noe vil også endres over tid.

Mæhlum (2017) peker på at språk har en avgjørende funksjon når en sosialiseres inn i ulike sosiale fellesskap (Mæhlum et al., 2017, s. 110). Dette ved at et individ forholder seg til andre mennesker ved språklige handlinger, og en samhandler gjennom språket.

Identitetsforhandlinger er et begrep som er sentralt ved koblingen mellom språk og identitet. Vi uttrykker identiteten vår gjennom språk, og det er dette en kaller for identitetsforhandlinger (Hårstad et al., 2017, s. 43). På den måten vil en gi uttrykk for hvem man er i sosiale kontekster gjennom språklige handlinger, og disse språkvalgene blir ofte gjort ubevisst (Hårstad et al., 2017, s. 43). Likevel peker den sosiolingvistiske forskningen på at språkbruk varierer på systematiske og forutsigbare måter (Hårstad et al., 2017, s. 43). Dette innebærer at språkbruk og språkvalg blir påvirket av sosiale faktorer som kjønn, alder, klassetilhørighet og graden av formalitet i en interaksjon (Hårstad et al., 2017, s. 43).

Koblingen mellom språk og identitet har vært sentralt for sosiolingvistisk forskning. Nina Berg Rudi (2007) skrev en masteroppgave som omhandlet talemålsvariasjoner blant 18-20 åringer i Hallingdal og Gudbrandsdalen der hun blant annet knytter dette opp mot identitet. Rudi (2007) sammenligner talemålet til informantene og kommer frem til at de unge informantene snakker mindre tradisjonell dialekt i Hallingdal enn det de unge informantene i Gudbrandsdalen gjør (s. 100-101). Lokal tilknytning er en sentral faktor, og det er flere gudbrandsdøler som føler en sterkere tilknytning til det lokale enn hallinger (Rudi, 2007, s.102).

Unn Røynealand (2005) peker også på sammenhengen mellom språk, identitet og sted i sin doktoravhandling om dialektbruk blant ungdommer fra Tynset og Røros. Røynealand (2005) viser til at stedet har en del å si for identitetsfølelsen til de som bor der, og som videre kan påvirke språkbruken (s. 539). I doktoravhandlingen finner Røynealand (2005) at ungdommer fra Røros snakker mer dialekt enn ungdommene fra Tynset, og knytter dette opp mot at rørosingene er mer stolt av hjemplassen og dialekten sin enn det tynsetingene er (Røynealand, 2005, s. 539). En av informantene fra Tynset definerer også seg selv som undefinerbar, mens rørosinger har mer å være stolt av med tanke på deres historie og arkitektur som en tidligere gruvlandsby (Røynealand, 2005, s. 539). I drøftingskapitlet vil det igjen bli aktuelt å se på sammenhengen mellom dialekt, identitet og sted. Dette for å bedre kunne svare på hvorvidt Flåklypa har bidratt til å forsterke «Alvdals-identiteten», som igjen kan være med på å påvirke alvdalsdialekten.

2.4 Språkets indeksikalitet

Når man snakker om språkets indeksikalitet ser man på språkets sosiale betydningspotensial (Hårstad et al., 2017, s. 37). Gjennom tilegnelsen av språk vil en tilegne seg kunnskap om hvordan en viser til objekter og fenomener ved hjelp av språket. Den språklige sosialiseringen vil også lære oss om hvordan språkbruk kan variere i ulike språksituasjoner (Hårstad et al., 2017, s. 37). Språkbruk vil variere etter sosiokulturelle og/eller geografiske skillelinjer ved at språkbruken vår kan reflektere hvor en har vokst opp og hvilket sosialt miljø en tilhører (Hårstad et al., 2017, s. 37). Dette innebærer at en norskspråklig person også vil kunne si noe om ulike uttalelser av samme ord, enn bare hvordan gitte språklyder skal settes sammen til et ord (Hårstad et al., 2017, s. 37).

Termen *indeksikalitet* spiller på en terminologi som ble etablert av Charles Sanders Peirce, og han introduserte en modell for ulike relasjoner mellom tegns form- og innholdsside (Hårstad et al., 2017, s. 38). Symbol, ikon og indeks er sentrale punkter i Peirces modell. Der symbol er et visuelt tegn som kommuniserer i kraft av konvensjoner, eksempelvis bokstaver (Hårstad et al., 2017, s. 38). Ikon formidler mening gjennom formlikhet, og indeks ser på årsakssammenhengen (Hårstad et al., 2017, s. 38). Eksempelvis kan tunge gråe skyer indikere regn. Språket formidler sosial mening gjennom assosiasjon, og ett gitt språk eller dialekt vil gjennom disse assosiasjonene utløse forventinger – eventuelt fordommer (Hårstad et al., 2017, s. 38). Bestemte språk og språkformer kan derfor indeksere bestemte sosialgrupper, og dette kaller Irvine & Gal (2000) (sitert i Bull, 2018, s. 34) for *ikonisering*. Språkideologiske forhold kommer her til syne ved at språktrekk som indekserer bestemte sosialgrupper, blir vurdert som ikoniske representasjoner (Bull, 2018, s. 34).

2.5 Språklige ideologier

For å kunne forstå hva *språkideologi* er vil det være essensielt å forklare begrepet *ideologi* først. Det er ingen entydig definisjon av begrepet *ideologi*, men i bind tre av *Norsk språkhistorie* (2018) blir det beskrevet som et verdi- og tankesystem som enten er definert positivt, negativt eller nøytralt (Bull, 2018, s. 518). *Ideologi* er et komplekst begrep som brukes med ulikt fokus og hensikt, og blir brukt i både politikk, vitenskap, historie, filosofi, antropologi og lingvistikk (Blommaerts, 2006, sitert i Bull, 2018, s. 32). Dermed har *ideologibegrepet* flere ulike synsvinkler og perspektiver, men det de alle har til felles, er ønske om å forstå og beskrive ulike samfunnspraksiser.

Som nevnt blir ideologi også brukt i lingvistikk og det er nettopp her *språkideologi* er sentralt. Hårstad (et al., 2021) beskriver språklige ideologier som overordnede forestillinger om språk og forholdet mellom språk og sosiale eller kulturelle forhold (s. 45). På den måten er ikke språk bare et kommunikasjonsmiddel, men det formidler også ulike ideologier. I likhet med andre ideologier har også språkideologi politiske, moralske og kulturelle kontekster. Irvine (2012) peker på at det å studere språkideologier er å undersøke sammenhengene mellom språk, kultur og politikk (Irvine, 2012, sitert i Bull, 2018, s. 32). Språkideologi er sterkt knyttet til *språkholdninger* som er holdninger knyttet til hvilke tanker en har om språk og språkbruk (Hårstad, et al., 2021, s. 44-45).

Språk er et sosialt fenomen og vi mennesker som er en del av et språksamfunn danner oss språklige registre. Dette vil si at det dannes implisitte regler for hvordan man skal snakke i ulike språksituasjoner, og det dannes forestillinger om at bestemte måter å snakke på tilhører bestemte sosiale grupper og kontekster (Hårstad, et al., 2021, s. 39). Språket vårt er i stadig endring og dette er sterkt påvirket av språkvalg som en tar, men også hvilke språkideologier og tanker som står sentralt i samfunnet.

Siden andre verdenskrig er det ingen tvil om at de norske dialektene har gjennomgått store endringer, og det har skjedd en utjamning av dialektskiller (Skjekkeland, 1997, s. 22).

Språkutviklingen er påvirket av samfunnsutviklingen, som også har vært i endring de siste tiårene. Ytre faktorer er med på å påvirke språkutviklingen som nye kommunikasjonsmidler, mobilt samfunn, massemedia og endringer i bosetningsmønster (Skjekkeland, 1997, s. 22).

Alf Hellevik fortalte i 1966 at bruken av dialekt i Norge var på nedtur og dette på grunn av en sterk påvirkning ved bruk av østlandspreget bokmål i radio og fjernsyn (Hellevik, 1966, sitert i Sandøy, s. 233). På 1970-tallet fikk dialektinteressen et sterkt oppsving, og det oppstod en *dialektbølge*. Før denne dialektbølgen var det å snakke bygdedialekt i byen ikke særlig vel ansett (Røyneland, 2017, s. 97). Det norske dialektklimaet har endret seg mye og i dag har dialektbruk fått økt aksept. Vi møter dialekter på ulike arenaer der det tradisjonelt har vært utestengt, og aksepten for å bruke dialekt i alle funksjoner og sammenhenger er mer akseptert nå enn tidligere (Røyneland, 2017, s. 97). Dette gjelder også i radio og TV, eksempelvis i statskanalen NRK som lenge var en arena der en måtte bruke standard bokmål eller nynorsk (Røyneland, 2017, s. 97). Norge er et land som er kjent for å være opptatt av å ta vare på

dialektmangfoldet, og Trudgill (2002) skriver at innbyggerne i Norge er en av dem som snakker mest dialekt i Europa (s.31).

2.6 Autentisitet og anonymitet

Autentisitet blir ofte assosiert med å være *ekte* og *egenartet* (Hårstad et al., 2021, s. 86), og er et kjent begrep innen sosiolingvistik. Autentisk språkbruk er ofte koblet til vurderinger av språkets ekthet og originalitet, som innebærer at noen språklige trekk blir vurdert som særegne uten påvirkning fra andre språk (Hårstad et al., 2021, s. 86). Dette så man for eksempel tydelig under nasjonsbyggingen av Norge ved at dialekter ble sett på som det autentiske uttrykket for det norske, som ikke var påvirket av dansk (Hårstad et al., 2021, s. 86). Kathryn Woolard, professor i antropologi peker på at ideologien om autentisitet plasserer verdien av et språk i forhold til et bestemt fellesskap, og at det som er autentisk oppfattes som det ærlige uttrykket for et fellesskap eller for en persons identitet (Woolard, 2016, s. 23). Dette innebærer at hvis en dialekt skal bli ansett som autentisk må den fremtre i tråd med sin indre natur, og ha et tydelig rotfeste i sosiale og geografiske områder for å ha en verdi (Woolard, 2016, s. 23).

Språklig autentisitet handler om at den enkeltes språkvalg må stemme overens med den enkeltes identitet (Hårstad, 2010, s. 318). Woolard (2016) peker også på dette ved at den autentiske stemmen signaliserer *hvem* man er, og ikke *hva* man har å si (s. 23). Da kommer vi tilbake til *ikonisering* ved at en må ha en troverdig dialektbruk ved å høres ut som en autentisk bruker av den lingvistiske formen (Woolard, 2016, s. 23). *Språklig autentisitet* kommer dermed til uttrykk ved at det skapes en forventning om at språkbrukerne skal handle i samsvar med den språklige normen en tilhører. Dersom en fraviker dette mønsteret vil en kunne sette sin egen autentisitet i fare, og så tvil om hvem man «egentlig er» (Hårstad, 2010, s. 318). Vil man oppleves autentisk vil en derfor ta ulike språkvalg ut ifra en autentisitetsstrategi. Dette kan en for eksempel se i studien til Stjernholm og Søfteland (2019) der de studerer hvordan språkideologiske sider ved østfoldsmålet kommer til syne ved å ta utgangspunkt i en samtale fra *Nordisk dialektkorpus* (s. 102). Samtalen foregår mellom to unge østfoldinger som har fått pseudonymene Frank og Frida (Stjernholm & Søfteland, 2019, s. 102). Samtaleanalysen viser at Frank har en sterk autentisitetsstrategi som kommer til syne av hans mange lokale språkvalg (Stjernholm & Søfteland, 2019, s. 124).

Anonymitet kommer fra det greske ordet *anonymos* og betyr i overført betydning «uten navn» (Bokmålsordboka, 2023). Det å være anonym vil dermed innebære å være upersonlig og/eller nøytral. Woolard (2016) peker på at hegemoniske språk i moderne samfunn har en forestilling om anonymitet, og at det er en ideologisk grunnmur for den politiske autoriteten (s.25). Dette innebærer at språk som blir brukt i offentligheten skal være nøytrale og ikke-identifiserbare (Woolard, 2016, s. 25). Dette kan for eksempel assosieres med standardtalemål. Offentlige språk skal kunne representere alle, og brukes likt av alle ved at de ikke tilhører noen spesifikke grupper (Woolard, 2016, s. 26). Det er imidlertid verdt å nevne at dette er i verdenssammenheng, og anonymitetsstrategier og ideologien om standardtalemål ikke står like sterkt i Norge som i mange andre land, noe som jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.7 Standardspråksideologi og standardtalemål. Ideologien innen anonymitet ser altså på viktigheten av *hva* som blir sagt, og ikke *hvem* som sier det (Woolard, 2016, s. 26). Når det gjelder anonymitetsstrategi kan en vise til Frida i studien til Stjernholm og Søfteland (2019). Frida har færre tradisjonelle trekk fra østlandsmålet enn det Frank har, og fremtrer dermed mer nøytral (Stjernholm & Søfteland, 2019, s. 123-124). Likevel har Frida flere lokale trekk som viser at ho har oversikt over de lokale kodene, men at hun likevel dras mer mot en retning av det nøytrale og markerer en større avstand til det lokale (Stjernholm & Søfteland, 2019, s. 124). Frida velger dermed en anonymitetsstrategi, men hun er også et eksempel på at vanlige mennesker ikke nødvendigvis rendyrker den ene eller andre strategien. På den måten kan en bruke lokale trekk selv om en også bruker en anonymitetsstrategi som en ser hos Frida. Valg av autentisitet- og anonymitetsstrategi vil kunne fortelle oss noe om hvilke språkvalg som er tatt hos Reodor, Solan og Ludvig, og det vil derfor være aktuelt å diskutere dette videre i drøftingskapitlet.

2.7 Standardspråksideologi og standardtalemål

Hårstad et al. (2021, s. 61) peker på at standardisering stammer fra språkideologier og derfor vil jeg ser nærmere på nettopp dette. Forestillingen om et standardtalemål bringer med seg et hierarki som viser hvilke varieteter som blir løftet opp som overordnet, og hvilke varieteter som befinner seg lenger ned på rangstigen (Hårstad et al., 2021, s. 63). Vi møter også en stereotypi der forholdet mellom talemål og prestisje står sentralt, for eksempel viser Brit Mæhlum til at mange har en oppfatning om at et standardtalemål er et talemål med høyere prestisje, mer korrekt og mer sosialt akseptert enn andre dialekter (Mæhlum, 2007, s. 57-58). Standard østnorsk blir ofte koblet opp mot standardtalemål da det av mange anses for å være

nøytralt og umarkert (Mæhlum, 2007, s. 45-46). Standardspråksideologi henger dermed sammen med anonymitet ved at en ønsker et ikke-identifiserbart og nøytralt språk.

Rolf Theil (2005) peker på ulike prototypiske egenskaper som et standardspråk har, og dette innebærer at det blir regnet for å ha høyere prestisje enn andre måter å snakke på.

Standardspråket blir brukt av de med høyere utdanning, det blir brukt som skriftspråk og det blir brukt i offisielle dokumenter fra viktige funksjoner i samfunnet, eksempelvis i dokumenter fra regjeringen og ellers i litteratur og næringsliv (s. 480). Theil (2005) peker også på at standardspråk blir regnet som mer korrekt og sosialt akseptabelt måte å snakke på enn andre, og at standardspråk blir definert i ordbøker og grammatikk (s. 480). Gjennom egenskapene som Theil (2005) beskriver vil jeg argumentere for at et talemål som ligner bokmål kan kvalifiseres som et standardtalemål.

Om det eksisterer et standardtalemål eller ikke i Norge har lenge vært en diskusjon blant norske språkforskere. I Norge er det ikke et vedtatt standardtalemål, men mange mener likevel at det eksisterer i praksis (Mæhlum, 2009, s. 13). Det er altså ingen spesifikk varietet/dialekt som har fått offisiell status som standardtalemål, men man kan likevel anta at språkbrukere har meninger om sitt eget talemål og talemål rundt seg (Hårstad, et al., 2021, s. 60). Allerede på 1600-tallet startet diskusjonen om hva som var riktig språkbruk, men da i skriftlige sammenhenger. Hierarkiet i samfunnet ble tydeliggjort ved at det var språkbruken til de med høy sosial status som var korrekt, mens både det skriftlige og talte språkbruken til underklassen var feil (Hårstad, et al., 2021, s. 61). Hårstad et al. (2021) peker også på at radiospråket var med på å tydeliggjøre en uoffisiell rett talemåte ved at den bokmålsnære talemåten var dominerende i radioen, og dermed ble sett på som det mest korrekte. (s.73). På den måten har det alltid eksistert et rangeringssystem der noen dialekter blir rangert som «stygge», mens andre som «fine».

Dialekter har gjennom tidene gått gjennom ulike endringsprosesser, og forskning viser at oppfatninger om et standardtalemål kan være en forklaringsfaktor til tross for at det ikke er et offisielt standardtalemål (Hårstad, et al., 2021, s. 79). Dette kan man eksempelvis se i Nordmøre-dialekten i endringen av ordet *flaskå* som har blitt til *flaska*. Dette er et resultat av standardspråksideologier, men det blir likevel ikke identisk med et bokmålsnært talemål med *flasker* (Hårstad, et al., 2021, s. 81). Språkendringen i Nordmøre-dialekten resulterer altså ikke i en standardisering, men endringsprosessen er likevel påvirket av standardiseringen.

Denne prosessen kan også kalles *dialektnivellering* som innebærer at tradisjonelle talemålstrekk har måttet vike til fordel for nyere trekk (Røyneland, 2017, s. 98).

2.8 Tidligere forskning på dialektbruk i film

Den amerikanske forfatteren Rosina Lippi-Green utga boken *English with an Accent* i 1997 der hun belyser hvordan sosiale og geografiske varieteter i USA blir fremstilt i media- og underholdningsbransjen. Lippi-Green undersøkte dette ved å se på hvilke amerikanske varieteter som ble tildelt ulike karakterer i ulike Disney-filmer, og om det lå en systematikk bak dette. Lippi-Green kom frem til:

“Characters with strongly positive actions and motivations are overwhelmingly speakers of socially mainstream varieties of English. Conversely, characters with strongly negative actions and motivations often speak varieties of English linked to specific geographical regions and marginalized social groups” (1997, s. 101).

Dette kan man eksempelvis se tydelig i filmen *Aladdin* hvor de snille snakker standard amerikansk, mens de slemme snakker amerikansk med en arabisk aksent. En slik fremstilling av de slemme vil indirekte formidle at mennesker med utenlandsk aksent er slemme (Lippi-Green, 1997, s. 79-81).

Guri Melby sin masteroppgave *Dialekt og parykk* fra 2007 er et liknende eksempel fra Norge, der hun ser på dialektbruk i det norske humorprogrammet *Team Antonsen*. Melby diskuterer hvordan dialekter blir fremstilt i forhold til et standardtalemål, og kommer frem til at standardtalemålet symboliserer det normale, mens dialektene symboliserer det særegne. Dette ved at karakterene som snakker standard blir fremstilt som mer intelligente, moderne og urbane, mens de som snakker dialekt blir fremstilt som lokale, tradisjonelle og landlige.

Lippi-Green (1997) og Melby (2007) sine studier har begge likhetstrekk ved at de viser hvordan standardmål kobles til det normale, mens dialekter til det stereotypiske.

2.9 Tidligere forskning på alvdalsdialekten

Når det gjelder tidligere forskning på alvdalsdialekten vil det være verdt å merke seg oversikten over tynsetmålet som ble gitt ut i 1926 av *Tynset Mållag* der Jørgen Reitan stod for mesteparten av arbeidet (Reitan, 1926). I denne oversikten går Reitan gjennom språktrekk i gammelnorsk og nynorsk som også er sentrale i Tynsetdialekten. Reitan skriver «Alvdal vart

skilt frå Tynset prestegjeld i 1863, og målet i dei to bygdene er så likt at ein må rekne dei for eitt målføre.» (s. 7), og det vil derfor være relevant å se på Reitan sin oversikt over Tynsetmålet i denne studien. Unn Røyneland (2005) sin doktoravhandling om dialektforskjellene mellom Røros og Tynset vil sammen med Reitan sitt arbeid være relevant i denne studien for å beskrive sentrale trekk ved alvdalsdialekten.

Nordisk dialektkorpus som er et talespråkkorpus over norske, svenske, danske, islandske og færøyske dialekter utviklet av Testlaboratoriet ved Universitetet i Oslo, gjennomførte et forskningsprosjekt i 2008 om dialektendring i Alvdal (Stjernholm, 2021, s. 173-174). Det vil være relevant å se på om funnene som ble gjort i 2008 også kan si noe om dialektbruk og dialektendring i Flåklypa-filmene.

2.10 Dialektendring i alvdalsdialekten

I likhet med andre norske dialekter har også alvdalsdialekten gjennomgått en endring, og dette forsket Nordisk dialektkorpus på i 2008. De gjennomførte taleopptak av en mann og en dame over 50 år, og en mann og en dame under 30 år (Stjernholm, 2021, s. 173). Opptakene viser at det er stor forskjell på talemålet til de eldre og de yngre informantene, og ulikhetene peker i en retning av at det er endringer i talemålet i Alvdal (Stjernholm, 2021, s. 178).

Observasjonene viser at de yngre informantene snakker mer tilnærmet standard østnorsk, og det har dermed oppstått en dialektnivellering ved at tradisjonelle talemålstrekk må vike til fordel for nyere trekk (Røyneland, 2017, s. 98). Dette kan man eksempelvis se ved at de yngre informantene benytter seg av nektingsadverbet *ikke*, mens de eldre informantene bruker *itte* som er tradisjonelt for talemålet i Alvdal (Stjernholm, 2021, s. 181). Det ser altså ut som de yngre informantene beveger seg i en retning av østnorsk talemål.

2.11 Sentrale trekk ved alvdalsdialekten

2.11.1 Retrofleksjer

Retrofleksjer er konsonanter som produseres ved at tungespissen bøyes bakover.

Alvdalsdialekten representerer, i likhet med andre østnorske dialekter, alle retrofleksene. Det som imidlertid er spesielt med alvdalsdialekten er at den har retrofleks flapp både i ord som på norrønt hadde /l/ og i ord som fra norrønt hadde /rð/. Retrofleks flapp /ɾ/, også kjent som *tjukk l* er i hovedsak et østnorsk målmerke og sies å ha sitt opphav fra norrønt (Skjekkeland, 1997, s. 90-91). Den stammer delvis fra den norrøne lyden /ð/, som blant annet er å finne i

ordene <gard> og <hard>, som uttales [ga:ɾ] og [ha:ɾ]. Videre stammer den og fra norrøn /l/, som blant annet finnes i ordene <sol> og <blod> som uttales [su:ɾ] og [bɾu:].

2.11.2 Trykk på første stavelse i lånord

Trykk på første stavelse er et dialekttrekk som er karakteristisk for østnorske dialekter, og dette kan for eksempel komme til syne i ord som <banan> og <stasjon>, da det uttales ['banan] og ['stafun]. Når det gjelder lånord er det to ulike prinsipper som gjelder i norsk: enten legger man trykket i samsvar med trykkprinsippet i opphavsspråket, som ofte innebærer at trykket blir lagt på den siste eller nest siste stavingen (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 48), eller så tilpasser man seg norske trykkforhold og legger trykket på første stavelse som er vanlig i østnorsk og trøndersk (Skjekkeland, 1997, s. 28). Det er likevel stor variasjon i dette språktrekket og trykkplasseringen kan variere ut fra hvilket ord det er snakk om (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 49). Dette innebærer at det er stor inter- og intraindividuell variasjon ved at det ikke bare varierer mellom mennesker, men det er også variasjon hos hver enkelt språkbruker. Trykk på første stavelse også i lånord er et dialekttrekk en tradisjonelt finner i alvdalsdialekten, for eksempel ['nafu:n] og ['pɾaka:t].

2.11.3 Monoftongering

Et karakteristisk dialekttrekk for dialektene i Nord-Østerdal er monoftongering, og det har trolig vært utbredt i området allerede fra 1500-1600-tallet (Skjekkeland, 1997, s. 59). Monoftongering er diftongforenkling der de gamle nordiske diftongene *ei*, *øy* og *au* blir monoftongerte. Eksempler på dette kan være at man i dialektene i Nord-Østerdal uttaler ordene <stein> og <røyk> som [ste:n] og [rø:k] istedenfor [stæin] og [røyk] slik som på standard østnorsk.

2.11.4 Jamning

Jamning er et dialekttrekk som finnes i de fleste østnorske dialektene, men det er særlig representert i Trøndelag og Nord-Østerdalen (Skjekkeland, 1997, s. 80). Jamning er når det oppstår assimilering der vokalene i jamveksord blir mer lik hverandre, og man skiller mellom *tiljamning* og *utjamning*. Der tiljamning er at vokalene nærmer seg hverandre: [sova] for <sove>. Mens utjamning er når vokalene blir helt like: [boko] for <bake>. Skjekkeland (1997) peker på at dialektene i Nord-Østerdalen har full utjamning i alle infinitiver og i noen hankjønn- og hunkjønnsord (s. 82).

2.11.5 Senkning

Senkning, som også går under betegnelsen lågning innebærer at vokaler blir mer åpne ved at /i/ blir til /e/, /e/ til /æ/ og /y/ til /ø/ (Skjekkeland, 1997, s. 54), og er et trekk som også er utbredt i alvdalsdialekten. Ved senkning vil eksempelvis ordene <til>, <hest> og <flytte> bli til [tel], [hæst] og [fʏøte].

2.11.6 Uttale av hv-ord

I bokmål blir gammelnorsk *hv* i hovedregel skrevet med *hv*, men i flere dialekter blir h-en en stum h og ordene blir dermed uttalt med *v*. Dette kan en eksempelvis se i oslodialekten: /vit/ og /vile/ for <hvit> og <hvile>, mens i nynorsk har gammelnorsk *hv* blitt til *kv* (Vangsnes & Iostad, 2023). Dette kan en også se eksempler av i alvdalsdialekten ved at hv-ord blir uttalt med *kv*, som [kvi:t] og [kvi:te].

2.11.7 Kortformer i presens av sterke verb

Kortformer i presens av sterke verb finner man i store deler av landet (Skjekkeland, 1997, s. 173), og dette er også representert i Nord-Østerdaldialektene. Eksempelvis vil ordene <kommer> og <sover> blir [çem] og [sø:v] i alvdalsdialekten.

2.11.8 Bortfall av -r i presens av svake verb

Alvdalsdialekten har i likhet med flere dialekter i landet, ikke endelsen *-r* i presens av svake verb (Røyneland, 2005, s. 166). Eksempelvis vil <snakker> og <springer> være [snake], og [spring] i alvdalsdialekten.

2.11.9 Bestemt form flertall av substantiv

Røyneland (2005) peker på at de aller fleste substantiv tradisjonelt får endingen *-an* eller *-n* i bestemt form flertall i Tynsetdialekten (s. 163). Dette er også representert i alvdalsdialekten både gjennom femininume, maskulinume og nøytrume substantiv, eksempelvis [jentan], [gæ:tan] og [eplan].

2.11.10 Leksikalske trekk og andre karakteristiske trekk

I alvdalsdialekten blir førsteperson entall av det personlige pronomenet uttalt [æi], og ikke [je:] (Reitan, 1926, s. 36). Likevel ser man at formen [je:] er utbredt i Nord-Østerdalen, og det kan dermed ha innvirkning på hva som blir brukt (Røyneland, 2005, s. 168). Når det gjelder

første person flertall er det vanlig å si [me:] for <vi> i store deler av Nord-Østerdalen (Skjekkeland, 1997, s. 159). Både andre og tredje person flertall opptrer i samme subjekt- og objektsform, [døm] og [døk] (Skjekkeland, 1997, s. 160). Spørrende pronomener som <hva>, <hvor>, <hvordan>, <hvorfor> og <hvem> blir i alvdalsdialekten uttalt som [ker], [hen], [osn], [ofer] og [okn]. Nektingsadverbet i alvdalsdialekten er [ite].

Et trekk som også kan dukke opp i alvdalsdialekten er sammentrekning. Sammentrekning er i denne sammenhengen å trekke sammen to ord til ett (Norske Akademiets ordbok, 2022). For eksempel at <om igjen>, <er ikke> og <kan ikke> blir uttalt som et ord: [u:mat], [æke] og [kanke]. Dette er et trekk som ikke blir nevnt som typisk karakteristisk hos dialektene i Nord-Østerdalen av Skjekkeland (1997) eller hos Reitan (1926). Likevel oppleves sammentrekning som et lokalt dialekttrekk, men som ikke er eksklusiv for alvdalsdialekten.

Andre karakteristiske ord i alvdalsdialekten som er verdt å nevne er *nøfyse*, *blæst* og *rysspinne*, som betyr *voldsomt*, *oppmerksomhet* og *guttunge*. Dette er ord som er markante og blir oppfattet som dialektord, og kan være indikatorer for en bestemt geografisk tilhørighet. *Nøfyse* og *rysspinne* er særlig lokale for alvdalsdialekten, mens *blæst* er nok et ord som blir oppfattet som lokalt, men som ikke nødvendigvis er eksklusiv for alvdalsdialekten.

2.12 Talemålsdidaktikk

Undervisning om talemål og talespråklig mangfold har stått sentralt i norsk skole og undervisning i lang tid. Talemål er et egnet tema i skolefaglig sammenheng ved at det tematiserer språk og talespråk, og dette er noe som de aller fleste elever har (Ommeren, 2021, s. 186). Elever i norsk skole har derfor et godt utgangspunkt for å lære noe om talespråk gjennom observasjon, både ved å ta utgangspunkt i sitt eget talespråk eller talespråket til medelever, venner, familie eller mennesker i lokalmiljøet (Ommeren, 2021, s. 186).

Metaspråklig bevissthet står særlig sentralt og det å tematisere ulike sider av talespråket kan være en innfallsvinkel til å vekke og utvikle elevenes bevissthet (Ommeren, 2021, s. 188).

Historiebevissthet står også sentralt i talemålsundervisningen. Norsk språk er stadig i endring og ved å undervise om språkendring vil man kunne gjøre elevene mer historiebevisst ved å gjøre de bevisst om at menneskelige forhold og fenomen påvirker språkhistorien (Ommeren, 2021, s. 190).

Søfteland et al. (2021) peker på at talemålsvariasjon er et norskfaglig tema som i liten grad har vært gjenstand for fagdidaktisk forskning (Søfteland et al., 2021, s. 66). Derfor gjennomførte de en kvalitativ undersøkelse i 2017 og 2019 der de undersøkte bruk av utforskende samtaler i klasserommet der elevene kan utforske talespråksvariasjoner (Søfteland et al., 2021, s. 66). Søfteland et al., (2021) peker på at undervisningen bør bygge opp elevene som reflekterende, utøvende og samhandlende mennesker (s. 72). Lærerrollen vil her være viktig ved å gi respons, holde fokus og rettlede de muntlige diskusjonene (Søfteland et al., 2021, s. 72). Språklig bevissthet hos elevene vil her bli relevant og Søfteland et al. (2021) peker på Language Awareness som språkdidaktisk forskningsfelt som kan inkludere språkundervisning som vil være med på å øke den språklige bevisstheten hos elevene (s. 71). Svalberg (2007) viser til fem typiske kjennetegn for LA-tilnærming i undervisning:

1. Dynamisk: Utforsker språk som et dynamisk fenomen i stadig utvikling.
2. Samtalende: Involverer elevene i samtaler om språk.
3. Utforskende: Involverer elevene i utforskning og oppdaging av språket.
4. Kunnskap og uavhengighet: Vil utvikle elevenes kunnskap og forståelse om språk og evnen til å arbeide uavhengig med språk og språklæring.
5. Engasjement: Vil involvere elevene på et kognitivt og affektivt nivå, skape engasjement for språk.

(Sitert og oversatt av Søfteland et al., 2021, s. 71)

Den utforskende samtalen står sentralt i en didaktisk tilnærming til utvikling av språklig bevissthet (Søfteland et al., 2021, s. 73). Ved at lærere legger til rette for trygge og utviklende samtaler vil elevene utvikle sine lingvistiske- og samtaleferdigheter (Matre & Fottland, 2011, sitert i Søfteland et al., 2021, s. 73).

Ommeren (2021) peker på at det i arbeidet med talespråkstematikk finnes to ulike innfallsvinkler: *Induktive* og *deduktive* tilnærminger (s. 191). Ved en induktiv tilnærming bygger man på observasjoner for å forstå fagstoffet, mens ved en deduktiv tilnærming vil en ta utgangspunkt i det kunnskapsstoffet elevene jobber med i undervisningen (Ommeren, 2021, s. 191-192).

Talemålsdidaktikk har ikke bare en verdi i seg selv fordi det er interessant å studere talemål, men talemål er også en viktig faktor i andre deler av norskfaget. For eksempel innen nynorskdidaktikk ved at det er en rekke dialekter som har en grammatikk som har likhetstrekk

med nynorsk, og en kan derfor bruke sitt eget talemål som referanse for rettskriving (Søfteland, 2021, s. 136). I andrespråksinnlæringen vil også talemålsdidaktikk ha en sentral rolle. I det norske språksamfunnet vil en møte ulike talemål, og andrespråksinnlærere vil derfor bli eksponert for ulike dialekter både i formelle og uformelle sammenhenger (Emilsen & Søfteland, 2020, s. 9). Dette vil dermed være med på å påvirke innlærerens innputt. Emilsen og Søfteland (2020) peker på at innflytelse fra dialekt hos andrespråksinnlærere blir sjelden tematisert og diskutert innen forskning som omhandler andrespråkslæring (s.31). Det norske språket består ikke kun av en variant og en grammatikk, verken skriftlig eller muntlig. Likevel ser en at det norske språket ofte blir behandlet som én varietet i lærebøker for andrespråksinnlærere (Emilsen & Søfteland, 2020, s. 30). Dette til tross for at mange andrespråksinnlærere tar i bruk språkstrategier med identitetsskapende funksjoner, ved at en benytter seg av ulike språktrekk som forbinder dem med bestemte steder (Hårstad et al., 2021, s. 97).

3. Metode

Metode handler om hvordan vi kan gå frem for å skape kunnskap (Lund & Haugen, 2006, sitert i Høgheim, 2020, s. 27). Innen metode skiller en gjerne mellom to tilnærminger til vitenskapelige metoder: eksplorerende og konfirmerende metoder (Johnson & Christensen, 2004, sitert i Høgheim, 2020, s. 27). Der en eksplorerende metode har som mål å skape teori om fenomener som er lite undersøkt, og en konfirmerende metode har som mål å undersøke en teori eller en hypotese (Høgheim, 2020, s. 29). I følge Høgheim (2020) er det vanlig at forskere bruker begge metoder når de forsker, og dette kan en også se preg av i dette forskningsprosjektet som jeg vil komme tilbake til senere i kapitlet. Jeg benytter meg av kvalitativ metode, og det vil derfor være relevant å se på sentrale trekk inn kvalitativ metode. Deretter vil kapitlet ta for seg sentrale trekk ved samtaleanalyse, innholdsanalyse og brevmetode som er metoder som er benyttet i denne studien. Videre vil jeg beskrive hvordan jeg har gjennomført datainnsamlingen, og deretter drøfte studiens fordeler og ulemper. Studiens reliabilitet og validitet vil også bli gjort rede for.

3.1 Kvalitativ metode

Innen forskning skiller en mellom kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Det som skiller disse to forskningsmetodene er at kvalitative metoder samler inn data i form av tekst, mens kvantitative metoder samler inn data i form av tall (Høgheim, 2020, s. 29). Som tidligere nevnt er det kvalitativ metode jeg vil benytte meg av i denne studien. Kvalitative metoder brukes i dybdeundersøkelser der arbeidsmaterialet kan være tekst, tale og bilde (Kvarv, 2014, s. 137). Kvarv (2014) peker på at ved å bruke en kvalitativ metode ønsker en å oppnå en helhetlig forståelse av fenomener og forhold mellom fenomener i samfunnet (s. 137). Hoveddatamaterialet i denne studien vil bygge på *tale* i form av lydfil av to ulike Flåklipa-filmer, men en liten underordnet del vil også bygge på *tekst* i form av brevmetode.

3.1.1 Forskningsspørsmål

All forskning springer ut fra spørsmål og er med på å forme den kommende forskningsprosessen (Høgheim, 2020, s. 39). Høgheim (2020) peker på at forskningsspørsmål skal være gjennomførbare og fruktbare (s. 40). Dette innebærer at vi må kunne samle inn informasjon for å belyse spørsmålet, og at det skal være fruktbart i den forstand at det skal kunne bidra til å skape ny kunnskap. Det finnes imidlertid ulike kategorier av forskningsspørsmål: deskriptive, komparative, forklarende og normative spørsmål (Høiberg, 2020, s. 41). Problemstillingen i denne oppgaven er: *I hvor stor grad blir alvdalsdialekten*

representert i *Flåklypa*-filmene *Flåklypa Grand Prix* fra 1975 og *Månelyst i Flåklypa* fra 2018?. I tillegg vil jeg ha fokus på to forskningsspørsmål som lyder som følger:

1. *Kan en se forskjell i hvordan dialekt ble representert i filmen fra 1975 og filmen fra 2018?*
2. *Hvordan kan dialektbruken i filmene forstås som uttrykk for ideologiske og sosiale forhold?*

Problemstillingen og disse to forskningsspørsmålene berører det språkvitenskapelige, og bygger på en deskriptiv, komparativ og forklarende tilnærming. Deskriptiv ved å beskrive alvdalsdialekten, komparativ ved å sammenligne to ulike filmer og forklarende ved å se om det er en sammenheng mellom likhetene og ulikhetene en finner. I tillegg vil jeg ha fokus på et didaktisk perspektiv, og har derfor et tredje forskningsspørsmål:

3. *Hvordan kan *Flåklypa*-filmene brukes til å belyse talemålsdidaktiske perspektiv?*

3.1.2 Samtaleanalyse og innholdsanalyse

Som tidligere nevnt er det filmene *Flåklypa Grand Prix* og *Månelyst i Flåklypa* som utgjør datamaterialet i denne studien. Metoden som blir brukt er dermed en form for samtaleanalyse der jeg ser på hvordan språket kan være et sosialt symbolsystem. I samtaleanalyser ser en ofte på hvordan språket blir brukt for å skape mening og belyse meningsskapningsprosessen (Riis-Johansen, 2020, s. 97). Det er imidlertid ikke dette som vil være i fokus i denne studien, men jeg vil likevel benytte meg av de samme metodene som ofte blir brukt når en gjennomfører en samtaleanalyse. I en samtaleanalyse er det *lyd* som er i fokus, og for å kunne gjøre en samtaleanalyse må en ha opptak av samtalen en skal studere (Riis-Johansen, 2020, s. 99). Ved å bruke opptak vil en kunne høre samtalen flere ganger og en kan transkribere samtalen slik at en får tak i akkurat det som blir sagt (Riis-Johansen, 2020, s. 99).

Innholdsanalyse vil også stå sentralt i denne studien. Det er tre sentrale måter å gjennomføre en innholdsanalyse på ut ifra hva som er målet med analysen: *konvensjonell innholdsanalyse*, *målrettet innholdsanalyse* og *latent innholdsanalyse* (Hsieh & Shannon, 2005, sitert i Høgheim, 2020, s. 211). Denne studien søker svar på hvorvidt alvdalsdialekten fremstilles ulikt i to filmer fra hver sin tid. Det vil derfor være relevant å bruke *konvensjonell innholdsanalyse*, da denne tilnærmingen til innholdsanalyse har som «mål om å beskrive et fenomen for gitte subjekter, steder eller tider» (Høgheim, 2020, s. 212).

Grønmo (2016) skiller mellom kvalitativ og kvantitativ innholdsanalyse. En kvantitativ innholdsanalyse går ut på å systematisere innhold som er relevant for problemstillingen. Dette gjøres ved hjelp av et strukturert kodeskjema, og på den måten plassere tekstenheter i gitte kategorier (Grønmo, 2016, s. 143). I en kvalitativ innholdsanalyse fordyper en seg i utvalgte tekstsitater eller andre innholdselementer som er med på å belyse problemstillingen (Grønmo, 2016, s. 142). På den måten vil en kunne konsentrere seg om få enheter som åpner opp for dybdeanalyse og for å skape en helhetsforståelse. En kvalitativ innholdsanalyse ønsker ofte å besvare problemstillinger som dreier seg om hvilke fortellinger, argumenter, standpunkter, holdninger eller verdier som står sentralt i en tekst (Grønmo, 2016, s. 142). En kvalitativ innholdsanalyse vil dermed egne seg godt i denne studien ved at jeg konsentrerer meg om to ulike filmer, og ønsker å undersøke om det er noen språkideologier som kommer til syne i filmene gjennom dialektbruken. Videre vil jeg undersøke hvorvidt dialektbruken i filmene bærer preg av de dominerende tankemønstrene for tiden de ble laget. Jeg vil dermed undersøke hvilke språkideologier som var til stede i tiden de ble laget, og om det er en endring i språkideologier.

3.2 Datamateriale

3.2.1 Innsamling og analyse av data

Det er fire filmer i Flåklypa-universet: *Flåklypa Grand Prix* (1975), *Solan, Ludvig og Gurin med reverompa* (1997), *Jul i Flåklypa* (2013), *Herfra til Flåklypa* (2015) og *Månelyst i Flåklypa* (2018). I denne studien sammenligner jeg to av dem, den eldste og den nyeste: *Flåklypa Grand Prix* fra 1975 og *Månelyst i Flåklypa* fra 2018. Dermed vil jeg se på dialektbruk i to Flåklypa-filmer fra to ulike tiår og med 43 års mellomrom.

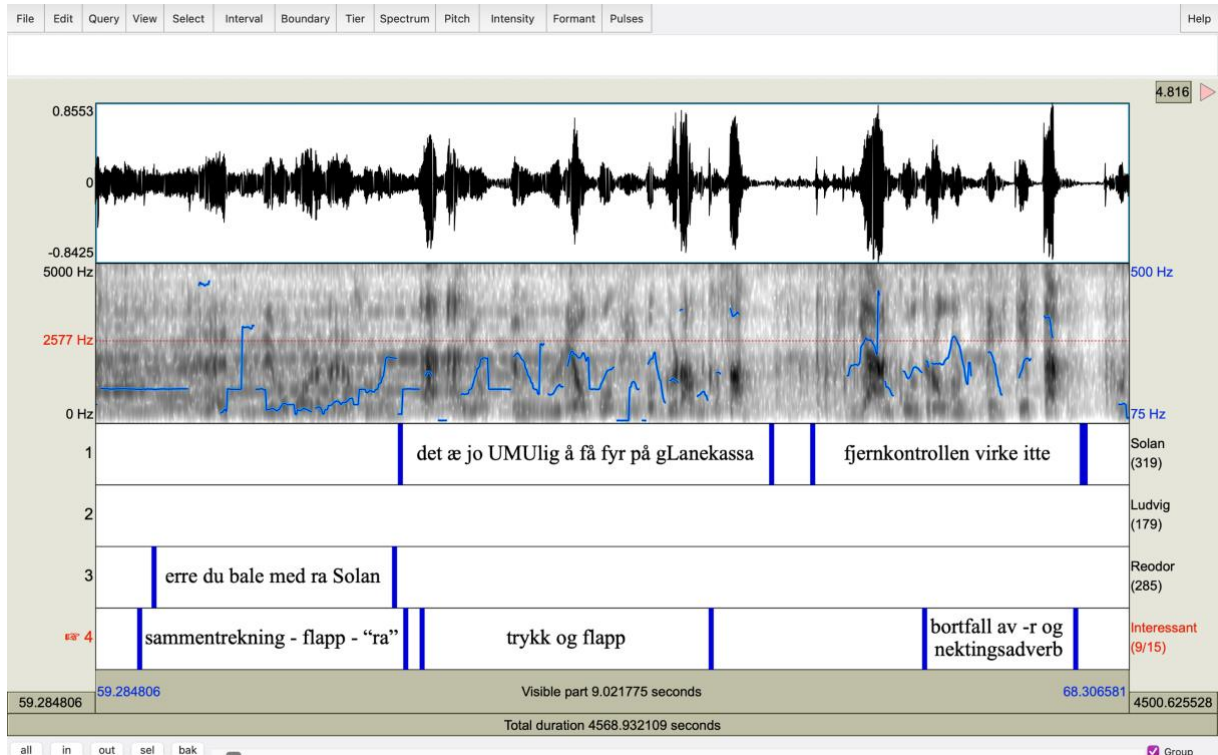
Etter å ha bestemt meg for hvilke filmer jeg ville inkludere i studien, var neste skritt å skaffe begge filmene. Dette viste seg å være lite utfordrende da begge filmene var tilgjengelig gjennom strømmetjenesten TV2 Play. Deretter tok jeg opptak av begge filmene gjennom dataprogrammet Audacity slik at jeg enkelt fikk lagret begge filmene som lydfiler. For å kunne bruke disse lydfilene i taleanalyseprogrammet Praat måtte jeg eksportere filene til wav, for så å kunne laste filene opp i Praat for å utføre en ortografisk transkripsjon.

3.2.2 Transkripsjon og annotasjon

Transkripsjon er et begrep som brukes om å skrive ned det som sies og *hvordan* det sies i en samtale (Riis-Johansen, 2020, s. 101). Riis-Johansen (2020) peker på at det ofte er lurt å

foreta en grovtranskripsjon eller en ortografisk transkripsjon ved å skrive ned hva som sies og av hvem uten å markere *hvordan* det sies (s. 101). I Praat kan man legge til ulike «tier» som vil si ulike faner som en kan navngi ut ifra hva man ser etter. Med tanke på at jeg skulle gjennomføre en ortografisk transkripsjon av tre ulike karakterer i en og samme lydfil valgte jeg å lage tre ulike «tier», en for hver karakter: Solan, Ludvig og Reodor. Fokuset i denne ortografiske transkripsjonen er talemål og talemålstrekk, og særlig de språklige variablene som er nevnt i teorikapitlet. Dette innebærer at jeg ikke har fått med alt i transkripsjonene, for eksempel fallende eller stigende intonasjon og høyt eller lavt volum. Jeg har fokusert på de utvalgte språklige variablene og laget et eget lite symbolsystem inne i Praat. For eksempel har jeg brukt store bokstaver for å markere trykk på første stavelse og stor L for å markere retrofleks flapp som vist i Figur 3.1.

Etter å ha transkribert hele lydfilene var tiden inne for å annotere. Annotere vil si å finne interessante fenomener og markere disse for videre analyse, og dette valgte jeg å gjøre ved å kalle en fjerde «tier» for *interessant* der jeg kommenterte trekk som er typisk for alvdalsdialekten som vist i Figur 3.1:

Figur 3.1: Eksempel på ortografisk transkripsjon og annotering i Praat.

3.2.3 Språklige variabler

I alle levende dialekter er det mye språklig variasjon og det er derfor nødvendig å velge ut noen *språklige variabler* som kan brukes som målepunkt i analysen (Bugge, 2020, s. 218). En språklig variabel er et språktrekk som kan realiseres med ulike varianter, og kan ifølge lingvisten William Labov si noe om forholdet mellom språk og samfunn i et talemål (Bugge, 2020, s. 218). Labov fikk gjennomslag med en analyse av variasjon i ett språktrekk, nemlig postvokalisk *r* i New York, og det var i forbindelse med denne forskningen han kunne se en sammenheng mellom språk og samfunn (Bugge, 2020, s. 218). Til tross for at Labov kun undersøkte variasjon i ett språktrekk ser man at det er vanlig å måle variasjon i flere språklige variabler i norske sociolingvistiske masteroppgaver.

Bugge (2020) drøfter hvor mange språklige variabler det er fornuftig å ha med i en sociolingvistisk masteroppgave der hun ser på frekvens og kompleksitet (s. 218). I dette tilfellet vil det dermed være relevant å se på høyfrekvente og lavfrekvente variabler, og hvor ofte et språktrekk fremtrer. Som nevnt benyttet Labov seg av ett språktrekk og dette var en høyfrekvent variabel. Dersom en benytter seg av lavfrekvente variabler, vil en ofte ha flere ulike variabler en må ta stilling til. I denne studien har jeg benyttet meg av både høyfrekvente og lavfrekvente variabler der noen variabler er mer fremtredende enn andre. Bugge (2020) drøfter også dette med kompleksitet der noen variabler er binære og enkle å skille, mens andre variabler kan ha flere varianter og være mer språkstrukturelt komplekse (s. 218). Denne studien vil se på både binære variabler som for eksempel variasjon mellom pronomene «vi» og «me», og mer komplekse varianter.

Etter at jeg transkriberte og annoterte begge filmene i taleanalyseprogrammet Praat var det tid for kategorisering. Dette valgte jeg å gjøre ved å lage et skjema i tekstbehandlingsprogrammet Word der jeg markerte de fonologiske, morfologiske og leksikalske variablene jeg hadde valgt å ta utgangspunkt i. Det er imidlertid viktig å nevne at jeg ikke har hatt fokus på intonasjon, og dette vil dermed heller ikke være en del av transkripsjonene som blir brukt videre i analysen. Kategoriseringsskjemaet besto dermed av valgte språklige variabler, hvilken karakter det gjaldt og begge filmene som vist i Figur 3.2:

Reodor	Flåklypa Grand Prix (1975)		Månelyst i Flåklypa (2018)	
	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
Til stede: +/-				
Retrofleks flapp	+	+	+	+
Trykk på første stavelse i lånord	+	+	+	+
Monoftongering	-	+	-	-
Jamning	+	+	+	-
Senkning	+	+	+	-
Kv-uttale av hv-ord	-	-	+	-
Kortformer i presens av sterke verb	-	+	+	-
Bortfall av -r i presens av svake verb	-	+	+	-
Bestemt form flertall av substantiv	+	-	+	-
Leksikalske trekk	+	+	+	-
Nektingsadverb	+	-	+	-
Sammentrekning	+	-	+	-
Spørrepronomen	+	+	+	-
Andre karakteristiske trekk	-	+	+	-

Figur 3.2: Kategoriseringsskjema av karakteren Reodor.

3.2.4 Analysen

Selve analysedelen i denne oppgaven vil i hovedsak bestå av to deler. En del der funnene fra filmene vil bli representert der jeg tar for meg karakter for karakter, og sammenligner funnene fra begge filmene. Til tross for at jeg har gjort en ortografisk transkripsjon i Praat vil det være en fonetisk transkripsjon i analysen. Dette for å få frem de språklige variablene tydeligere, og

jeg har her benyttet meg av enkelte tegn fra IPA¹. Mesteparten av funnene vil dermed bli presentert gjennom en fonetisk transkripsjon, men i noen tilfeller vil det være mer hensiktsmessig å skrive nærmere normert skriftspråk. For eksempel når jeg viser til hele setninger fra filmene og til dels leksikalske trekk. Den fonetiske transkripsjonen vil heller ikke inneholde alle trekk som for eksempel aspirasjon, intonasjon eller pause. Trykk vil kun bli markert under kapittel 4.2 Trykk på første stavelse i lånord. De ni vokalfonemene i norsk vil bli benyttet, inkludert kort og lang versjon. Dette innebærer at jeg ikke inkluderer alle allofonene av vokalene, som for eksempel schwa [ə].

I den andre delen av analysen vil jeg drøfte funnene opp mot teori som vil være språk og identitet, språkets indeksikalitet, språklige ideologier, autentisitet, anonymitet og ideologier om standardtalemål. I drøftingskapitlet vil jeg drøfte om filmene kan si noe om utviklingstendenser, og om de er representanter for hver sin tid. Refleksjonene fra Ingrid Vollan vil være aktuelle å presentere i funnkapitlet og diskutere videre i drøftingskapitlet. Talemålsdidaktikk vil også bli drøftet, og jeg vil si noe om hvordan Flåklypa-filmene kan bidra til læring om talemål i undervisning.

3.2.5 Fordeler og ulemper

Hoveddatamaterialet i denne studien er lydfiler fra Flåklypa-filmene der jeg gjennomfører en ortografisk transkripsjon i taleanalyseprogrammet Praat. Med tanke på at Flåklypa-filmene er to spillefilmer er det både filmmusikk og effektlyder som kan være et forstyrrende element i transkripsjonene, og i tillegg til at det er høyt tempo og flere variabler jeg må ta hensyn til. Transkripsjonene var derfor tidskrevende og det krevdes ofte flere avlyttinger av filmene for å kunne fange opp mest mulig. Størrelsen på datamaterialet kan alltid diskuteres. I denne studien er hovedfokuset å se på alvdalsdialekten og derfor er det relevant å se på de tre utvalgte karakterene: Reodor, Solan og Ludvig. Det kunne også ha vært interessant å se på om det er flere dialekter som blir fremstilt i filmene, men jeg valgte altså å avgrense oppgaven til å kun handle om alvdalsdialekten med tanke på at disse tre Aukrust-figurene er inspirert av mennesker bosatt i Alvdal.

Som nevnt innledningsvis i kapitlet viser Høgheim (2020) til eksplorerende og konfirmerende metode. Jeg vil argumentere for at denne masteroppgaven benytter seg av både eksplorerende

---

¹ Se oversikt i vedlegg 1.

og konfirmerende metode. Eksplorerende metode har som mål å skape teori om fenomener som er lite undersøkt (Høgheim, 2020, s.29), noe som denne studien vil gjøre ved å forske på dialektbruk i film som ikke er et veldig utbredt forskningstema i norske filmer. Det som kan være en ulempe ved å forske på fenomener som er lite undersøkt er at det kan være lite tidligere forskning å støtte seg på. Konfirmerende metode har som mål å undersøke en teori eller en hypotese (Høgheim, 2020, s. 29), og dette blir ofte sett på som en kvantitativ metode. Kvantitativ metode er ikke sentralt i denne studien, men jeg ønsker likevel å undersøke en hypotese. Hypotesen for denne studien er at det er mer dialektbruk i den nye Flåklypa-filmen i forhold til den gamle. Denne hypotesen vil bli undersøkt gjennom bruk av kvalitativ metode.

Funndelen i analysen tar for seg enkeltord som er fonetisk transkribert. Det kunne imidlertid vært mindre tidkrevende å gjøre en ortografisk transkripsjon her også. Jeg velger likevel å gjøre en fonetisk transkripsjon for å være mer detaljert og tydelig i hvilke dialekttrekk som er sentrale. Jeg har som nevnt valgt å fokusere på de valgte språklige variablene, og det vil dermed være variabler som ikke er med i de fonetiske transkripsjonene.

I tillegg til å ta utgangspunkt i de språklige variablene som beskriver alvdalsdialekten, vil jeg i enkelte tilfeller ta i bruk min egen språkfølelse da jeg er en språkbruker fra Alvdal. Det å bruke sin egen språkkompetanse i sosiolingvistisk forskning blir gjerne omtalt som introspeksjon eller intuisjon, som innebærer at en språkbruker selv vurderer en språklig konstruksjons akseptabilitet (Hårstad et al., 2017, s. 134). Chomsky (1965, sitert i Hårstad et al., 2017, s. 142-143) skiller mellom akseptabilitetsvurderinger og grammatikalitetsvurderinger der akseptabilitetsvurderinger innebærer at en informant vurderer om en setning høres akseptabel ut eller ikke. Mens en grammatikalitetsvurdering gjennomføres av en lingvist, som er en fortolkning av akseptabilitetsvurderingen. I noen tilfeller kan begge vurderingene gjøres av samme person (Hårstad et al., 2017, s. 143), noe som blir gjort i denne studien. Dette ved at jeg som forsker vil bruke min egen intuisjon om morsmålet mitt som datagrunnlag (Hårstad et al., 2017, s. 143). I denne studien er det en fordel å bruke sin egen språkfølelse ved at jeg kjenner godt til alvdalsdialekten, og legger dermed raskt merke til interessante funn som enten samsvarer med alvdalsdialekten eller ikke. Johannessen (2003) peker på at en ulempe ved introspeksjon er mangelen på input fra andre (s.139), og en ulempe i denne studien kan være at jeg er en del av den nye generasjonen alvdøler som ikke nødvendigvis snakker en veldig tradisjonell alvdalsdialekt selv, og på den måten kan overse interessante trekk fordi jeg ikke hører det i dagligtalen selv.

3.2.6 Brevmetode

Denne studien har i tillegg til den overordnede delen en liten underordnet del som vil kunne kaste lys over hvilke valg som er tatt når det gjelder dialektbruk i filmen *Månelyst i Flåklypa* (2018). For å gjøre dette har jeg tatt i bruk brevmetoden. Brevmetoden er en relativt ny kvalitativ metode som er utviklet i Skandinavia (Sjøbakken, 2012, s. 375). Den går ut på at en person av interesse oppfordres til å skrive et brev til forskeren, enten anonymt eller underskrevet (Berg, 1999, s.174). Brevet vil dermed være skrevet med utgangspunkt i egne erfaringer, men med gitte restriksjoner eller tematiske avgrensninger fra forskeren (Sjøbakken, 2012, s. 375). Dermed kan deltakerne selv bestemme hvordan de vil utforme brevene, men forskeren legger føringene ved å stille ett eller flere grunnspørsmål (Berg, 1999, s. 173-174).

Som nevnt innledningsvis har jeg tatt kontakt med Ingrid Vollan som har vært dialektkonsulent i fem *Flåklypa*-filmer, og blant annet *Månelyst i Flåklypa* (2018). For å kunne kaste lys over hvilke valg som er tatt når det gjelder dialektbruk, sendte jeg et digitalt brev² på e-post til Vollan der jeg skrev et brev med følgende spørsmål:

1. *Hvilke valg er gjort for å skape en autentisk alvdalsdialekt hos karakterene Reodor, Solan og Ludvig?*
2. *Ble det gjort noen avgrensninger med tanke på forståelse hos seerne av filmen?*
3. *Hva er bakgrunnen for at Reodor, Solan og Ludvig bruker pronomenet «je» og ikke «ei» som er mer utbredt i alvdalsdialekten?*
4. *Etter å ha transkribert Flåklypa Grand Prix (1975) og Månelyst i Flåklypa (2018) ser jeg at alvdalsdialekten er mer fremtredende i den sistnevnte filmen enn i den første. Hva tror du er bakgrunnen for dette?*

Metoden som ble brukt ligger dermed nært opp til *brevmetoden*. Dette ved at Vollan vil kunne svare på spørsmålene gjennom et digitalt brev, og hun vil ha stor frihet til å kunne gå i dybden på de nevnte spørsmålene. Berg (1999) nevner også at et brev kan være underskrevet eller anonymt (s. 174). I dette tilfellet vil det ikke være anonymt, og det vil derfor være nødvendig å legge ved en samtykkeerklæring³ for å kunne gjengi refleksjonene som er blitt gjort. Det var derfor også nødvendig å sende inn forskningsprosjektet til Kunnskapssektorens

---

² Se brevet i sin helhet i vedlegg 2.

³ Se informasjonsskriv og samtykkeerklæring i vedlegg 3.

tjenesteleverandør (SIKT) med tanke på personvern hensyn. Prosjektet ble godkjent av SIKT 8.februar 2023⁴, og jeg kunne da sende brevet til Vollan.

En stor fordel ved bruk av brevmetoden er at den gir deltakeren stor frihet til å gå i dybden, vise til eksempler og skrive når en har tid. Dette står for eksempel i kontrast til et ordinært intervju hvor en gjerne har tidsbegrensinger. Deltakeren kan også bestemme selv hvordan en vil utforme brevene, men da med føringer fra forskeren. Berg (1999) peker også på at en fordel ved metoden er at den er enkel å administrere, og på den måten kan analysearbeidet starte så raskt brevet fra deltakeren er mottatt (s. 174). Det som imidlertid kan være en ulempe med brevmetode er at det kan være en risiko for at brevene ikke besvarer spørsmålene godt nok, og at det kan være nødvendig med oppfølgingsspørsmål – noe en som oftest ikke har mulighet til. (Berg, 1999, s. 174)

3.3 Reliabilitet og validitet

I et forskningsprosjekt vurderes gjerne prosjektets reliabilitet og validitet. Reliabilitet omhandler forskningens pålitelighet og en har høy grad av reliabilitet dersom forskningen kan gjøres på nytt og gi tilnærmet identiske resultater (Kvarv, 2014, s. 134). Denne masteroppgaven vil være etterprøvbar ved at hoveddatamaterialet, altså begge Flåklypa-filmene ligger lett tilgjengelig for allmennheten. Som tidligere nevnt kan bakgrunnsstøy føre til små avvik når en transkriberer, men disse skal likevel være minimale. Ved å være nøyaktig i transkripsjonene vil materialet være innsamlet på en nøyaktig måte. Når det gjelder problemstillingen: *I hvor stor grad blir alvdalsdialekten representert i Flåklypa-filmene Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018?* vil en derfor kunne få de samme resultatene om en velger å ha fokus på de samme språklige variablene.

Validitet kan oversettes til gyldighet og innebærer om at de resultatene en kommer frem til er gyldige (Thaagard, 2018, s. 189). Validitet kan også defineres som «... to the approximate truth of an inference.» (Shadish, Cook & Campbell, 2002, s. 34, sitert i Høgheim, 2020, s. 80). Dette innebærer at validitet knyttes til konklusjonene en trekker fra forskningen (Høgheim, 2020, s. 80). Validitet handler dermed om at det innsamla datamaterialet har relevans for problemstillingen som undersøkes, og om valg av språklige variabler og spørsmålene til dialektkonsulent er relevant for problemstillingen. Jeg ønsker først og fremst å undersøke i

---

⁴ Se vurdering fra SIKT i vedlegg 4.

hvilken grad alvdalsdialekten blir representert i to Flåklypa-filmer, og gjennom å velge språklige variabler som er sentrale i alvdalsdialekten vil en oppnå relevans for problemstillingen. I utarbeidingen av spørsmålene til dialektkonsulent ble det vektlagt at spørsmålene skulle være relevant for det jeg ønsker å finne ut.

4. Funn

I dette kapitlet vil jeg ta for meg funnene i analysen. Kapitlet vil være delt inn i de utvalgte språklige variablene som er sentrale for alvdalsdialekten, og deretter ta for seg karakter for karakter og sammenligne funnene jeg har gjort i Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa. Mesteparten av funnene vil bli presentert i tabeller for å skape en bedre oversikt, men på enkelte funn ser jeg det mer hensiktsmessig for sammenhengen å vise til funnene i løpende tekst. Avslutningsvis vil jeg presentere svarene til dialektkonsulent Ingrid Vollan.

4.1 Retroflekser

Retroflekser er konsonanter som produseres ved at tungespissen bøyes bakover. Her vil jeg særlig se på bruk av retrofleks flapp for norrøn /l/ og retrofleks flapp for norrøn /rð/ som begge har allofonet [ɾ]. Som nevnt i teorikapitlet er alle retrofleksene til stede i alvdalsdialekten, men det er særlig retrofleks flapp som er karakteristisk.

Reodor

Retrofleks flapp for norrøn /l/ [ɾ]		Retrofleks flapp for norrøn /rð/ [ɾ]	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<blitt> = [bɾit] <blodstrupmoen> = [bɾu:strøpmu:n] <gamle> = gamɾe] <mangler> = [maŋɾe] <plutselig> = [pɾʉtseli] <vognskjulet> = [voŋŋʃɛ:ɾe]	<vel> = [vel]	<dashbordet> = [dæʃbu:ɾe] <harding> = [ha:ɾiŋ]	-

Tabell 4.1: Retroflekser hos Reodor i Flåklypa Grand Prix.

Hos Reodor i Flåklypa Grand Prix ser en flere eksempler av den tradisjonelle varianten av retrofleks flapp for norrøn /l/. Ordet <vel> er interessant da dette ordet verken har senkning eller retrofleks flapp hos Reodor ved at han sier [vel] konsekvent, og Reodor har dermed en standardvariant av dette ordet. Både senkning og retrofleks flapp ville ha vært i tråd med alvdalsdialekten: [væ:ɾ]. Ordet [bɾit] er også interessant da Reodor har retrofleks flapp som ville ha samsvart med alvdalsdialekten. Likevel tror jeg alvdøl kunne ha sagt [vøɾe] i setninger som «Henn harru vørte tå?» for «Hvor har du blitt av?».

Når det gjelder retrofleks flapp for norrøn /rð/ har jeg funnet to eksempler av dette hos Reodor: [dæʃbu:ɾe] og [ha:ɾiŋ] for <dashbordet> og <harding>, og dette er i tråd med alvdalsdialekten.

I likhet med Flåklypa Grand Prix er både retrofleks flapp for norrøn /l/ og norrøn /rð/ til stede hos Reodor i Månelyst i Flåklypa, men retrofleks flapp for norrøn /l/ er til stede i større grad:

Retrofleks flapp for norrøn /l/		Retrofleks flapp for norrøn /rð/	
[ɾ]		[ɾ]	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<avsluttet> = [a:vsɾʉta]	<fludium> = [flʉ:diʉm]	<ordføreren> [u:ɾfø:ræn]	-
<bale> = [ba:ɾe]	<vel> = [vel]		
<betalingsmedium> [beta:ɾiŋsmedjʉm]			
<blåsebaljer> = [bɾæ:sebæɾjer]			
<flott> = [fɾot]			
<folk> = [fo:ɾk]			
<flåklypa> = [fɾo:kɾypa]			
<glipp> = [gɾip]			
<galt> = [gæ:ɾi]			
<hullet> = [hø:ɾe]			

<koble> [kɔbɾe] <komplett> = [kumpɾæt] <mangle> [maŋɾe] <målere> = [mo:ɾere] <skalk> = [skaɾk] <selv> = [ʃø:ɾ] <selvfinansiert> = [ʃø:ɾfinanset] <selve> = [ʃø:ɾve] <slapp> = [sɾap] <slags> = [sɾaks] <slipp> = [sɾep] <turtall> = [tæ:ɾta:ɾ] <planen> = [pɾa:nen] <verdens> = [væ:ɾas]			
---	--	--	--

Tabell 4.2: Retrofleksjer hos Reodor i Månelyst i Flåklypa.

Reodor har en standardvariant av ordet <fludium> i Månelyst i Flåklypa da han ikke har retrofleks flapp for norrøn /l/: [flæ:diæm]. I alvdalsdialekten ville dette ordet hatt retrofleks flapp og dermed blitt [fɾæ:diæm]. Når det gjelder ordet <vel> ser en samme tendens her som en gjør i Flåklypa Grand Prix. Dette ved at Reodor ikke har senkning eller retrofleks flapp da han sier [vel] konsekvent, som i alvdalsdialekten ville hatt både senkning og retrofleks flapp: [væ:ɾ].

I ordet <ordføreren> har Reodor eksempel på både retrofleks flapp for norrøn /rð/ og retrofleks nasal /ŋ/ i samme ord: [u:ɾfø:ræn] og dette samsvarer med alvdalsdialekten. Ellers har jeg ikke funnet eksempler der Reodor ikke har retrofleks flapp for norrøn /rð/ der en med alvdalsdialekten ville ha hatt det.

Solan

I likhet med Reodor finner en i større grad bruk av retrofleksler hos Solan i Månelyst i Flåkløya, og da særlig retrofleks flapp for norrøn /l/. Jeg har imidlertid ikke funnet eksempel av ord hvor Solan har retrofleks flapp for norrøn /rð/ i Flåkløya Grand Prix.

Retrofleks flapp for norrøn /l/ [ɾ]	
Tradisjonell	Standard
<bladfjering> = [bɾa:fjæriŋ]	<blakk> = [blak]
<blodstrupmoen> = [bɾu:strømu:n]	<tidsspørsmål> = [titspøʃmo:l]
<blomsterpinne> = [bɾømsterpine]	<planteskole> = [plantesku:ɾe].
<flott> = [fɾot]	
<flotte> = [fɾote]	
<fluesmekker> = [fɾʉ:esmeker]	
<flytt> = [fɾøt]	
<plasser> = [pɾaser]	

Tabell 4.3: Retrofleksler hos Solan i Flåkløya Grand Prix.

Som nevnt har jeg ikke funnet eksempel av ord der Solan har retrofleks flapp for norrøn /rð/, men Solan har to eksempler der han har standardvariant ved at han ikke har retrofleks flapp for norrøn /l/ i ordene <blakk> og <tidsspørsmål>: [blak] og [titspøʃmo:l]. I begge disse ordene er /l/ en stemt alveolar lateral, og i alvdalsdialekten ville disse ordene ha hatt retrofleks flapp: [bɾak] og [titspøʃmo:ɾ]. Solan sier også ordet <planteskole>, dette er interessant ved at ordet består av både stemt alveolar lateral og retrofleks flapp: [plantesku:ɾe]. I alvdalsdialekten ville begge ordene i dette sammensatte ordet hatt retrofleks flapp: [pɾanteskʉ:ɾe]. Den trange, bakre og runde vokalen [u] i ordet <skole> ville også hatt en trang, midtre og runda vokal [ʉ] i alvdalsdialekten.

Retrofleks flapp for norrøn /l/		Retrofleks flapp for norrøn /rð/	
[ɾ]		[ɾ]	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<alvdøl> = [aɾvdø:ɾ]	<klar> = [kla:r]	<jordet> =	<ordføreren> =
<bli> = [bɾi:]	<slagside> =	[ju:ɾe]	[u:ɔfø:ræn]
<blæst> = [bɾæst]	[ʃla:gsie]	<ordet> =	
<dårlig> = [do:ɾi]		[u:ɾe]	
<eksplosiv> =		<ordboka> =	
[ækspɾusiv]		[u:ɾbu:ka]	
<flagget> = [fɾage]			
<flaks> = [fɾaks]			
<flirte> = [fɾi:ɾe]			
<flåklypa> =			
[fɾo:kɾypa]			
<folk> = [fo:ɾk]			
<glanekassa> =			
[gɾa:nekasa]			
<galt> = [gæ:ɾi]			
<hjelp> = [jæ:ɾp]			
<juletider> =			
[jæ:ɾetier]			
<koble> = [ko:bɾe]			
<likevel> =			
[likavæ:ɾ]			
<melka> [mjø:ɾka]			
<norgesglasset> =			
[norgesgɾ:ase]			
<overflaten>			
[o:verfɾata]			
<plag> = [pɾa:g]			
<planet> = [pɾane:t]			
<plass> = [pɾas]			

<ramle> = [ramɽe]			
<selv> = [ʃø:ɽ]			
<selveste> =			
[ʃø:ɽveste]			
<selvsagt> =			
[ʃø:ɽvsakt]			
<sleppe> = [ʃɽepe]			
<slik> = [ʃɽi:k]			
<sloknet> =			
[ʃɽokna]			
<slutte> = [ʃɽʌ:te]			
<spetakkel> =			
[spetakerɽ]			
<tåler> = [tø:ɽ]			

Tabell 4.4: Retrofleksjer hos Solan i Månelyst i Flåkløya.

I ordene <ordboka> og <ordet> ser vi at Solan har retrofleks flapp for norrøn /rð/, noe han ikke har i ordet <ordføreren> da han har retrofleks plosiv og sier [u:ɖfø:ræŋ]. Likevel ser en at han har retrofleks nasal i ordet. En alvdøl ville derimot ha sagt som Reodor sier i Månelyst i Flåkløya: [u:ɽfø:ræŋ], altså både med retrofleks flapp for norrøn /rð/ og retrofleks nasal /ŋ/.

Ordet [ʃø:ɽvsakt] er interessant ved at Solan både uttaler konsonanten /v/ og har retrofleks flapp for norrøn /l/, men en alvdøl ville nok ha sagt [ʃø:ɽvakt] uten å uttale /v/ og også uten retrofleks flapp.

Solan har to eksempler av standardvariant der han har stemt alveolar lateral i uttalen av fonemet /l/ som i alvdalsdialekten ville ha hatt retrofleks flapp /ɽ/: [kla:r] og [ʃlagsie]. I alvdalsdialekten ville disse ordene blitt uttalt: [kɽa:r] og [ʃɽagsie]. I motsetning til Reodor har Solan både senkning og retrofleks flapp i ordet <vel>: [væ:ɽ], som er i tråd med alvdalsdialekten.

Ludvig

Hos Ludvig finner en eksempler av både retrofleks flapp for norrøn /l/ og norrøn /rð/ i begge filmene, men i litt mindre grad enn hos de to andre karakterene.

Retrofleks flapp for norrøn /l/ [ɾ]		Retrofleks flapp for norrøn /rð/ [ɾ]	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<bli> = [bɾi:] <blåser> = [bɾo:ser] <folk> = [foɾk] <gulvet> = [gøɾve] <galt> = [gæ:ɾi] <stjeler> = [stæ:ɾ]	<vel> = [vel]	<nordavind> = [nu:ɾavin]	-

Tabell 4.5: Retrofleks hos Ludvig i Flåkløya Grand Prix.

I ordet <blåser> har ikke Ludvig en standardvariant av ordet, da han har retrofleks flapp for norrøn /l/: [bɾo:ser]. Til tross for at Ludvig har retrofleks flapp i dette ordet er det ikke i tråd med den tradisjonelle varianten for alvdalsdialekten. Dette fordi en alvdøl ville ha hatt omlyd ved bruk av dette ordet, og derfor ville en ha sagt [bræ:s]. Omlyd i ordet <blåser> kan vi se eksempel av hos Reodor i Månelyst i Flåkløya: [bræ:sebærjer] for <blåsebaljer>. Ludvig har også et eksempel der han har retrofleks flapp for norrøn /rð/ i ordet [nu:ɾavin], som er i tråd med alvdalsdialekten.

Retrofleks flapp for norrøn /l/ [ɾ]		Retrofleks flapp for norrøn /rð/ [ɾ]	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<bli> = [bɾi:] <blinke> = [bɾi:nke] <flere> = [fɾe:re] <flir> = [fɾi:r] <glasset> = [gɾa:se] <galt> = [gæ:ɾi] <hjelp> = [jæ:ɾp]	<vel> = [vel]	<landjorda> = [lanju:ɾa]	-

<klok> = [kɽu:k]			
<pleie> = [pɽæie]			
<sleppe> = [ʃɽepe]			
<slutt> = [ʃɽʌ:t]			
<somle> = [sumɽe]			
<vesle> = [væʃɽe]			
<øyeblikk> = [øɽbræk]			

Tabell 4.6: Retrofleksjer hos Ludvig i Månelyst i Flåklypa.

Ordet <jordet> ville hatt retrofleks flapp for norrøn /rð/ i alvdalsdialekten, noe vi også ser hos Ludvig i ordet <landjorda>: [lanju:ɽa]. Videre har Ludvig en likhet med Reodor og Solan i ordet <vel> hvor ingen av dem har senkning eller retrofleks flapp: [vel]. Denne tendensen er fremtredende i både Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa.

4.2 Trykk på første stavelse i lånord

Trykk på første stavelse er et dialekttrekk som er karakteristisk for østnorske dialekter, og i dette underkapitlet vil jeg avgrense ved å vise til eksempler av lånord. Når det gjelder lånord kan en enten legge trykket i samsvar med trykkprinsippet i opphavsspråket, som ofte er at trykket blir lagt på siste eller nest siste stavingen (Mæhlum & Røynealand, 2012, s. 48), eller en kan legge trykke på første stavelse ved å tilpasse seg norske trykkforhold (Skjekkeland, 1997, s. 28). Trykk på første stavelse i lånord er vanlig i østnorsk og trøndersk (Skjekkeland, 1997, s. 28), og det er et dialekttrekk som også er fremtredende i alvdalsdialekten.

Hos alle tre karakterene er trykk på første stavelse i lånord veldig fremtredende i begge filmene. Månelyst i Flåklypa skiller seg likevel ut med flest eksempler på dette. Det er få eksempler i både Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa der det ikke er trykk på første stavelse, men som trolig ville ha hatt det i alvdalsdialekten. Videre vil jeg vise til eksempler for hver enkelt karakter.

Reodor

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<alkohol> = ['alkuhu:l]	<direkte> = [di 'rekte]	<assorterte> = ['asuteɾe]	<funksjonere> = [fɛŋk 'ʃune:re]
<avisa> = ['avisa]	<trafikken> = [tra 'fiken]	<atmosfæren> = ['atmusfæ:ŋ]	<signaler> = [si 'ŋna:ler]
<systemet> = ['syste:me]		<automatisk> = ['ætu:ma:tisk]	
		<avisa> = ['avisa]	
		<ekstern> = ['ækstæ:ŋ]	
		<gravitasjon> = ['gravitaʃun]	
		<katastrofe> = ['katastru:fe]	
		<kommando> = ['kumandu]	
		<kommunen> = ['kumɘ:n]	
		<kommunikasjon> = ['kumɘnikaʃun]	
		<lekkasjen> = ['leka:ʃen]	
		<maksimer> = ['maksime:r]	
		<maskin> = ['maʃi:n]	
		<moralsk> = ['mura:lsk]	
		<naturligvis> = ['natɘrlivi:s]	

		<oksygen> = ['oksyge:n] <optimalisert> = ['uptimalise:t] <presisjonsarbeid> = ['presifunsarbeid] <problemer> = ['prubt̥e:mer] <produsere> = ['pruduse:re] <profil> = ['prufi:l] <prosedyre> = ['prusedy:re] <reparere> = ['repare:re] <stabilitet> = ['stabilitet] <systemet> = ['syste:me] <verksted> = ['væʃte]	
--	--	---	--

Tabell 4.7: Trykk på første stavelse i lånord hos Reodor.

I Flåklypa Grand Prix har jeg funnet noen eksempler av ord der Reodor har en standardvariant, og dermed ikke har trykk på første stavelse: [di'rekte] og [tra'fiken]. Begge disse ordene er lånord og ville ha hatt trykk på første stavelse i alvdalsdialekten. Vi ser samme tendens i Månelyst i Flåklypa: [fʊŋk'fune:re] og [si'ŋna:ler].

Solan

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<alvorlig> = ['alvo:li] <programmering> = ['prugrameriŋ] <servere> = ['servere] <silikonbehandler> = ['silikunbehandler]	<modell> = [mu'del] <tilfeldig> = [til'feldi]	<avisa> = ['avisa] <brasil> = ['brasi:l] <byråkrat> = ['byrokra:t] <dokumentar> = ['dukæmenta:r] <ekstern> = ['ækstæ:ŋ] <eksplosiv> = ['æksprʊsi:v] <emmanuel> = ['emanuel] <gravitasjon> = ['gravitaʃun] <interesse> = ['interese] <kommunen> = ['kumøn] <maksimere> = ['maskime:re] <mannøvbar> = ['manøvba:r] <maskin> = ['maʃin] <modifisere> = ['mudifisere] <morse> = ['muʃe] <oksygen> = ['oksyge:n] <oppdaget> = ['updaga]	<konstruert> = [kunstræ'e:t] <romferd> = [rum'fæd]

		<reparere> = ['repare:re] <retur> = ['retʉr] <selebre> = ['selebre] <stabil> = ['stabil] <studere> = ['stʉdere] <spektakulær> = ['spektakʉlær] <planet> = ['pʉanet]	
--	--	---	--

Tabell 4.8: Trykk på første stavelse i lånord hos Solan.

Hos Solan i Flåklypa Grand Prix finner en også eksempler der han ikke har trykk på første stavelse i lånord: [mu'del] og [til'feldi]. Det samme ser en i Månelyst i Flåklypa: [kunstrə'et] og [rum'fæd]. Likevel ser en at stort sett er Solan konsekvent med trykk på første stavelse i lånord i begge filmene.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<lakrisbåt> = ['lakrisbo:t]	<avisa> = [av'i:sa]	<akkurat> = ['akʉrat] <amerikanerne> = ['amerika:neran] <maskina> = ['maʃina] <morse> = ['muʃe] <sigarer> = ['siga:rer] <stratosfæren> = ['stratu:sfæŋ]	<naturen> = [na'tʉŋ]

Tabell 4.9: Trykk på første stavelse i lånord hos Ludvig.

I likhet med Reodor og Solan har også Ludvig en flere eksempler på trykk på første stavelse i lånord, men vi ser likevel noen eksempler som ikke går overens med alvdalsdialekten. Ludvig

sier [av'isa] i Flåklypa Grand Prix der han ikke har trykk på første stavelse. Det samme gjelder med ordet [na'tən] i Månelyst i Flåklypa. Begge disse ordene ville ha hatt trykk på første stavelse i den tradisjonelle varianten av alvdalsdialekten.

4.3 Monoftongering

Monoftongering er et dialekttrekk som har vært utbredt i Nord-Østerdal i lang tid (Skjekkeland, 1997, s. 59), men dette er et trekk som ikke opptrer i stor grad i verken Flåklypa Grand Prix eller Månelyst i Flåklypa. Ludvig har imidlertid et eksempel av monoftongering i Månelyst i Flåklypa: <røyke> = [rø:ke]. Her har den gamle nordiske diftongen øy blitt monoftongert ved diftongforenkling.

I Flåklypa Grand Prix sier Reodor: <steinsprang> = [stæinspraŋ] og <rein> = [ræin]. Her er ikke diftongene monoftongerte, og samsvarer derfor ikke med alvdalsdialekten da en alvdøl ville ha sagt [ste:nspraŋ] og [re:n]. Denne samme tendensen ser en hos Ludvig da han sier [veit] for <vet>, og dette ordet ville ha blitt monoftongert i alvdalsdialekten: [ve:t]. I Månelyst i Flåklypa sier Solan [ræi:sefek] for <reisesjekk>. I ordet <reise> ville diftongen *ei* bli monoftongert i alvdalsdialekten, [re:se]. Jeg er imidlertid usikker på hvordan en ville ha sagt <reisesjekk> med tanke på at dette er et sammensatt ord, og om en faktisk ville ha sagt [re:sesjek]. Ordet <reise> i seg selv ville ha blitt [re:se], og dette ser vi også hos Solan ved at han bruker [re:se] i en annen setning.

4.4 Jamning

Skjekkeland (1997) peker på at jamning er særlig representert i Trøndelag og Nord-Østerdalen (s.80). Jamning er når det oppstår assimilering der vokalene i et ord blir mer lik hverandre, og en skiller her mellom tiljamning og utjamning. Tiljamning er når vokalene nærmer seg hverandre, mens utjamning er når vokalene blir helt like. Verken tiljamning eller utjamning er sterkt til stede i Flåklypa Grand Prix eller Månelyst i Flåklypa. Jeg har kun funnet eksempler på utjamning hos Solan og Ludvig, og et eksempel på tiljamning hos alle de tre karakterene i Månelyst i Flåklypa. Utjamning er ikke til stede hos de tre karakterene i Flåklypa Grand Prix, og jeg har bare funnet eksempler på tiljamning hos Reodor og Solan.

Reodor

Flåkløya Grand Prix		Månelyst i Flåkløya	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
Tiljamning: <komme> = [ko:ma] <gjøre> = [jø:ra] <være> = [væ:ra]	Tiljamning: <komme> = [kome]	Tiljamning: <gjøre> = [jø:r] <være> = [vø:r]	Tiljamning: -
Utjamning: -	Utjamning: -	Utjamning: -	Utjamning: -

Tabell 4.10: Jamning hos Reodor.

Solan

Flåkløya Grand Prix		Månelyst i Flåkløya	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
Tiljamning: <gjøre> = [jø:ra] <være> = [væ:ra]	Tiljamning: -	Tiljamning: <være> = [vø:r]	Tiljamning: -
Utjamning: -	Utjamning: -	Utjamning: <snike> = [sne:ke]	Utjamning: -

Tabell 4.11: Jamning hos Solan.

Ludvig

Flåkløya Grand Prix		Månelyst i Flåkløya	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
Tiljamning: -	Tiljamning: <gjøre> = [jø:re]	Tiljamning: <være> = [vø:r]	Tiljamning: -
Utjamning: -	Utjamning: -	Utjamning: <komme> = [komo]	Utjamning: -

Tabell 4.12: Jamning hos Ludvig.

Ordet <gjøre> er til stede hos alle de tre karakterene i Flåkløya Grand Prix, men det er bare Reodor og Solan som tiljamning ved dette ordet: [jø:ra]. Mens Ludvig har standardvarianten, og har dermed ikke tiljamning [jø:re]. I tabellen har jeg satt [jø:ra] under tradisjonell, men jeg

vil likevel argumentere for at [jø:r] er en mer vanlig uttale for <gjøre> i alvdalsdialekten. Dette ser en også hos Solan i Månelyst i Flåklypa da han sier [jø:r]. Reodor og Solan har også tiljamning ved infinitivet <være> da de begge sier [væ:ra] i Flåklypa Grand Prix. I likhet med [jø:ra] har jeg satt [væ:ra] under tradisjonell i tabellen, men [vø:r] er en mer vanlig uttale for <være> i alvdalsdialekten. Dette ser vi i Månelyst i Flåklypa der alle de tre karakterene sier [vø:r]. Dette ordet er en kortform av jamvektsinfinitivet <vørrå>, og det oppstår dermed en tiljamning i ordet ved at /æ/ blir til /ø/. [vø:r] er også et eksempel på apokope ved at vokalen /e/ faller bort i slutten av ordet (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 60). Hårstad og Opsahl (2013) peker på at mange jamvektsord i trøndersk blir apokopert, og dette ser man eksempel på i ordene [jø:r] og [vø:r]. Dermed kan en se en påvirkning fra nord, mens [jø:ra] kanskje har en større påvirkning fra sør.

Utjamning opptrer som nevnt i liten grad hos de tre karakterene. Solan har et eksempel av dette i Månelyst i Flåklypa da han sier [sne:ke]. Ludvig har også et eksempel av utjamning som ikke er til stede hos Reodor og Solan: [komo]. Skjekkeland (1997) peker på at dialekter både i Nord-Østerdalen og Indre-Trøndelag har full utjamning i alle infinitiver (s. 81). Ludvig bruker [o] i ordet [komo] og jeg tror dette språklige trekket er mer representert i Trøndelag, enn det er i alvdalsdialekten. Jeg tror mange fra Alvdal ville ha hatt en standardvariant ved dette ordet, og dermed bli uttalt [kome].

4.5 Senkning

Senkning innebærer vokalene blir mer åpne, for eksempel ved at vokalene /i/, /e/, og /y/ blir til /e/, /æ/ og /ø/ (Skjekkeland, 1997, s. 52). Dette er et dialekttrekk som er særlig fremtredende i Månelyst i Flåklypa hos alle tre karakterene. En finner også eksempler av senkning i Flåklypa Grand Prix, men da i mindre grad.

Reodor

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<til> = [tel] <trykk> = [trøk]	<til> = [til] <sett> = [set]	<ekstern> = [ækstæ:ŋ] <eksterne> = [ækstæ:ŋe] <ekstra> = [ækstra]	-

		<knekter> = [knækter] <komplett> = [kumpɾæt] <ned> = [næ:] <nedtelling> = [næ:teliŋ] <sete> = [sæ:te] <sett> = [sæt] <skjenketillatelse> = [ʃænketilatels] <teste> = [tæste] <til> = [tel] <vektløs> = [væktlø:s]	
--	--	---	--

Tabell 4.13: Senkning hos Reodor.

I Flåklypa Grand Prix har jeg funnet to eksempler der Reodor har senkning ved ordene [tel] og [trø:k]. Det er likevel ikke konsekvent senkning i ordet <til>, da han også sier [til] som er i tråd med standardvarianten. Reodor har heller ikke senkning i ordet [set], og i alvdalsdialekten ville dette ordet blitt [sæt]. Ordene <til> og <sett> fremtrer også i Månelyst i Flåklypa, og da med senkning som er i tråd med alvdalsdialekten. Hos Reodor er det senkning fra /e/ til /æ/ som er mest fremtredende, og det kan en se i flere eksempler som vist i tabellen ovenfor.

Solan

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<dryppe> = [drøpe] <fikk> = [fek] <flytt> = [fɾøt] <stjelt> = [stæ:t]	<til> = [til]	<dekning> = [dækni:ŋ] <effektivt> = [æfektift] <fem> = [fæm] <gi> = [jæ:] <likevel> = [likavæ:ɾ] <ned> = [næ:]	-

		<stryke> = [strøke] <til> = [tel] <tilbake> = [telba:ke]	
--	--	--	--

Tabell 4.14: Senkning hos Solan.

I motsetning til Reodor har ikke Solan senkning i ordet [til] i Flåklypa Grand Prix. I Månelyst i Flåklypa har han senkning og sier [tel], også i sammensatte ord: [telba:ke]. En kan se flere eksempler av senkning ved at /y/ blir til /ø/ hos Solan i begge filmene: [fʏt], [drøpe] og [strøke]. Alle disse eksemplene er i tråd med alvdalsdialekten.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<stjel> = [stæ:ɾ]	<til> = [til] <det> = [de:]	<det> = [dæ:] <ned> = [næ:] <til> = [tel] <øyeblikk> = [øʏbræk]	-

Tabell 4.15: Senkning hos Ludvig.

Ludvig har i likhet med Solan ingen senkning i ordet [til] i Flåklypa Grand Prix, og han sier også [de:]. I alvdalsdialekten ville det ha vært senkning i dette ordet ved at /e/ hadde blitt til /æ/: [dæ:], og dette ser en er representert hos Ludvig i Månelyst i Flåklypa. Ludvig har også konsekvent senkning i ordet [tel]. I likhet med Reodor og Solan har også Ludvig flere eksempler der det oppstår en senkning fra /e/ til /æ/: [næ:] og [øʏbræk].

4.6 Uttale av hv-ord

I en rekke dialekter ser en at hv-ord opptrer med stum h og ordene blir dermed uttalt med v, men i noen dialekter blir hv-ord uttalt med kv (Vangsnæs & Iostad, 2023). Dette kan vi se noen få eksempler av i Månelyst i Flåklypa. Blant annet ved at Reodor sier:

<hviletidsbestemmelsene> = [kvi:letitsbestemelsan]

<hvite> = [kvi:te]

Solan har også et eksempel av at et hv-ord blir uttalt med *kv*:

<hvilepuls> = [kvi:lepuls]

Mens Ludvig har imidlertid ingen eksempler av slike typer ord uttalt med *kv*. Verken Reodor, Solan eller Ludvig har eksempler på dette i Flåklypa Grand Prix, sett bort ifra spørreord som jeg vil komme tilbake til i kapittel 4.11.

4.7 Kortformer i presens av sterke verb

Kortformer i presens av sterke verb er noe en finner i store deler av landet (Skjekkeland, 1997, s. 173), men det er ikke mange eksempler av dette i filmene.

Flåklypa Grand Prix					
Reodor		Solan		Ludvig	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
-	<gjelder> = [jeler] <henger> = [hejer] <kommer> = [komer]	-	-	-	<skriver> = [skri:ver] <bærer> = [bæ:rer]

Tabell 4.16: Kortformer i presens av svake verb hos Reodor, Solan og Ludvig i Flåklypa Grand Prix.

Månelyst i Flåklypa					
Reodor		Solan		Ludvig	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<fortsetter> = [fuʃet] <kommer> = [çem]	-	<kommer> = [çem] <driver> = [dri:v] <holder> =[heɾ]	-	<kommer> = [çem]	-

Tabell 4.17: Kortformer i presens av svake verb hos Reodor, Solan og Ludvig i Månelyst i Flåklypa.

I Månelyst i Flåklypa bruker alle tre karakterene kortformen for <kommer>: [çem]. Karakterene bruker kortformen konsekvent gjennom hele filmen, noe som samsvarer med alvdalsdialekten. I Flåklypa Grand Prix er ikke <kommer> et ord som dukker opp hos Solan og Ludvig, men Reodor har derimot ikke kortform i presens av dette ordet da han sier [komer]. Ludvig har heller ikke kortform i ordene <skriver> og <bærer> i Flåklypa Grand Prix da han har en standardvariant av ordene og sier [skri:ver] og [bæ:rer]. På alvdalsdialekten ville disse ordene hatt kortform og blitt uttalt [skri:v] og [bær]. Dette samme gjelder ved ordene <gjelder> og <henger> hos Reodor der han sier [jeler] og [heŋer] og hos Solan i ordet <stykker> der han sier [styker]. Disse ordene ville ha vært [jel], [heŋ] og [styk] i alvdalsdialekten.

4.8 Bortfall av -r i presens av svake verb

Flere dialekter i Norge har ikke endelsen -r i presens av svake verb (Røynealand, 2005, s. 166), og dette er veldig sterkt representert i alvdalsdialekten. Dette språklige trekket er også representert i Månelyst i Flåklypa.

Reodor

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
-	<greier> = [græier] <henter> = [henter] <liker> = [li:ker] <passer> = [paser] <skifter> = [ʃifter] <starter> = [staʔer]	<husker> = [hæ:se] <mener> = [me:ne] <produserer> = [prudʌse:re]	-

Tabell 4.18: Bortfall av -r hos Reodor.

Hos Reodor i Flåklypa Grand Prix ser vi en rekke eksempler på at han har endelsen -r i presens av svake verb, noe som ikke samsvarer med alvdalsdialekten. I Månelyst i Flåklypa ser vi derimot at Reodor har tre verb der han har bortfall av -r som samsvarer med alvdalsdialekten, og han er her konsekvent uten eksempler av at -r er til stede.

Solan

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
-	<bruker> = [bræ:ker] <fikser> = [fikse:r] <kjenner> = [çener] <lever> = [le:ver] <mener> = [me:ner] <undertegner> = [ʉndertæiner]	<begynner> = [by:ne] <beveger> = [beve:ge] <virker> = [virke]	-

Tabell 4.19: Bortfall av -r hos Solan.

I likhet med Reodor har Solan en rekke eksempler på at han har endelsen -r i presens av svake verb i Flåklypa Grand Prix. Mens i Månelyst i Flåklypa har han bortfall av -r. Ludvig har bare et eksempel i Månelyst i Flåklypa der han har bortfall av -r, men har i likhet med de to andre karakterene -r til stede i svake verb i Flåklypa Grand Prix.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
-	<greier> = [græier] <hører> = [hø:rer] <liker> = [li:ker] <strekker> = [streker]	<virker> = [virke]	-

Tabell 4.20: Bortfall av -r hos Ludvig.

Både Reodor, Solan og Ludvig har konsekvent standardvariant ved at -r er til stede i svake verb i Flåklypa Grand Prix. Mens i Månelyst i Flåklypa ser vi en konsekvent bruk av den tradisjonelle varianten ved at det er bortfall av -r.

4.9 Bestemt form flertall av substantiv

I tynsetdialekten får de aller fleste substantiv endingen *-an* i bestemt form flertall (Røyneland, 2005, s. 163). Dette er også sterkt representert i alvdalsdialekten, noe som også er et veldig gjennomført dialekttrekk i Månelyst i Flåklypa der alle tre karakterene har endingen *-an* i bestemt form flertall av substantiv. Reodor har også et eksempel av at han har endingen *-an* i [arbeidstæŋan] for ordet <arbeidstegningene> i Flåklypa Grand Prix. Det som imidlertid er interessant ved dette ordet er at han sier [tæŋan], og ikke [tæŋiŋan] som jeg tror ville ha vært mer fremtredende i alvdalsdialekten. Likevel har han *-an* ending som er i tråd med alvdalsdialekten. Solan har også et eksempel med *-a* ending der han sier [peŋa] for <pengene>. Dette er en tradisjonell variant, men som ikke er i tråd med alvdalsdialekten da en fra Alvdal ville ha hatt *-an* ending: [peŋan]. Likevel er dette et trekk en eksempelvis kan finne i dialektene på Hedemarken (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 57), og er ikke et eksempel på en standardvariant. Ellers bruker verken Reodor, Solan eller Ludvig flere ord som er bestemt form flertall av substantiv, og har dermed ingen endinger med *-an* eller *-ene* i Flåklypa Grand Prix.

Reodor

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<arbeidstegningene> = [arbeidstæŋan]	-	<frekvensene> = [frekvensan] <guttene> = [gʊ:tan] <hviletidsbestemmelsene> = [kvi:letitsbestemelsan] <lukene> = [lʊ:kan] <motorene> = [muturan] <startmotorene> = [sta:ʈmuturan]	-

Tabell 4.21: Bestemt form flertall hos Reodor.

Solan

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
<pengene> = [peŋa]	-	<eierne> = [æieran] <lukene> [lʊ:kan]	-

		<nyhetene> [ny:he:tan] <russerne> = [rʌseran] <spakene> = [spa:kan] <stjernene> = [stjæ:ŋan]	
--	--	---	--

Tabell 4.22: Bestemt form flertall hos Solan.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
-	-	<amerikanerne> = [amerika:neran] <stjernene> = [stjæ:ŋan] <vennene> = [venan]	

Tabell 4.23: Bestemt form flertall hos Ludvig.

4.10 Leksikalske trekk og andre karakteristiske trekk

Reodor

Flåklypa Grand Prix	Subjekt		Objekt	
	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	<jeg> = [je:]	<jeg> = [jæi]	<meg> = [mæi]	<meg> = [mæi]
2. person	<du> = [dʊ:] og [rʌ:]	<du> = [dʊ:]	<deg> = [dæi]	<deg> = [dæi]
3.person	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]	<han> = [han]	<han> = [han]
Flertall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	-	<vi> = [vi:]	<oss> = [øs]	-

2.person	-	<dem> = [dem]	-	<dem> = [dem]
3.person	-	<dere> = [de:re]	-	<dere> = [de:re]

Tabell 4.24: Personlig pronomener hos Reodor i Flåklypa Grand Prix.

Når det gjelder personlig pronomener i Flåklypa Grand Prix varierer Reodor på å si [jæi] og [je:]. Reodor varierer også på å si [dɥ:] og [rɥ:] i andreperson subjektform, og han bruker [rɥ:] ved sammentrekninger, for eksempel: [æ:rɥ] for <er du>. Det samme gjelder tredjeperson subjektform der han varierer på å si [han] og [n]. En ser samme tendens her ved at han bruker [n] ved sammentrekninger, eksempelvis [mo:n] for <må han>. Tendensen ved sammentrekning vil jeg også komme tilbake til under eget punkt. Når det gjelder objektsform første- og andreperson sier Reodor [mæi] og [dæi], og han sier [dem] og [de:re] konsekvent for subjekt- og objektsform for andre- og tredjeperson flertall. Reodor sier også [øs] for <oss>, og i tabellen står dette under tradisjonell. Likevel tror jeg at [øs] sjelden opptrer i alvdalsdialekten, og at en også har en standardvariant i alvdalsdialekten ved at en sier [os]. Ordet <hun> er ikke til stede hos Reodor i filmen.

Månelyst i Flåklypa	Subjekt		Objekt	
	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
Entall				
1.person	<jeg> = [je:]	-	<meg> = [mæi]	<meg> = [mæ]
2. person	<du> = [dɥ:] og [rɥ:]	<du> = [dɥ:]	<deg> = [dæi]	<deg> = [dæi]
3.person	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]
Flertall				
1.person	<vi> = [me:]	-	-	-
2.person	<dem> = [døm]	-	<dem> = [døm]	-
3.person	<dere> = [døk]	-	<dere> = [døk]	-

Tabell 4.25: Personlig pronomener hos Reodor i Månelyst i Flåklypa.

I Månelyst i Flåklypa ser en samme tendens ved at Reodor varierer på å si [dʌ:] og [rʌ:], og [ræ:] kommer også til syne her ved sammentrekninger som for eksempel [hæ:serʌ] for <husker du>. Det samme gjelder for subjekt- og objektsform for tredje person der Reodor sier [han], men [n] i sammentrekninger, eksempelvis [ta:n] for <ta han>. Reodor bruker [je:] konsekvent som personlig pronomen, og [je:] er ikke i tråd med alvdalsdialekten, noe som jeg vil komme tilbake til. Et skille fra Flåklypa Grand Prix er at Reodor ikke bruker [vi:], [dem] og [de:re] i Månelyst i Flåklypa da han bruker [me:], [døm] og [døk], noe som er i tråd med alvdalsdialekten.

Solan

Flåklypa Grand Prix	Subjekt		Objekt	
	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	-	<jeg> = [jæi]	<meg> = [mæi]	<meg> = [mæi]
2. person	<du> = [dʌ:] og [rʌ:]	<du> = [dʌ:]	<deg> = [dæi] og [ræi]	<deg> = [dæi]
3.person	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]
Flertall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	-	<vi> = [vi:]	-	-
2.person	-	-	-	-
3.person	-	-	-	-

Tabell 4.26: Personlig pronomen hos Solan i Flåklypa Grand Prix.

Som en ser i tabellen overfor har ikke Solan like mange subjekt- og objektsformer til stede som Reodor har i Flåklypa Grand Prix. Den største forskjellen fra Reodor er at Solan bruker det personlige pronomenet [jæi] konsekvent gjennom hele filmen. Solan har også et eksempel der han sier [ræi] i andreperson objektsform, som oppstår i en sammentrekning [po:ræi] for <på deg>. Et annet interessant trekk hos Solan er at han sier [has] for determinativet <hans>, og dette er også et dialekttrekk en finner i alvdalsdialekten. Ordene <hun>, <oss>, <dem> og <dere> er ikke til stede hos Solan i filmen.

Månelyst i Flåklypa	Subjekt		Objekt	
Entall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	<jeg> = [je:]	-	<meg> = [mæi]	<meg> = [mæi]
2. person	<du> = [dœ:] og [rœ:]	<du> = [dœ:]	<deg> = [dæi]	<deg> = [dæi]
3.person	<han> = [han] og [n]	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]	<han> = [han]
Flertall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	<vi> = [me:]	-	<oss> = [os]	<oss> = [os]
2.person	<dem> = [døm]	-	<dem> = [døm]	-
3.person	<dere> = [døk]	-	<dere> = [døk]	-

Tabell 4.27: Personlig pronomen hos Solan i Månelyst i Flåklypa.

I likhet med Reodor sier Solan [je:] konsekvent i Månelyst i Flåklypa. Solan har også en tradisjonell variant ved ordene <vi>, <dem> og <dere> der han sier [me:], [døm] og [døk] som er i tråd med alvdalsdialekten. Videre ser en også samme tendens hos Solan ved at [rœ:] og [n] oppstår i sammentrekninger: [sa:rœ] og [æ:n] for <sa du> og <er han>.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix	Subjekt		Objekt	
Entall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	-	<jeg> = [jæi]	-	-
2. person	<du> = [rœ:]	-	-	-
3.person	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]	<han> = [han] og [n]	<han> = [han]
Flertall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	-	-	-	-
2.person	-	-	-	-
3.person	-	-	-	-

Tabell 4.28: Personlig pronomen hos Ludvig i Flåklypa Grand Prix.

Ludvig bruker også [jæi] konsekvent gjennom hele Flåklypa Grand Prix. Det som imidlertid skiller Ludvig fra de to andre karakterene, er at han ikke bruker subjektsformen [dʌ:] i andreperson. Subjektsformen dukker bare opp en gang i filmen og da sier Ludvig [rʌ:], og i motsetning til de andre to oppstår dette ikke i en sammentrekning. I likhet med de to andre bruker Ludvig både [han] og [n]. [n] oppstår når det er sammentrekning som for eksempel [æ:n] for <er han>. Ordene <meg>, <deg>, <vi>, <oss>, <dem> og <dere> er ikke til stede hos Ludvig.

Månelyst i Flåklypa	Subjekt		Objekt	
	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
Entall				
1.person	<jeg> = [je:]	-	<meg> = [mæi]	<meg> = [mæi]
2. person	<du> = [dʌ:] og [rʌ:]	<du> = [dʌ:]	<deg> = [dæi]	<deg> = [dæi]
3.person	-	<han> = [han]	-	<han> = [han]
Flertall	Tradisjon	Standard	Tradisjon	Standard
1.person	<vi> = [me:]	-	<oss> = [os]	<oss> = [os]
2.person	<dem> = [døm]	-	<dem> = [døm]	-
3.person	-	-	-	-

Tabell 4.29: Personlig pronomen hos Ludvig i Månelyst i Flåklypa.

I Månelyst i Flåklypa er det kun subjekt- og objektsform for tredjeperson som ikke er til stede hos Ludvig. I likhet med Reodor og Solan sier Ludvig [je:], [me:] og [døm]. Subjektsformen [rʌ:] oppstår i ord med sammentrekninger, eksempelvis [skarʌ] for <skal du>. Det som skiller Ludvig fra de to andre er at han ikke har eksempler av sammentrekninger der han sier [n], og ikke [han]. Ludvig bruker kun [han], både som subjekt- og objektsform.

Etter å ha transkribert subjekt- og objektsformene i entall og flertall i Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa ser en flere ulikheter. Når det gjelder personlig pronomen ser vi at Solan og Ludvig bruker [jæi] i Flåklypa Grand Prix, mens Reodor har en variasjon mellom [jæi] og [je:]. I Månelyst i Flåklypa bruker alle tre karakterene [je:]. Pronomenet [jæi] er det som er benyttet i standardvarianten, mens [je:] oftere blir brukt på rurale strøk. Likevel er det ikke

[je:] som er det pronomenet som er utbredt i Alvdal, fordi der sier en [æi]. Røynealand (2005) peker på at [je:] er utbredt i Nord-Østerdalen (s. 168), men dette er ikke et trekk som dukker ofte opp i alvdalsdialekten. Bakgrunnen for at en bruker [jæi] i Månelyst i Flåklypa skal imidlertid være at Kjell Aukrust selv skrev [je:] i bøkene sine (I, Vollan, personlig kommunikasjon, 17. februar 2022). I Månelyst i Flåklypa ser en også konsekvent bruk av [me:], [døm] og [døk], og dette er i samsvar med alvdalsdialekten (Skjekkeland, 1997, s. 159-160). I Flåklypa Grand Prix sier dem [vi:], [dem] og [de:re] som er i tråd med standardvarianten.

Nektingsadverbet i alvdalsdialekten er [ite], og det er dette som blir brukt i Månelyst i Flåklypa både av Reodor, Solan og Ludvig. I Flåklypa Grand Prix bruker Solan og Ludvig [ike] som er i samsvar med standardvarianten. Reodor bruker imidlertid nektingsadverbet [ite] i Flåklypa Grand Prix også.

Sammentrekning

Sammentrekning er i språklig sammenheng å trekke to ord sammen til ett (Norske Akademis ordbok, 2022), og dette er til stede i både Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa. Som nevnt i teorikapitlet er dette et trekk som kan dukke opp i alvdalsdialekten, men som ikke blir nevnt som karakteristisk for alvdalsdialekten i litteraturen. Både Reodor, Solan og Ludvig benytter seg likevel av sammentrekning i stor grad, og oppleves som en indikator på muntlig tale som jeg vil komme tilbake til i drøftingskapitlet.

Reodor

Flåklypa Grand Prix	Månelyst i Flåklypa
<er du> = [æ:rɥ]	<blir det> = [bʝi:re]
<er det> = [æ:re]	<er det> = [æ:re]
<er han> = [æ:n]	<er han> = [æ:n]
<er ikke> = [æke]	<greier han> = [græiæn]
<for noe> = [foŋu]	<ha deg> = [harei]
<har du> = [harɥ]	<haster det> = [hastere]
<må han> = [mo:n]	<husker du> = [hɥ:serɥ]
<oppe på> = [upo:]	<håper det> = [hopere]
<på han> = [po:n]	<oppe på> = [upo:]

<skal han> = [ska:n]	<skal du> = [skarʊ]
<sier du> = [si:erʊ]	<skjønner du> = [ʃjønnerʊ]
<står det> = [sto:re]	<ta han> = [ta:n]
<var det> = [va:re]	<var det> = [vare]
<var han> = [va:ŋ]	

Tabell 4.30: Sammentrekninger hos Reodor.

Solan

Flåklypa Grand Prix	Månelyst i Flåklypa
<er det> = [æ:re]	<blir det> = [bʀi:re]
<er han> [æ:ŋ]	<er det> = [æ:re]
<er ikke> = [æke]	<er du> = [æ:rʊ]
<kjenner du> = [çenerʊ]	<er han> = [æ:ŋ]
<på deg> = [po:ræi]	<ikke noe> = [itnu]
<på han> = [po:n]	<sa du> = [sa:rʊ]
<sier du> = [si:erʊ]	<sier du> = [seirʊ]
<skal du> = [skarʊ]	

Tabell 4.31: Sammentrekninger hos Solan.

Ludvig

Flåklypa Grand Prix	Månelyst i Flåklypa
<er det> = [æ:re]	<er det> = [æ:re]
<er han> = [æ:ŋ]	<er du> = [æ:rʊ]
<for noe> = [foŋu]	<har du> = [harʊ]
<kan ikke> = [kanke]	<ikke noe> = [itnu]
<tror det> = [trʊre]	<om igjen> = [u:mat]
	<skal du> = [skarʊ]
	<tror det> = [trʊ:re]
	<var det> = [vare]

Tabell 4.32: Sammentrekninger hos Ludvig.

Spørrepronomen

Reodor	Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Spørrepronomen	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
	<hvem> = [okn]	<hva> = [va:]	<hva> = [ker]	-
	<hvordan> = [osn]		<hvordan> = [osn]	

Tabell 4.33: Spørrepronomen hos Reodor.

Solan	Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Spørrepronomen	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
	<hva er> = [o:er]	<hva> = [va:]	<hva> = [ker]	-
			<hvor> = [hen]	
			<hvordan> = [osn]	
			<hvorfor> = [ofer]	

Tabell 4.34: Spørrepronomen hos Solan.

Ludvig	Flåklypa Grand Prix		Månelyst i Flåklypa	
Spørrepronomen	Tradisjonell	Standard	Tradisjonell	Standard
	-	<hva> = [va:]	<hva> = [ker]	-
			<hvordan> = [osn]	
			<hvorfor> = [ofer]	

Tabell 4.35: Spørrepronomen hos Ludvig.

Som forklart i teorikapitlet blir <hva>, <hvor>, <hvordan>, <hvorfor> og <hvem> uttalt som [ker], [hen], [osn], [ofer] og [okn] i alvdalsdialekten. I Månelyst i Flåklypa er alle

spørrepronomenene representert bortsett fra [okn]. Dette ved at både Reodor, Solan og Ludvig sier [ker] og [osn]. Ordet [ofer] er ikke til stede hos Reodor, men både Solan og Ludvig benytter seg av det spørrepronomenet. Solan bruker også [hen] for <hvor>, noe som også er i samsvar med alvdalsdialekten.

Alle spørreord er hv-ord ved standardvariant og en ser ingen hv-spørreord i Månelyst i Flåkløya. I Flåkløya Grand Prix derimot bruker alle tre karakterene spørrepronomenet [va:] for <hva>, og dette er det eneste spørreordet som blir brukt av alle tre karakterene. Reodor bruker imidlertid [osn] og [okn] og ikke [vuðan] og [vem] i denne filmen også. Solan har også et eksempel der han sier [o:er] for <hva er> og dette er nok et trekk som kan dukke opp i alvdalsdialekten også, men [ker] er mer vanlig å si for [va:] i alvdalsdialekten.

I teorikapitlet nevnte jeg *nøfyse*, *blæst* og *rysspinne* som tre karakteristiske ord i alvdalsdialekten, og disse tre ordene er til stede i filmene. Ludvig sier i Flåkløya Grand Prix:

«Næ jø så nøfyse! No så fryktelig nøfyse! Ække detta fali så veit ikke jeg hva som er fali».

Ordet *nøfyse* er et forsterkende adjektiv for å forklare at noe er voldsomt, og her beskriver Ludvig at noe er veldig voldsomt og farlig.

I Månelyst i Flåkløya sier Solan:

«Bra å få litt blæst si».

Blæst betyr *oppmerksomhet* og Solan refererer her til at det er bra å få oppmerksomhet gjennom en nyhetssending.

Reodor forteller i Månelyst i Flåkløya at han har drømt om måneraketter helt siden han var barn:

«Je ha no drømt om måneraketter helt sea je var liten rysspinne je».

Rysspinne betyr i direkte oversettelse *guttunge*, og *ryss* er også et ord som ofte blir brukt i alvdalsdialekten og betyr *gutt*.

Et annet interessant ord som Solan sier ved flere anledninger i Månelyst i Flåkløya er [sei] som opptrer i setninger som:

«.. som døm sei i Uniten»

«Kerr n Reodor sei?»

«Detta sei je altfor sjelden»

«Fem gong så raskt seirru?»

Den samme tendensen opptrer også hos Reodor:

«... maskina som *sei* pip når alt æ i orden»

«Detta der tru je du må *sei* en gong tel»

Solan og Reodor bruker altså ordet [sei] for <sier> og <si>. Ordet er dermed ikke monoftongert fordi diftongen *ei* fortsatt er til stede. Til tross for at ordet ikke blir monoftongert vil jeg si at dette er et leksikalsk trekk ved alvdalsdialekten, nettopp fordi det er veldig typisk for en alvdøl å si [sei]. I Flåklypa Grand Prix fremtrer dette ordet som [sier] både hos Reodor og Solan, og de har dermed en standardvariant.

Solan: «Hva *sierru*?»

Reodor: «Vi må høre hva n Rudolf *sier* for noe mere»

«Hva erre forno i avisa *sierru*?»

4.11 Funn fra brevintervju

Som tidligere nevnt ble det aktuelt for denne studien å spørre dialektkonsulent Ingrid Vollan noen spørsmål om hvilke bevisste valg som er tatt under innspillingen av Månelyst i Flåklypa. I dette underkapitlet vil jeg presentere sitatene fra Vollan, men en drøfting av funnene vil komme senere i drøftingskapitlet. Videre har jeg valgt å sitere sitatene av Vollan med innrykk og skriftstørrelse 11 for å lettere skille mellom hennes ytringer og mine tolkninger av hennes ytringer. Det første spørsmålet (for spørsmålene i sin helhet, se vedlegg 2) innebar hvilke valg som er gjort for å skape en autentisk alvdalsdialekt hos Reodor, Solan og Ludvig. Vollan skriver:

Jeg fikk oppdragene og «oversatte» teksten til **min alvdalsdialekt**. All dialekttekst ble skrevet ut til hver av skuespillerne og jeg jobbet med dem i studio for på beste vis å instruere dem. Dette innebar mange timers arbeid for hver skuespiller, og en observant lytter vil høre at karakterene har tatt til seg dialekten i forskjellig grad.. (Lydropptak for tegnefilm gjøres med en og en skuespiller av gangen.)

Jeg har markert det Vollan referer til med «min alvdalsdialekt», og dette er et viktig funn nettopp fordi dialekt ikke er en definert enhet og har inter- og intraindividuell variasjon. Det er også interessant det Vollan sier med at karakterene har tatt til seg dialekten i varierende grad, og dette kan være årsaken til at karakterene ikke hele tiden er konsekvent i eksempelvis bruk av trykk på første stavelse i lånord.

Et av spørsmålene til Vollan innebar også om det ble gjort noen avgrensninger med tanke på forståelse hos seerne av filmen. Hun svarte:

Regissøren kom med innspill, og noen av mine foreslåtte dialektord som skilte seg mest ut fra **normert østlandsk** ble deretter utelatt og erstattet. Det er litt for lenge siden til å huske så mye detaljer, men vet det var diskusjoner rundt "æ", "va", "vør", "vart" f.eks. Skuespillerne "klagde" også på at det var så mange vokaler som de ikke kunne gjette seg til, og som de derfor strevde litt med å stable på beina og å få setninger/replikker til å flyte. Bergenseren (av alle) som spilte Ludvig var suveren til å ta dialekta kjapt.

Ordene som Vollan referer til er alle representert i filmen, og regissøren har dermed valgt å ta de med til tross for diskusjonen. Vollan refererer også til «normert østlandsk» som vil være interessant å drøfte opp mot standardtalemål.

Det personlige pronomenet [æi] er ikke representert i Månelyst i Flåklypa, og det var derfor aktuelt å spørre Vollan om hva som var bakgrunnen for dette og hun svarte:

Bakgrunnen er at selv om jeg argumenterte hardt for «ei» var argumentet at Kjell A. **alltid skriver «je» i sine bøker**. Det er regissøren som avgjør.

På bakgrunn av at Kjell Aukrust ikke brukte [æi] i bøkene selv, valgte dermed regissøren å bruke det pronomenet som var representert i bøkene til Aukrust. Hva som er bakgrunnen for at Aukrust selv valgte å bruke [je:] er vanskelig å vite, men dette vil jeg komme tilbake til i drøftingskapitlet der jeg vil drøfte mulige bakgrunner for dette.

Etter å ha transkribert, annotert og kategorisert begge Flåklypa-filmene ser en at det er mer dialektbruk i Månelyst i Flåklypa enn det er i Flåklypa Grand Prix. Dermed gikk et av spørsmålene til Vollan ut på hva hun tror er bakgrunnen for dette, og hun svarte:

Den enkle grunn er nok at den første filmen **ikke hadde noen dialektkonsulent**. Månelyst er gjennomarbeidet med skuespillerne for på beste vis å få frem alvdalsdialekten, da dessverre med unntak av «ei».

Vollan peker på at Flåklypa Grand Prix ikke hadde en dialektkonsulent, og dette vil også være interessant å drøfte.

5. Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte funnene som er gjort i analysen med utgangspunkt i teorien som ble presentert i teorigapitlet. Kapitlet vil bestå av tre hovedpunkter der jeg først vil innlede med talemålsdidaktikk der jeg peker på hvordan en kan bruke Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa i undervisningen. Videre vil jeg se på funnene som er gjort i et overordnet perspektiv med utgangspunkt i teoriforankringen. Kapitlets tredje hovedpunkt vil vise autentiske og anonyme dialekttrekk som er en del av funnene. Hypotesen for denne studien og studiens forskningsspørsmål vil også bli drøftet i dette kapitlet. Kapitlet vil være inndelt etter underoverskrifter, men jeg vil diskutere på tvers av inndelingene.

5.1 Talemålsdidaktikk

Undervisning om talemål og talespråklig mangfold står sentralt i norsk skole og undervisning, og dette ser en tydelig i fagfornyelsen både gjennom overordnet del, kjerneelement og kompetansemål (Kunnskapsdepartementet, 2017 og 2019). Det vil derfor være interessant å drøfte hvordan en kan jobbe med Flåklypa-filmene i talespråksundervisningen, og hvordan dette kan danne grunnlag for utforskende samtaler om talespråk.

Ommeren (2021) peker på at en kan jobbe med talespråkstematikk både gjennom en induktiv og en deduktiv tilnærming (s. 191). I arbeidet med Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa vil både induktive og deduktive tilnærminger være hensiktsmessige. Et eksempel på en induktiv tilnærming kan være at elevene får se klipp fra filmene først, og deretter utforske ved å finne dialekttrekk som de synes er interessant før de skal finne ut hva disse trekkene er. På den måten vil elevene bygge på observasjoner for å forstå fagstoffet (Ommeren, 2021, s. 191), før de skal prøve å gjenkjenne dialekttrekkene. En induktiv tilnærming til arbeidet med Flåklypa-filmene kan dermed være aktuelt for kompetansemålet «Utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 9). Læreplanen legger her vekt på å *utforske*, og en induktiv tilnærming i arbeidet med Flåklypa-filmene vil starte med at elevene utforsker dialekttrekk, lager kanskje egne hypoteser før de etter hvert finner ut hvordan dette stemmer med faglitteratur.

Et eksempel på en deduktiv tilnærming kan være å se på korte klipp fra begge filmene, og be elevene fokusere på enkelte dialekttrekk som de har fått gjennomgang av tidligere. Elevene

vil dermed kunne notere interessante funn som åpner opp for diskusjon og sammenligning. En deduktiv tilnærming ville her ha kommet til syne ved å ta utgangspunkt i kunnskapsstoff som elevene har jobbet med i undervisningen (Ommeren, 2021, s. 191).

Elever i norsk skole har et godt utgangspunkt for å lære noe om talespråk både ved å ta utgangspunkt i sitt eget talespråk eller talespråket til medelever, venner, familie eller mennesker i lokalmiljøet (Ommeren, 2021, s. 186). I denne sammenhengen vil elevene studere talemålet til ulike karakterer på film, istedenfor sitt eget talemål eller talemålet til en medelev. Talemålet de skal fokusere på kommer dermed ikke fra autentiske situasjoner, men det er bevisst konstruert til visse filmfaglige og andre formål. Dette henger sammen med at det er brukt dialektkonsulent i den ene filmen, og det er dermed tatt bevisste valg omkring hvordan karakterene snakker. Derfor vil det være interessant å reflektere sammen med elevene hvilken funksjon det har, hvorfor det er ulikt mellom filmene og hva det gjør med karakterene at de snakker dialekt i større eller mindre grad. Elevene trenger ikke nødvendigvis å bare reflektere rundt hva som er i tråd med alvdalsdialekten, men også hvilken funksjon disse dialekttrekkene har i filmen.

Talemålsundervisningen kunne også for eksempel lagt opp til at elevene skulle se på dialekttrekk i ulike dialektprøver, for eksempel «Nordavinden og sola» som er en database med opptak av historien om «Nordavinden og sola» lest på ulike norske dialekter (Leira, 2002, s.30). Denne databasen er laget for å studere talemål og er dermed konstruert. På den andre siden kan en studere autentiske situasjoner, men dette vil heller ikke gjøre seg gjeldene i arbeidet med Flåklypa-filmene. Å studere autentiske situasjoner og autentisk tale kan og i noen tilfeller oppleves for nært. Dette med tanke på at språk og identitet henger tett sammen, så det å studere den faktiske språkbruken til medelever i klasserommet kan oppleves sårbart. Korpus kan også være et godt utgangspunkt for arbeid med dialekter, og oppleves som mindre konstruert enn «Nordavinden og sola». Likevel er dette i stor grad intervju, og vil heller derfor ikke være autentisk. Derfor mener jeg det å studere talemål i film åpner for andre muligheter i talemålsundervisningen, og en vil for eksempel lettere kunne peke på at det ikke er tilfeldig at Reodor snakker på den måten han gjør. I sosiolingvistikken tenker en at alle språkvalg i større eller mindre grad er strategiske, eksempelvis ved at en tar bevisste språkvalg ut fra hvilke situasjoner en befinner seg i (Hårstad et al., 2017, s. 43). Mens i film vil en kanskje være bevisst i enda større grad, og sammenhengen mellom språkvalg og formålet med språkvalget vil være enda tydeligere enn ved autentisk tale. Dette ved at det er

tatt et bevisst valg om hvordan Reodor skal snakke i den første filmen, og en vil dermed kunne reflektere om hvorfor han snakker på den måten. En vil også eksempelvis reflektere rundt hvorfor det er gjort et annet valg med talemålet til Solan og Ludvig i Flåklypa Grand Prix på 1970-tallet enn det er i dag med Månelyst i Flåklypa fra 2018.

Kompetansemålet «Gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 15) vil derfor gjøre seg gjeldende i arbeidet med Flåklypa-filmene. Endringene i hvordan dialekt blir fremstilt i film i dag kontra tidligere vil si noe om den norske kulturen, men også om den norske identiteten ved at vi er opptatt av å ta vare på dialektmangfoldet.

Søfteland et al. (2021) peker på at undervisning bør bygge opp elevene som reflekterende, utøvende og samhandlende mennesker (s. 72), og språklig bevissthet hos elevene vil dermed bli relevant. Dermed ville det å jobbe med Flåklypa-filmene på denne måten være dynamisk, samtalende og utforskende. Dette er tre av fem typiske kjennetegn for Language Awareness-tilnærming i undervisning (Svalberg, 2007, i Søfteland et al., 2021, s. 71). Det vil først og fremst være samtalende og utforskende ved at elevene blir involvert i samtaler om språk, og involvert i utforskning og oppdaging av språket (Svalberg, 2007, i Søfteland et al., 2021, s. 71). Dynamisk vil også være aktuelt ved at elevene vil utforske språket som et dynamisk fenomen i stadig utvikling (Svalberg, 2007, i Søfteland et al., 2021, s. 71). Dette ved at elevene vil undersøke likheter og ulikheter i to filmer fra samme Flåklypa-univers, men fra ulike tider.

Ved å bruke Flåklypa-filmene som materiale vil elevene kunne lære noe om talespråk gjennom observasjon, og metaspråklig bevissthet står sentralt da elevene vil tematisere ulike sider av talespråket som kan være med på å utvikle elevenes bevissthet (Ommeren, 2021, s. 188). Det å observere talespråk vil også være med på å gjøre elevene mer historiebevisste. Norsk språk er stadig i endring, og ved å undervise om språkendring vil elevene kunne bli mer bevisst på at menneskelige forhold og fenomen påvirker språkhistorien (Ommeren, 2021, s. 190). Elevene vil etter hvert finne ut gjennom observasjon, sammenligning og diskusjon at dialekt er mer fremtredende i Månelyst i Flåklypa enn i Flåklypa Grand Prix. Dermed vil det åpne opp for diskusjon rundt hvorfor det er høyere aksept for dialekt nå enn det var tidligere, og en vil da kunne reflektere om Norges språkhistorie og språksituasjon som er relevant for kjerneelementet *Språklig mangfold* (Kunnskapsdepartementet, 2019, s.3). Elevene vil også

kunne reflektere rundt paradokset med at det er større aksept for dialekt parallelt med at språksituasjonen i Norge også er preget av dialektnivellering.

Som nevnt i kapittel 2.12 Talemålsdidaktikk er også talemål en viktig faktor i både nynorsksdidaktikk og andrespråksdidaktikk. I undervisningen kan en bruke talemålet til elevene og koble det til nynorsk, som kan støtte elevene til å se sammenhenger mellom språkmønstre i et skriftspråk de kanskje ikke opplever at de mestrer, og en talemålsvarietet de kjenner til. Dette ved at de allerede har kunnskap om språket som vil gi mer tid til praktisering og mindre tid til opplæring av regler og grammatikk, og dette vil særlig gjøre seg gjeldende i dialektrike områder. På den måten vil en skape et engasjement ved å involvere elevene på et kognitivt nivå, som er en av de fem typiske kjennetegnene for Language Awareness tilnærming i undervisning (Svalberg, 2007, i Søfteland et al, 2021, s. 71). Svalberg (2007) peker også på kunnskap og uavhengighet som et kjennetegn, og det vil også være sentralt ved å utvikle elevenes kunnskap og forståelse om eget språk (Søfteland et al., 2021, s. 71).

Emilsen og Søfteland (2020) peker på andrespråksinnlærere i Norge blir eksponert for ulike dialekter i både formelle og uformelle sammenhenger (s.9). Det bør dermed være mer fokus på dialektvariasjon og i hvilken grad andrespråksinnlærere får innputt fra andre varieteter av norsk enn en standardvariant. Ved mer kunnskap om innlærerens innputt vil en kunne forstå deres språkvalg, men også ha mulighet til å brukes deres innputt til å utvikle innlærerens forståelse om eget språk. Talemålsdidaktikk kan utgjøre en forskjell ved å ha bevissthet rundt talemål, og bruke talemål som en ressurs i undervisningen. Talemålsdidaktikk vil dermed åpne opp for en utforskende samtale mot andre deler av norskfaget, også andrespråksinnlæringen. Læreren vil dermed kunne åpne opp for trygge og utviklende samtaler som fører til at elevene vil utvikle sine lingvistiske ferdigheter (Matre & Fottland, 2011, sitert i Søfteland et al., 2021, s. 73). Dialektbruken i Flåklypa-filmene åpner opp for diskusjon omkring statusen til talemålene i det offentlige Norge, og at statusen har blitt høyere de siste tiårene. Dermed kan andrespråksinnlærerne utforske bakgrunnen for at dialektsituasjonen i Norge trolig er annerledes fra hjemlandene deres.

Undervisning om ulike talemål vil dermed være en ressurs både i undervisning om nynorsk og i andrespråksinnlæringen. Månelyst i Flåklypa kan for eksempel være aktuell i undervisning av andrespråkslever, og da særlig andrespråkslever i Nord-Østerdalen. Dette for å kunne gi de ekstra innputt av dialekten de møter i hverdagen, og de har muligheten til å diskutere

betydningen av ulike dialektord, dialektuttrykk, grammatikk og andre språklige mønster. I tillegg vil filmene kunne fortelle de litt om bygdekulturen i Nord-Østerdal med tanke på at Reodor, Solan og Ludvig er inspirert av bygdeprofiler fra Alvdal. Dialektene i Nord-Østerdal har også noen likhetstrekk med nynorsk, eksempelvis uttale av hv-ord som [kvi:t] og kortformer i presens av sterke verb som [skri:v]. Arbeidet med Månelyst i Flåklypa kan dermed også gjøre elevene mer bevisst på at det er likheter mellom deres dialekt og nynorsk. På den måten vil kanskje elevene se på dialekten sin som en ressurs når en skal skrive nynorsk.

5.2 Overordnet perspektiv

Denne studien søker svar på i hvilken grad alvdalsdialekten er representert i to Flåklypa-filmer fra ulik tid, og hypotesen for studien var at det er mer dialekt i Månelyst i Flåklypa fra 2018 enn det er i Flåklypa Grand Prix fra 1975. Funnene som har blitt gjort i analysen viser at det til en viss grad er større bruk av alvdalsdialekten i Månelyst i Flåklypa enn det er i Flåklypa Grand Prix, og at hypotesen stemmer. Ulikheten mellom dialektbruken i de to filmene kan en og se i lys av de mer overordna språklige ideologiene i Norge gjennom tidene.

Språklige ideologier i Norge har endret seg gjennom årene, og Alf Hellevik fortalte i 1966 at bruk av dialekt var på nedtur på grunn av sterk påvirkning av østlandspreget bokmål i radio og fjernsyn (Hellevik, 1966, sitert i Sandøy, s. 233). Flåklypa Grand Prix kom ut i 1975 og kan derfor ha vært preget av en standardiseringsideologi, ved at det ikke nødvendigvis var så vanlig med dialekt i film. Likevel har det skjedd en stor endring fra 1966 og til i dag. I dag har dialekter i Norge fått økt aksept, og dette er nok preget av dialektbølgen som oppstod på 1970-tallet som førte til at dialektinteressen fikk en sterk oppsving. Vi møter dialekter på ulike arenaer, og aksepten for å bruke dialekt i alle funksjoner er mer akseptert nå enn tidligere (Røyneland, 2017, s. 97). Høyere aksept og større fokus på å ta vare på dialektmangfoldet kan være viktige faktorer for at det er større fokus på dialekt i Månelyst i Flåklypa enn i Flåklypa Grand Prix, og også bakgrunnen for at regissøren av filmen valgte å ha med seg en dialektkonsulent for å gjenskape dialekten fra det stedet som Flåklypa er inspirert av. Selv om det er større fokus på dialekt i Månelyst i Flåklypa enn i Flåklypa Grand Prix ser en likevel en god del dialektinnslag også i Flåklypa Grand Prix. På den måten kan Flåklypa-filmen fra 1975 ha vært en del av dialektbølgen, og kanskje var det mer dialektbruk i

denne filmen enn det var i andre norske filmer på denne tiden. Dermed kan det tenkes at Flåklypa Grand Prix i sin tid var revolusjonerende for å ha med dialekter i norsk film.

To av forskningsspørsmålene for denne studien innebar om en kan se forskjell i hvordan dialekt blir representert i film tidligere kontra i dag, og om hvordan språkideologier kommer til syne i filmene gjennom dialektbruk (for forskningsspørsmålene i sin helhet se 3.1.1 Forskningsspørsmål). Det er større bruk av dialekt i Månelyst i Flåklypa enn det er i Flåklypa Grand Prix. Flåklypa Grand Prix er til en viss grad mer preget av anonymisering og standardsspråksideologi trolig som et resultat av dialektnedgangen på 1960-tallet. Månelyst i Flåklypa har kommet i en tid preget av dialektrenessanse ved et større fokus på dialektbevissthet og høyere aksept for dialekt i ulike sammenhenger. Vollan peker også på at Flåklypa Grand Prix ikke hadde dialektkonsulent, i motsetning til Flåklypa-filmene som er produsert i ettertid. Dette viser tydelig at det er større bevissthet rundt dialektbruk nå enn det var tidligere.

Koblingen mellom Flåklypa og Alvdal har fra Flåklypa Grand Prix (1975) til Månelyst i Flåklypa (2018) blitt mye sterkere. Med populariteten som Flåklypa Grand Prix skapte, ble innbyggerne i Alvdal mer opptatt av at Flåklypa og Aukrust-universet har sin rot i Alvdal og både kultur, idrett og turistattraksjoner i Alvdal er inspirert av Flåklypa og Aukrust. Dermed kan en også tenke seg at det er en sterkere kobling mellom Flåklypa-filmene og det språket som hører til stedet. Dette ser man et resultat av i Månelyst i Flåklypa ved at alvdalsdialekten er enda mer fremtredende enn i den første filmen. Bestemte språk og språkformer indekserer bestemte sosialgrupper, som Irvine & Gal kaller for *ikonisering*. (Irvine & Gal, 2000, sitert i Bull, 2018, s. 34). Dermed kommer språkideologiske forhold til syne ved at ulike språktrekk indekserer bestemte sosialgrupper, og blir vurdert som ikoniske representasjoner (Bull, 2018, s. 34). På den måten dannes det forestillinger om at bestemte måter å snakke på tilhører bestemte sosiale grupper (Hårstad, et al., 2021, s. 39). Dialekt i Månelyst i Flåklypa representerer et bygdesamfunn med karakterer inspirert av personligheter fra Alvdal, og dialekten er med på å styrke koblingen til bestemte sosiale grupper, som i denne sammenhengen er et lite bygdesamfunn i Nord-Østerdalen.

I Norge er det ikke vedtatt et standardtalemål, men standard østnorsk blir ofte koblet opp mot standardtalemål da det anses for å være nøytralt og umarkert (Mæhlum, 2007, s. 45-46). Dette ser en også i svarene fra Vollan der hun pekte på at noen av hennes foreslåtte dialektord som

skilte seg mest ut fra «normert østlandsk» ble utelatt og erstattet av regissøren. Dette er interessant med bakgrunn i at noen mener at det ikke finnes et standardtalemål i Norge, men det finnes åpenbart noe som er normert selv om det egentlig ikke er det. Hårstad et al. (2021) peker på at språkbrukere har meninger om sitt eget talemål og talemål rundt seg (s. 60), og denne tendensen kommer tydelig frem i svaret fra Vollan ved at dialektord som skilte seg i stor grad fra «normert østlandsk» ble utelatt. Mæhlum (2009) sier at mange mener at et standardtalemål eksisterer i praksis, selv om det ikke er offisielt standardtalemål som er vedtatt i Norge (s. 13). Dette kan en også se i svaret fra Vollan ved at det virker som om regissøren har en oppfatning om at «normert østlandsk» er den standard måten å snakke på i motsetning til andre dialektord. Vi kan forstå dette som at det er en oppfatning om at *normert østlandsk* eller *standard østnorsk* fungerer som et standardtalemål i praksis, selv om det ikke er vedtatt som et offisielt standardtalemål.

Tidligere forskning på alvdalsdialekten viser at det er endringer i talemålet i Alvdal (Stjernholm, 2021, s. 178), og at den yngre generasjonen alvdøler beveger seg i en retning østnorsk talemål i motsetning til den eldre generasjonen. Dette er i tråd med annen dialektforskning på Østlandet som viser til økt dialektnivellering og at yngre snakker mindre dialekt enn tidligere, som en for eksempel kan se i doktoravhandlingen til Røyneland (2005). Annen forskning viser dermed at det var mer dialekt før, og mindre dialekt nå. I denne studien er resultatet imidlertid motsatt da jeg finner mer dialekt i en nyere film enn i en gammel. Dermed er det som skjer i filmene ikke i tråd med de generelle tendensene i det norske språksamfunnet. Dette kan som nevnt ha noe med språkideologier å gjøre ved at Flåklypa Grand Prix kom før dialektrenessansen hadde fått full effekt, og at det fortsatt kanskje hadde preg av anonymitetstrategier og at det var en forventning om at en skulle ha et anonymt talemål i større grad enn ellers. Mens nå er det større aksept for dialekt enn noen gang, noe som en ser et resultat av i Månelyst i Flåklypa, og dette fremtrer på en måte som et paradoks når mennesker kanskje benytter seg av dialekt i mindre grad. Vi ser likevel høy aksept for dialekter, men at det er lite i bruk ellers – så hvorfor er det da sånn i filmen? Det kan ha noe med koblingen mellom Flåklypa og Alvdal og at det er viktig at karakterene i filmen skal fremstå som autentiske alvdøler, og det er dermed tatt bevisste språklige valg for å fremstå autentisk. Mens den generelle språkbrukeren fra Alvdal i 2023 kanskje benytter seg av andre språklige strategier, og vil heller fremstå urban og oppdatert heller enn å fremstå som en autentisk alvdøl.

5.3 Autentiske og anonyme trekk

Det er ingen tvil om at Månelyst i Flåklypa er godt gjennomarbeidet for å skape en autentisk alvdalsdialekt, med unntak av pronomenet [æi]. Det at pronomenet [æi] ikke er representert i filmen er nok det språklige trekket en alvdøl først og fremst vil legge merke til ikke er til stede. Med bakgrunn i dette omhandlet et av spørsmålene til Vollan hvorfor pronomenet [æi] er utelatt i filmen, og hun poengterte selv at hun argumenterte for å bruke [æi] i filmen.

Likevel ble det tatt et valg av regissøren ved å bruke [je:] i filmen med bakgrunn i at Aukrust selv skrev [je:] i bøkene sine. Hva som er bakgrunnen for at Aukrust selv valgt å bruke [je:] er vanskelig å vite, men det kan være at det skaper større assosiasjoner til dialekt enn den mindre utbredte formen [æi] da en kanskje hører [je:] i større deler av landet. Det personlige pronomenet [je:] var også et dialekttrekk som ble brukt i bøker og sanger før Aukrust sin debut, for eksempel av forfatteren og visedikteren Alf Prøysen (Hamm, 2019). Muligens kan dette ha vært med på å bidra til at Aukrust også brukte [je:] fordi det allerede var etablert som et gangbart dialekttrekk. En annen årsak til at Aukrust også skrev [je:] i bøkene sine kan være at han selv kan ha brukt [je:] i sin idiolekt på grunn av at hans mor kom fra Åmot (Steimoeggen, 1952, s. 168), og [je:] er det personlige pronomenet som er utbredt der (Skjekkeland, 1997, s. 268). Hvis dette er tilfelle er det et veldig godt eksempel på at dialekt ikke er en definert enhet, og at språkbrukere fra samme sted har variasjon i måten å snakke på, og at vi har blitt påvirket fra ulike impulser.

Både Reodor, Solan og Ludvig har konsekvent tradisjonell variant av senkning, kortformer i presens av sterke verb, bortfall av -r i presens av svake verb og bestemt form flertall av substantiv i Månelyst i Flåklypa. Eksempelvis [tel], [çem], [me:ne] og [læ:kan]. Alle karakterene har også gjennomarbeidet retrofleks flapp for norrøn /l/ og norrøn /rð/ som for eksempel [hø:ɾe] og [ju:ɾe], og trykk på første stavelse i lånord, og til dels leksikalske trekk som [me:], [døm], [døk], [ite], [ker], [osn], [hen] og [ofer]. Jamning, monoftongering og uttale av hv-ord er språklige variabler som ikke fremtrer i stor grad i filmen, men en ser likevel at en stort sett har en gjennomført tradisjonell variant som for eksempel [vø:r], [rø:ke] og [kvi:te].

Arbeidet som er gjort bak kulissene for å gjenskape alvdalsdialekten gjør at dialekten i filmen fremstår autentisk. Filmene oppleves dermed *ekte* og *egenartet* (Hårstad et al., 2021, s. 86). Woolard (2016) beskriver at det som er autentisk oppfattes som det ærlige uttrykket for et fellesskap (s. 23), og den autentiske stemmen til Reodor, Solan og Ludvig signaliserer hvem

de er – en del av et bygdesamfunn. Autentisitet er med på å skape og gjenskape patriotisme, og ikke bare for bygdesamfunnet i Alvdal, men det vil også kunne relateres til andre bygdesamfunn. På den måten vil dialekt bli representert og føre til økt aksept, og aksept er noe alle mennesker fra ulike fellesskap har behov for.

Flåkløya Grand Prix fremtrer imidlertid litt mer anonym, og spesielt hos karakterene Solan og Ludvig. Til tross for at det også er en del språklige trekk som samsvarer med alvdalsdialekten i Flåkløya Grand Prix ser en særlig en standardvariant når det gjelder kortformer i presens av sterke verb, bortfall av -r i presens av svake verb og til dels leksikalske trekk som for eksempel [komer], [me:ner], [vi:], [dem], [de:re] og [ike]. Solan og Ludvig fremtrer mer anonyme og nøytrale, og dialekten til karakterene oppleves som ikke-identifiserbare, og dette kan assosieres med standardtalemål. Woolard (2016) peker på at ideologien om anonymitet innebærer at språk som blir brukt i offentligheten både skal være nøytrale og ikke-identifiserbare (s. 25). Anonymitet henger dermed tett sammen med standardspråksideologi ved at en ønsker et ikke-identifiserbart og nøytralt språk. Til tross for at Solan og Ludvig har flere trekk fra standardvarianten, ser en at Reodor har flere tradisjonelle trekk i Flåkløya Grand Prix. Dermed snakker Reodor dialekt i større grad enn det Solan og Ludvig gjør i filmen. For eksempel har han det personlige pronomenet [je:] og nektingsadverbet [ite], og han har også endingen -an i bestemt form flertall. Vi kan forstå Reodor som en bygdeprofil, og dette kan være noe av bakgrunnen for at han har flere dialekttrekk enn de to andre karakterene.

Hårstad et al. (2017) peker på at språkbruk kan reflektere hvor en har vokst opp og hvilket sosialt miljø en tilhører (s. 37). Dialekten til Reodor har trekk som reflekterer at han kommer fra en bygd, og vi vet også at den fiktive bygda Flåkløya er hjemstedet til Reodor (Midtbø, 1979, s. 11). I de andre Flåkløya-filmene som er nevnt i innledningen ser en at Reodor kun opptrer i bygda Flåkløya. Solan og Ludvig fremtrer derimot ikke så stedbundet, og en kan eksempelvis møte på Solan og Ludvig i Oslo i filmen Gurin med Reverompa, og på månen i Månelyst i Flåkløya. Det er ingen tvil om at Reodor skal fremstå som en bygdeprofil i Flåkløya Grand Prix, og språklig autentisitet kommer her til syne. Reodor er en bygdeprofil og det skapes en forventning om at han skal handle i samsvar med den språklige normen han tilhører. Dersom han fraviker dette mønsteret og snakker nærmere en standardvariant vil han kunne sette sin egen autentisitet i fare, og dermed så tvil om hvem han egentlig er (Hårstad, 2010, s. 318). Her kan en trekke linjer til det Guri Melby snakker om i sin masteroppgave

Dialekt og parykk fra 2007 der hun viser til at karakterene som snakker standard blir fremstilt som urbane, mens de som snakker dialekt blir fremstilt som lokale, tradisjonelle og landlige. Dette blir tydelig gjennom at Reodor skal fremstå som en tradisjonell bygdeprofil fra utpå landet, mens Solan og Ludvig ikke er fullt så stedbundet.

I *Flåklypa Grand Prix* ser en dermed at de tre karakterene får ulike strategier. Dette ved at Solan og Ludvig får en slags nøytralitetsstrategi ved at de skal fremstå mer frie og mindre knyttet til et sted. Reodor er imidlertid ikke preget av denne nøytralitetsstrategien i like stor grad. Med tanke på at både Reodor, Solan og Ludvig kommer fra den fiktive bygda Flåklypa, kunne en kanskje anta at talemåten deres skulle ha hatt flere likhetstrekk. Det virker dermed som at Solan og Ludvig er preget av en standardspråksideologi som et resultat av dialektnedgangen på 1960-tallet, ved at de skal fremstå mer nøytrale og umarkerte som er i tråd med standard østnorsk (Mæhlum, 2007, s. 45-46). Mens Reodor har fått en litt annen strategi ved at han ikke skal fremstå like nøytral og umarkert, men at han skal ha flere dialekttrekk for å fremstå som den bygdeprofilen han er. I likhet med Frank og Frida i studien til Stjernholm og Søfteland (2019) ser en dermed at det er valgt ulike språkvalg og språkstrategier med tanke på å fremstå autentisk eller anonym. Reodors autenticitet kommer til syne ved at han har flere lokale språkvalg, mens Solan og Ludvig markerer en større avstand til det lokale ved å velge språktrekk som fremtrer mer anonym og nøytral.

Språkbruken i *Månelyst* i Flåklypa oppfattes som dialekt, men noen av de språklige trekkene som oppfattes som dialekt i filmen er ikke nødvendigvis trekk som er sentrale for alvdalsdialekten. Dette kan vi eksempelvis se med at både Reodor, Solan og Ludvig bruker det personlige pronomenet [je:] og ikke [æi] som er mer utbredt i alvdalsdialekten. Et annet trekk som er veldig sterkt representert både i *Flåklypa Grand Prix* og *Månelyst* i Flåklypa er sammentrekning. Dette er et trekk som opptrer i alvdalsdialekten, men som likevel ikke er eksklusivt for alvdalsdialekten. Reodor, Solan og Ludvig benytter seg av sammentrekning i stor grad i begge filmene, og det oppleves som en indikator på muntlig tale. Noen av dialekttrekkene stemmer dermed ikke overens med alvdalsdialekten, men jeg vil likevel anta at det er et overveid og et bevisst valg fra regissørene bak filmene. De har ikke nødvendigvis misforstått alvdalsdialekten, men de vil gi seerne en opplevelse av dialekt og ikke nødvendigvis riktig dialekt i den forstand. Dette kan dermed innebære at Reodor, Solan og Ludvig bruker mye mer sammentrekninger enn hva som vanlig i alvdalsdialekten. Autenticitet blir assosiert med å være *ekte* (Hårstad et al., 2021, s. 86), og språklig autenticitet signaliserer

hvem man er (Woolard, 2016, s. 23). Dette innebærer at en må ha en troverdig dialektbruk ved å høres ut som en autentisk bruker av den lingvistiske formen (Woolard, 2016, s. 23).

Sammentrekninger blir oppfattet som dialekt og som autentisk, selv om det ikke er direkte knyttet til alvdalsdialekten. Dersom en ikke ville ha brukt sammentrekninger kunne dette ha blitt oppfattet som *anonymt*, og karakterene kunne ha blitt oppfattet som mer nøytrale. I både Flåklypa Grand Prix og i Månelyst i Flåklypa blir sammentrekning brukt i veldig stor grad, og det markerer at dette er noe annet enn det anonyme og nøytrale standardtalemålet. Det samme gjelder det personlige pronomenet [je:] som blir brukt hos Reodor i Flåklypa Grand Prix og hos alle tre karakterene i Månelyst i Flåklypa. Det er ikke dette personlige pronomenet som er utbredt i alvdalsdialekten, men det blir likevel oppfattet som dialekt og autentisk.

Et interessant funn i brevet fra Vollan var at hun poengterte at hun oversatte teksten til sin egen alvdalsdialekt, og dette er interessant nettopp fordi dialekt ikke er en definert enhet. Eksempelvis pekte jeg på at Ludvig har utjamning ved ordet <komme> der han sier [komo] i Månelyst i Flåklypa. Der viser jeg også til at full utjamning i alle infinitiver er utbredt i Nord-Østerdalen og Indre-Trøndelag (Skjekkeland, 1997, s. 81), men at jeg likevel tror at dette språklige trekket er mer representert i Trøndelag enn det er i alvdalsdialekten. For eksempel vil jeg som språkbruker fra Alvdal ikke ha hatt utjamning da jeg ville sagt [kome]. Dette er enda et eksempel på at språkbrukere fra samme sted har blitt påvirket fra ulike impulser, og at en har variasjon i måten å snakke på.

Vollan peker også på at skuespillerne har tatt til seg alvdalsdialekten i varierende grad, og dette ser en et resultat av i analysen hvor en ser noen eksempler der Reodor, Solan og Ludvig har en standardvariant av et ord som ville ha blitt uttalt på en annen måte i den tradisjonelle varianten. På den måten ser en at dette faktisk ikke er autentisk dialektbruk, og at det dermed oppstår feil ved at skuespillerne ikke får til de ulike uttalemåtene. Likevel tror jeg ikke dette er noe seerne av filmen vil legge merke til i stor grad, og har derfor ingen utslagsgivende effekt av hvordan en vil se på filmen. En oppmerksom alvdøl vil kanskje kunne legge merke til at det ikke er konsekvent bruk av dialekttrekk og at noen dialekttrekk er utelukket, men jeg tror likevel dette har lite effekt på hvordan en opplever filmen.

I kapittel 4.10 nevnte jeg også noen karakteristiske ord for alvdalsdialekten, *nøfyse*, *blæst* og *rysspinne*. Det er særlig *nøfyse* og *rysspinne* som er sentral for alvdalsdialekten, da en også kan finne *blæst* i større grad hos andre dialekter. Ordet *nøfyse* fremtrer i Flåklypa Grand Prix

og i bøkene til Kjell Aukrust. Det interessante ved dette ordet er at det visstnok ikke skal ha vært et ord som var særlig utbredt i alvdalsdialekten før Aukrust begynte å bruke dette i bøkene sine. Ryktene på bygda tilsier at Aukrust skal ha fått dette uttrykket fra tantene til Simen på nabogården til Aukrusts hjemsted, Storsteigen. Simen er her da personen som Aukrust også har hentet inspirasjon fra i den første boken i Alvdalstrilogien *Simen* fra 1958. Dermed ble ordet *nøfyse* brukt av noen alvdøler, men det var likevel ikke utbredt i stor grad, hvis disse bygderyktene stemmer. Det at *nøfyse* fremtrer i Flåklypa Grand Prix var på den måten identitetsskapende i så stor grad at det har påvirket talemålet i Alvdal, og at ordet ikke hadde en spesiell indeksikalitet tidligere, men nå indekserer Alvdal.

Som tidligere nevnt i kapittel 1.4 Kjell Aukrust har Flåklypa- og Aukrustuniverset bidratt til å skape en sterkere lokal identitet i Alvdal. Eksempelvis ved at både kulturelle- og idrettsarrangementer i bygda er inspirert av Flåklypa. Det kan derfor tenkes at Flåklypa har bidratt til en sterkere lokal identitet som videre kan føre til andre språklige konsekvenser, kanskje også utover dialektordet *nøfyse*. På den måten er det ikke bare Flåklypa og Aukrust som blir assosiert med Alvdal, men det kan også ha påvirkning i den forstand av at en gjør andre språkvalg enn det man kanskje ville ha gjort hvis Flåklypa ikke fantes. Rudi (2007) peker på i sin masteroppgave at lokal tilknytning har påvirkning på hvilken grad en snakker dialekt. Det samme ser en i doktoravhandlingen til Røyneland (2005) der stedet er med på å påvirke både språket og identiteten til innbyggere. Vi uttrykker identiteten vår gjennom språk og identitetsforhandlinger (Hårstad et al., 2017, s. 43), og blir blant annet påvirket av klassetilhørighet. Med andre ord vil en alvdøl som føler sterk lokal tilknytning til Alvdal og Flåklypa kanskje benytte seg av dialektord som *nøfyse* i større grad enn de som ikke føler på den samme sterke lokale tilknytningen, og kanskje gjelder dette også andre tradisjonelle dialekttrekk. Dette er med på å underbygge deler av det ene forskningsspørsmålet som tar for seg sosiale forhold, ved at Aukrust og Flåklypa har vært med på å påvirke den lokale identiteten i Alvdal som videre kan ha påvirkning på talemålet.

6. Avslutning

Målet med denne studien har vært å finne ut i hvilken grad alvdalsdialekten er representert i Flåklypa Grand Prix (1975) og Månelyst i Flåklypa (2018) med utgangspunkt i problemstillingen: *I hvor stor grad blir alvdalsdialekten representert i Flåklypa-filmene Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018?*. Videre vil jeg gi en kort oppsummering av oppgaven før jeg presenter mine viktigste funn ut ifra hypotese, problemstilling og forskningsspørsmål, samt refleksjoner rundt studiens begrensinger og videre forskning.

6.1 Oppsummering av oppgaven

Denne oppgaven er delt inn i seks kapitler derav ett teori-, metode-, funn- og drøftingskapittel. I teorikapitlet presenterte jeg grunnlaget for analysen som er gjort i funnkapitlet med utgangspunkt i sentrale trekk ved alvdalsdialekten. Tidligere forskning, sentrale begreper og teorier om språklige ideologier, identitet, indeksikalitet og talemålsdidaktikk ble også gjort rede for som ble sentrale for drøftingskapitlet. Metodekapitlet beskriver metodevalg og innsamling av datamateriale. Hoveddatamaterialet består av to Flåklypa-filmer der jeg analyserte språket gjennom en ortografisk og fonetisk transkripsjon. I tillegg til et kvalitativt intervju av dialektkonsulent Ingrid Vollan i form av brevmetode.

Funnkapitlet beskriver funnene som er gjort i studien og ser på hvilke dialekttrekk som er i tråd med alvdalsdialekten, og hvilke trekk som er i tråd med standardvarianten. Kapitlet tar for seg begge filmene og karakterene Reodor, Solan og Ludvig, og sammenligner funnene som er gjort i filmene. I drøftingskapitlet ble talemålsdidaktikk drøftet opp mot å bruke Flåklypa-filmene i undervisning, og hvordan filmene kan si noe om språkutviklingen i Norge, før det deretter ble gjort en grundigere diskusjon av likhetene og ulikhetene mellom filmene opp mot teorier om språklige ideologier, indeksikalitet, autentisitet, anonymitet, og identitet.

6.2 Viktige funn

Hypotesen for denne studien var at alvdalsdialekten er representert i større grad i Månelyst i Flåklypa enn i Flåklypa Grand Prix. Funnene som er gjort viser at alvdalsdialekten er representert i større grad i Månelyst i Flåklypa, til tross for at det også er en del dialekttrekk i Flåklypa Grand Prix som samsvarer med alvdalsdialekten. Dette ser en særlig ved at det i større grad finnes bruk av retrofleks flapp, trykk på første stavelse i lånord, senkning,

kortformer i presens av sterke verb, bortfall av -r i presens av svake verb og bestemt form flertall av substantiv i Månelyst i Flåklypa. Ved leksikalske trekk ser en også tradisjonelle varianter som samsvarer med alvdalsdialekten i større grad hos Reodor, Solan og Ludvig i Månelyst i Flåklypa enn i Flåklypa Grand Prix. Dette resultatet underbygger forskningsspørsmålet: *Kan en se forskjell i hvordan dialekt ble representert i filmen fra 1975 og filmen fra 2018?* ved at det er større bruk av lokal dialekt i Flåklypa-filmen fra 2018 enn det er i filmen fra 1975. Likevel ser en at Reodor til dels også snakker dialekt i Flåklypa Grand Prix, mens Solan og Ludvig først fikk fremtredende lokal dialekt i Månelyst i Flåklypa.

Det andre forskningsspørsmålet: *Hvordan kan dialektbruken i filmene forstås som uttrykk for ideologiske og sosiale forhold?* ble aktuell ved å se på *hvorfor* dialekt er representert ulikt i to filmer fra ulik tid. Det mest sentrale funnet som ble gjort her er at Flåklypa Grand Prix i større grad er preget av en anonymiseringsideologi, og at dette kan ha en sammenheng med at det var standard østnorsk som dominerte i norsk tv og radio. Likevel kan det argumenteres for at Flåklypa Grand Prix i sin tid inneholdt mer bruk av dialekt enn andre filmer, og på den måten fremtrer som starten på bruk av dialekt i norske filmer. Dialektbølgen som oppsto på 1970-tallet har satt sine spor i norsk språkutvikling og i dag har vi en høyere aksept for dialekt på ulike samfunnsfaglige områder, også i film. Dette ser en et resultat av i Månelyst i Flåklypa der dialekt er særlig fremtredende, og en ideologi om autentisitet tar større plass. En ideologi om autentisitet kommer først og fremst til syne i Månelyst i Flåklypa ved at det er brukt en dialektkonsulent for å gjenskape alvdalsdialekten, som innebærer at det er et større fokus på at filmen skal inneholde dialekt der karakterene har sitt opphav fra. Til tross for at ikke alle dialekttrekkene i filmen samsvarer med de utvalgte språklige variablene fremstår filmen trolig likevel som autentisk for den vanlige mannen i gata.

Et tredje forskningsspørsmål ble også sentralt for denne studien: *Hvordan kan Flåklypa-filmene brukes til å belyse talemålsdidaktiske perspektiv?* ble besvart ved å drøfte hvordan en kan bruke Flåklypa Grand Prix og Månelyst i Flåklypa i undervisningen, både gjennom en deduktiv- og induktiv tilnærming. Ved å studere talemålet i to Flåklypa-filmer vil elevene studere et talespråk som er bevisst konstruert til filmfaglige formål, og det er tatt bevisste valg omkring hvordan karakterene snakker. En vil derfor ha mulighet for å reflektere over hvilken funksjon de ulike dialekttrekkene har i filmene, og hvorfor det er tatt ulike språkvalg i de to filmene. Dynamisk, samtalende og utforskende tilnærming til undervisningen står sentralt ved at elevene vil utforske språk som er i stadig utvikling, de vil bli involvert i samtaler om språk

og oppdaging av språket. Elevene vil lære noe om talespråk gjennom observasjon, og vil være med på å gjøre elevene mer historiebevisste. Norsk språk er stadig i endring, som en ser tydelig ved at dialekt er mer fremtredende i *Månelyst i Flåklypa* enn i *Flåklypa Grand Prix*. Dermed vil undervisningen åpne opp for refleksjon om språkhistorien og språksituasjonen i Norge som er relevant for kjerneelementet *Språklig mangfold* (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 3) og kompetansemålet «Gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflekter over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet» (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 15).

Dialektbruken i *Månelyst i Flåklypa* kan også brukes som en ressurs i undervisning om nynorsk og i andrespråksinnlæringen, og da særlig med elever i Nord-Østerdal. Dette ved at dialektene i Nord-Østerdal har noen likheter med nynorsk, som kan være med på å gjøre elevene mer bevisst på likhetene mellom dialekt og nynorsk, og på den måten kan dialekt oppleves som en ressurs når en skal skrive nynorsk. I andrespråksinnlæringen vil *Månelyst i Flåklypa* være med på å gi andrespråkselevne ekstra innputt av dialekten de møter i hverdagen, og undervisningen åpner opp for at en kan sammenligne standard østnorsk med dialekt, og diskutere betydningen av ulike dialektord, språklige mønstre og grammatikk.

Det sosiolingvistiske perspektivet i denne studien kommer til syne ved å diskutere hvorfor dialekt er mer fremtredende i en nyere film enn i en eldre film, og dermed se på sammenhengen mellom språk og samfunn. Å studere sammenhengen mellom språk og samfunn står også veldig sentralt i talemålsundervisningen, og det å studere likhetene og ulikhetene i *Flåklypa Grand Prix* og *Månelyst i Flåklypa* vil dermed gi muligheter for å kunne si noe om språkutviklingen i Norge.

Problemstillingen for denne studien: «*I hvor stor grad blir alvdalsdialekten representert i Flåklypa-filmene Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018?*» har blitt besvart ved en kvalitativ undersøkelse som viser at alvdalsdialekten er representert i større grad i *Månelyst i Flåklypa* enn i *Flåklypa Grand Prix*, og dette med bakgrunn i at *Flåklypa Grand Prix* til en viss grad er mer preget av anonymisering og en standardspråkssideologi. Mens *Månelyst i Flåklypa* har kommet i en tid preget av dialektbevissthet og høyere aksept for dialekter i samfunnet, og dette ser en et resultat av også i filmen. Til tross for at denne studien tar utgangspunkt i kvalitativ metode kan det argumenteres for at studien har noen kvantitative trekk. Datamaterialet er av et stort omfang, og jeg markerer til en viss grad hvor

ofte ulike språklige variabler dukker opp i filmene. Dette kunne ha dannet grunnlaget for en kvantitativ studie ved å regne ut hvor mye mer eller mindre dialekt det er i filmene i prosentutregning. På den måten ville en kvantitativ studie slått fast at det er forskjell mellom filmene og i hvilken grad. Mens denne studien har forsøkt å danne et bilde av hvilke tendenser som kommer til syne i filmene, og hva som er årsaken til at det er sånn.

6.3 Studiens begrensninger

Konklusjonen for denne studien er i korte trekk at alvdalsdialekten er representert i større grad i *Månelyst i Flåklypa* enn i *Flåklypa Grand Prix*, og at dette henger sammen med språklige ideologier, og endringer i hvilke ideologier som råder til hvilken tid. Dette innebærer at jeg i denne studien har diskutert hvilke språkideologier som kan ha virket inn på ulike språkvalg i disse to filmene. Studien er en kvalitativ studie der jeg studerer et lite tilfang av språkdata i lys av disse teoriene, og det er derfor begrenset om hva jeg kan si om hvordan språklige ideologier påvirker i andre sammenhenger utover disse filmene.

I denne studien er det alvdalsdialekten som er i fokus, men til tross for at jeg sier noe om språk fra Alvdal på to ulike tidspunkt i historien vil ikke denne studien kunne si noe om språkutviklingen i Alvdal. Dette med bakgrunn i at jeg studerer en slags *fiktiv* språkbruk ved at det er skuespillere som har tilegnet seg alvdalsdialekten i ulik grad. I tillegg til at det har blitt gjort noen kunstneriske valg, for eksempel ved at skuespillerne har brukt [je:] og ikke [æi] som er tradisjonelt for alvdalsdialekten. Det er dermed ulike fagfolk, både skuespillerne, regissør og dialektkonsulent som har påvirket språkvalgene som er gjort i filmene. På den måten studerer jeg ikke autentisk alvdalsdialekt med språkbrukere fra Alvdal, og kan dermed ikke si noe om den faktiske språkutviklingen i Alvdal.

Brevmetoden er også benyttet i denne studien og er en metode som åpner opp for frihet da deltakeren kan utforme brevet på valgfri måte (Berg, 1999). Dette gir deltakeren stor frihet til å kunne gå i dybden, men ulempen kan være at spørsmålene ikke nødvendigvis blir besvart utdypende nok. I denne studien kunne det ha vært hensiktsmessig og hatt et ordinært intervju ved at jeg da ville hatt mulighet til å stille flere oppfølgingsspørsmål, og på den måten fått et enda større utbytte av spørsmålene for og videre kunne kaste lys over hvilke valg som er tatt når det gjelder dialektbruk i *Månelyst i Flåklypa*.

En annen begrensning er at dette studien tar utgangspunkt i utvalgte språklige variabler som er sentrale for alvdalsdialekten, men det er likevel variabler som er utelatt. Eksempelvis kunne det ha vært interessant å se på bruken av dativ hos Reodor, Solan og Ludvig da dette er et dialekttrekk som en også kan finne i dialektene i Nord-Østerdal (Skjekkeland, 2021).

6.4 Videre forskning

Denne studien ser kun på alvdalsdialekten og ikke andre dialekter som er fremtredende i filmene. Det ville videre vært interessant å studere andre dialekter og språkvalg som også er i bruk i filmen, og hva dette gjør med karakterene. På den måten kunne en ha gått dypere inn i språkholdninger, stereotypi og indeksikalitet.

Med tanke på at det finnes lite forskning knyttet til bruk av dialekt i film ville det ha vært interessant med videre forskning rundt temaet. Dette ved at film, tv og radio spiller en viktig rolle i samfunnsutviklingen, og kan fortelle oss noe om den norske språkutviklingen og holdninger til språk. Ved et større prosjekt ville det derfor ha vært interessant å se på flere ulike filmer fra ulike tidsperioder med et større omfang ved flere ulike dialekter, og dermed knytte dette opp mot språklige ideologier, språkholdninger og indeksikalitet. Dermed ville en enda tydeligere sett om dialekt er representert i større grad i filmer i dag enn tidligere eller ikke, og hva som eventuelt er bakgrunnen for dette, samt hva de ulike dialektene indekserer og hvordan det kan påvirke språkholdningene til seerne av filmene.

Videre ville det også ha vært interessant å studere hvordan film kan påvirke det virkelige samfunnet. Eksempelvis ser en i denne studien at ordet *nøfyse* er brukt i større grad blant mennesker i Alvdal etter Flåklypa Grand Prix, enn det kanskje var tidligere. Derfor ville det ha vært interessant å studere sammenhengen mellom faktisk språkbruk og språkbruk i film, og hvordan film kan påvirke til både mer og mindre bruk av tradisjonelle dialekttrekk.

Litteraturliste

- Anonym. (u.å.). I *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen.
Hentet 12.januar 2023 fra <https://ordbokene.no/bm/2027#def2>
- Aukrust, K. (1973). *Hilsen Solan og Nystumoen*. Helge Erichsens Forlag.
- Aukrust, K. (2006). *Slipp ham inn!* (2.utg.). Cappelen.
- Berg, G. (1999). *Skolekultur – Nøkkelen til skolens utvikling*. Ad Notam Gyldendal.
- Bugge, E. (2020). Sosiolingvistisk undersøkelse av talemålsvariasjon og dialektendring. I R. Neteland & L.I. Aa. (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 2*. (s. 216-231). Universitetsforlaget.
- Bull, T. (2018). Innleiing. I H, Sandøy, A, Nesse & T, Bull (Red.), *Norsk språkhistorie: III: Ideologi*. (s. 27-50). Novus Forlag.
- Caprino, I. (Regissør). (1975). *Flåklypa Grand Prix* [Film]. Caprino Studios.
- Emilsen, L.E. & Søfteland, Å. (2020). L2 acquisition in a rich dialectal environment: Some methodological considerations when SLA meets dialectology. I A. Edmonds, P. Leclerc & A. Gudmestad (Red.), *Interpreting language-learning data*. (s. 9-38). Language Science Press. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4032280>
- Gjelten, T. (1966). Alvdalsmålet. I E. Steimoeggen (Red.), *Alvdal: Ei bygdebok. Bygda gjennom tidene*. (Bind 1, s. 345-348). Østlendingens trykkeri.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Hamm, C. (2019, 8.mai). *Bygdemåls litteratur*. Store norske leksikon. <https://snl.no/bygdem%C3%A5slitteratur>
- Haverkamp, F.E. Østby, L. & Kalleklev, K. (2022, 21.oktober). *Kjell Aukrust*. Store norske leksikon. https://snl.no/Kjell_Aukrust
- Huset Aukrust. (u.å.). *Kjell Aukrust*. Hentet 3.mars 2023 fra <https://www.aukrust.no/om-kjell-aukrust>
- Høgheim, S. (2020). *Masteroppgaven i GLU*. Fagbokforlaget.
- Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukere i gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim*. [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hårstad, S. & Opsahl, T. (2013). *Språk i byen: Utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*. Fagbokforlaget.
- Hårstad, S., Mæhlum, B., & Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk: sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Cappelen Damm Akademisk.

- Johannessen, J.B. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I J.B. Johannessen (Red.), *På språkjakt: problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Unipub forlag.
- Jor, F. (2022, 29.juni). *Kjell Aukrust*. Store norske leksikon. https://nbl.snl.no/Kjell_Aukrust
- Kalleklev, K. (2022, 21. oktober). *Flåklypa*. Store norske leksikon. <https://snl.no/Fl%C3%A5klypa>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06/kompetansemaal-og-vurdering/kv111?lang=nob>
- Kvarv, S. (2014). *Vitenskapsteori: tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. (2.utg.). Novus Forlag.
- Leira, A. (2002). Nyord i hundre år. *Språknytt*, 30 (1), 30. https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/spraknytt/2002/spraknytt1_2002_web.pdf
- Lippi-Green, R. (1997). *English with an Accent. Language, ideology, and discrimination in the United States*. Routledge.
- Løvåsen, S. (2020). *Kjell Aukrust: En biografi*. Cappelen Damm.
- Melby, G. (2007). *Dialekt og parykk. En sosiolingvistisk studie av dialektbruk i Team Antonsen*. [Masteroppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Meyerhoff, M. (2006). *Introducing Sociolinguistics*. Routledge.
- Midtbø, T. (1979). *Fenomenet «Flåklypa»: Fra avisparodi til kulturindustri*. Novus Forlag.
- Mæhlum, B. (2007). *Konfrontasjoner: Når språk møtes*. Novus Forlag.
- Mæhlum, B. (2009). Standardtalemål? Naturligvis!. *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 27, 7-25. https://web.novus.no/NLT/NLT_2009-1.pdf
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet: Innføring i studiet av dialekter*. Cappelen Damm Akademisk.
- Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U., & Sandøy, H. (2017). *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk*. (2.utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Mæhlum, L. (2023, 27. februar). *Alvdal*. Store norske leksikon. <https://snl.no/Alvdal>
- Ommeren, R. van. (2021). Tilnærminger til talemål. I M.-A. Iglund & M. Nygård (Red.),

- Norsk 5-10: Språkboka* (2.utg., s. 167–198). Universitetsforlaget.
- Opplev Alvdal. (u.å-a). *Om Alvdal*. Hentet 3.mars 2023 fra <https://www.opplevalvdal.no/info/om-alvdal>
- Opplev Alvdal. (u.å-b). *Solan Gundersens vinterleker*. Hentet 15.mars 2023 fra <https://www.opplevalvdal.no/arrangement/solan-gundersen-vinterleker>
- Opsvik, A.H. (2013, 10. november). *Aukrust-kjennarar vil seie at det er i tråd med hans tekstar*. NRK P3 Filmpolitiet. <https://p3.no/filmpolitiet/2013/11/aukrust-kjennarar-vil-seie-at-det-er-i-trad-med-hans-tekstar/>
- Reitan, J. (1926). Tynnsetmålet. Utgitt av Tynnset Mållag. I kommisjon hos Olaf Norli.
- Riis-Johansen, M.O. (2020). Samtaleanalyse som norskdidaktisk forskningsmetode. I R. Neteland & L. I. Aa. (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 2.* (s. 90-112). Universitetsforlaget.
- Rudi, N.B. (2007). *Språkvariasjonar i to dalføre: Ei sosiolingvistisk gransking av talemålet blant 18-20 åringar i Hallingdal og Gudbrandsdalen*. [Hovedoppgave, Universitetet i Oslo]. DUO Vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26794/NinaxBergexRudixHovudfagsoppgxve.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Røyneland, U. (2005). *Dialektnivellering, ungdom og identitet. Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde, Røros og Tynset*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Røyneland, U. (2017). Hva skal til for å høres ut som du hører til? Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge. *Nordica Helsingiensia*, 48, 91-106. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-61863>
- Sammentrekning (u.å.). I Det norske akademis ordbok. Hentet 10. desember 2022 fra <https://naob.no/ordbok/sammentrekning>
- Sandøy, H. (2018). Idéhistoria om norsk språk. I H, Sandøy, A, Nesse & T, Bull (Red.), *Norsk språkhistorie: III: Ideologi*. (s. 149-326). Novus Forlag.
- Skjekkeland, M. (1997). *Dei norske dialektane*. Høyskoleforlaget.
- Skjekkeland, M. (2021, 7. desember). *Dialekter i Østerdalen*. Store norske leksikon. https://snl.no/dialekter_i_%C3%98sterdalen
- Skjekkeland, M. (2023, 17. januar). *Endringer i norske dialekter*. Store norske leksikon. https://snl.no/endringar_i_norske_dialektar

- Sjøbakken, O. J. (2017) Brevmetoden i et metodologisk perspektiv. I M. Løvteit (Red.), *Tidssignaler: Lærerutdanningsfag i utvikling: Utdanning av lærere på Hamar - 150 år* (s. 375-387). Oplandske Bokforlag.
- Skirbekk, S. (2018). *Ideologi*. Store norske leksikon. <https://snl.no/ideologi>
- Simonsen, H.G. (2018). *Apokope*. Store norske leksikon. <https://snl.no/apokope>
- Sivertsen, R.A. (Regissør) (2018). *Månelyst i Flåklypa*. [Film]. Nordisk Film Distribusjon.
- Steimoeggen, E. (1952). *Alvdal: Ei bygdebok. Garden og ætta*. (Bind 2). Østlendingens trykkeri.
- Stjernholm, K. & Søfteland, Å. (2019). Talemål i Sør-Østfold. Ideologi, struktur og praksis. *Målbryting*, 10, 101-131. <https://septentrio.uit.no/index.php/malbryting/article/view/4947>
- Stjernholm, K. (2021). Språklig mangfold i Norge. I Budal, I.B. (Red.), *Norsk språkhistorie for lærerlar* (s.154-201). Fagbokforlaget.
- Strøm, G. (2023). *Ivo Caprino*. Store norske leksikon. https://snl.no/Ivo_Caprino
- Søfteland, Å. (2021). Nynorskopplæring med utforskende tilnærming til grammatikk. I K. Kverndokken, J.O. Bakke & I.B. Budal (Red.), *101 grep om grammatikk – om språket som system og språket i bruk* (s. 121-138). Vigmostad & Bjørke AS.
- Søfteland, Å. Jansson, B.K. & Bjerke, C. (2021). Utforskende samtaler om talespråk i skolen: språklege metaperspektiv på barnetrinnet. I L, Jølle, A.S. Larsen, H. Otnes & L.I. Aa. (Red.), *Morsmålsfaget som fag og forskningsfelt i Norden*. (s. 66-85). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215050997-2021-05>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Fagbokforlaget.
- Theil, R. (2005). Språkvariasjon. I Kristoffersen, K.E., Simonsen, H.G. & Sveen, A. (Red.). *Språk: En grunnbok*. (s. 464-500). Universitetsforlaget.
- Tonne, I. (2019, 23. september). Å ha telling. Språklig mangfold i fagfornyelsen LK20. *Prosa*. <https://prosa.no/debatt/a-ta-telling-spraklig-mangfold-i-fagfornyelsen-lk20>
- Trudgill, P. (2002). *Sociolinguistic Variation and Change*. Edinburgh University Press.
- Vangsnes, Ø.A. (2019, 23. September). Sentrum og periferi det nye norskfaget. *Prosa*. <https://prosa.no/debatt/a-ta-telling-spraklig-mangfold-i-fagfornyelsen-lk20>
- Vangsnes, Ø.A. & Iostad, P. (u.å.). *Kv-ord*. Nordnorske dialekter av Universitet i Tromsø. <https://nordnorsk.uit.no/malmerker/kv-ord/>
- Venås, K. & Skjekkeland, M. (2023, 23. januar). *Dialekter i Noreg*. Store norske leksikon. https://snl.no/dialekter_i_Noreg

Woolard, K.A. (2016). *Singular and plural: Ideologies of Linguistic Authority*.
Oxford University Press.

Oversikt over vedlegg

Vedlegg 1: IPA-tegn.

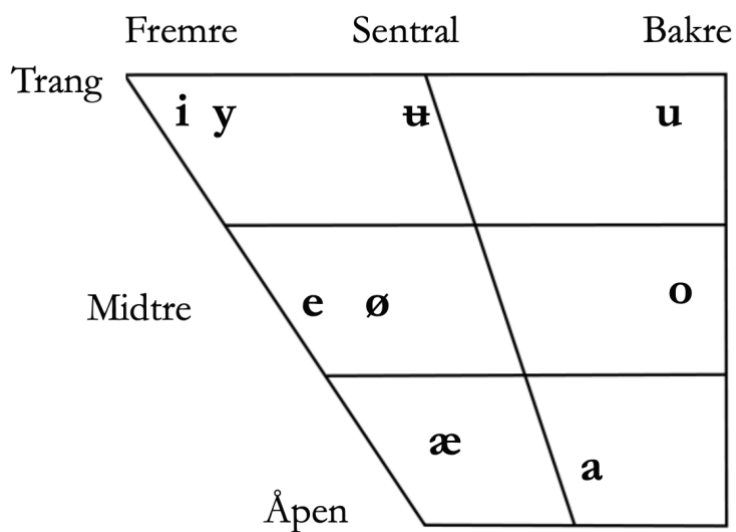
Vedlegg 2: Brev til dialektkonsulent.

Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.

Vedlegg 4: Godkjenning fra SIKT.

Vedlegg 1: IPA⁵

	Bilabial	Labiodental	Dental	Alveolar	Postalveolar	Retrofleks	Palatal	Velar	Uvular	Glottal
Plosiv	p b			t d		ʈ ɖ		k g		
Nasal		m		n		ɳ		ŋ		
Vibrant				r						
Tapp eller flapp						ɽ				
Frikativ		f		s ʃ			ç			h
Approksimant							j			
Lateral approksimant				l						

⁵ IPA-tegn med utgangspunkt fra: https://www.hf.ntnu.no/ipa/no/ipachart_no_cons.html og https://www.hf.ntnu.no/ipa/no/ipachart_no_vowels.html. Tabellene er tilpasset denne studien, og viser hvilke IPA-symboler som har gjort seg gjeldene.

Vedlegg 2: Brev til dialektkonsulent

Hei Ingrid Vollan!

Jeg er student ved Høgskolen i Innlandet, og skriver masteroppgave i norsk. Masteroppgaven vil være en kvalitativ sosiolingvistisk undersøkelse av to Flåklypa-filmer, Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018. Jeg ønsker å undersøke hvordan alvdalsdialekten blir fremstilt i begge filmene, og om det er noen ulikheter i bruk av dialekter i filmene. Det vil derfor være nødvendig å velge ut noen språklige variabler som kjennetegner dialekten i Alvdal for å kunne se om filmene benytter seg av disse. Hovedmetoden i denne masteroppgaven vil være å bruke filmene som materiale, og da se på de tre Aukrust-figurene: Reodor, Solan og Ludvig. Likevel ønsker jeg å stille deg som tidligere har vært dialektkonsulent på flere Flåklypa-filmer noen spørsmål. For denne gjennomføringen har jeg valgt å bruke *brevmetoden*.

Jeg har valgt denne metoden fordi jeg ønsker at du som deltaker skal få bedre betenkingstid enn du kanskje ville fått ved et ordinært intervju. Metoden gir fleksibilitet og du vil ha stor frihet til å kunne gå i dybden på spørsmålene, og du bestemmer selv hvordan du vil utforme brevet innenfor spørsmålsrammene.

Jeg ønsker at du svarer på disse spørsmålene i brevet:

1. *Hvilke valg er gjort for å skape en autentisk alvdalsdialekt hos karakterene Reodor, Solan og Ludvig?*
2. *Ble det gjort noen avgrensninger med tanke på forståelse hos seerne av filmen?*
3. *Hva er bakgrunnen for at Reodor, Solan og Ludvig bruker pronomenet «je» og ikke «ei» som er mer utbredt i alvdalsdialekten?*
4. *Etter å ha transkribert Flåklypa Grand Prix (1975) og Månelyst i Flåklypa (2018) ser jeg at alvdalsdialekten er mer fremtredende i den sistnevnte filmen enn i den første. Hva tror du er bakgrunnen for dette?*

Ta gjerne kontakt dersom du ønsker ytterligere informasjon om prosjektet.

martemareneggen@gmail.com

Med vennlig hilsen
Marte Maren Lund Eggen

Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

Dialektbruk i to Flåklypa-filmer

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke dialektbruk i to Flåklypa-filmer. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne masteroppgaven er en sosiolingvistisk undersøkelse av dialektbruk i to Flåklypa-filmer, henholdsvis Flåklypa Grand Prix fra 1975 og Månelyst i Flåklypa fra 2018. Jeg ønsker å undersøke hvordan alvdalsdialekten blir fremstilt i begge filmene, og om det er noen ulikheter i bruk av dialekter i filmene. Det vil derfor være nødvendig å velge ut noen språklige variabler som kjennetegner dialekten i Alvdal for å kunne se om filmene benytter seg av disse. Språkideologi og autentisitet vil også stå sentralt i oppgaven for å kunne se om det er forskjeller i bruk av dialekt i den nye kontra den gamle filmen. Talemålsdidaktikk vil også bli drøftet for å få en fagdidaktisk vinkel i oppgaven.

Hovedmetoden i denne masteroppgaven vil være å bruke filmene som materialet, og da se på de tre Aukrust-figurene: Reodor, Solan og Ludvig. Likevel er det ønskelig å kunne stille dialektkonsulent noen oppfølgingsspørsmål om bakgrunn for valgene som er tatt ved innspilling av den ene filmen. Gjennomføringen av dette vil skje gjennom *brevmetoden*, men da gjennom kommunikasjon på e-post. Deltaker vil motta et digitalt brev fra student med spørsmål og det er ønskelig at deltaker også svarer på spørsmålene i brevform (dokument i Word). Resultatene fra dette vil ha liten plass i oppgaven, men vil likevel være relevant i drøftingsdelen av oppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen i Innlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å stille deg noen spørsmål siden du har vært dialektkonsulent i flere av Flåklypa-filmene. Jeg fant ut at du har vært dialektkonsulent i en artikkel hos NRK filmpolitiet, og fant videre kontaktinformasjon via Oslomet sin nettside.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du svarer på noen spørsmål som du får tilsendt av student, og spørsmålene vil blant annet undersøke hvilke valg som er gjort for å skape autentisitet gjennom dialektbruk hos tre av karakterene i filmen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil jeg som student som har tilgang til opplysningene, men opplysningene vil bli drøftet i drøftingsdelen av oppgaven uten direkte sitat. Opplysningene vil også kunne drøftes med veileder.

Anonymitet vil ikke bli opprettholdt da du som dialektkonsulent vil bli navngitt grunnet kunnskapen og stillingen din.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 15.mai 2023. Forskningsprosjektet vil bli publisert og vil derfor ligge åpent for studenter og andre forskere, og det vil ligge publisert på ubestemt tid. Andre studenter og forskere vil derfor kunne bruke prosjektet for videre forskningsformål og etterprøvbarehet. Forskningsprosjektet vil lagres hos Høgskolen i Innlandet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen i Innlandet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskolen i Innlandet ved Eline Bjørke: eline.bjorke@inn.no.
- Vårt personvernombud: Andrew Michael Davidson: andrew.davidson@inn.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Eline Bjørke
(veileder)

Marte Maren Lund Eggen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Dialektbruk i to Flåklypa-filmer*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju i form av brevmetode
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes ved at jeg har vært dialektkonsulent

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Ingud Vallan 20.02.2023

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Godkjenning fra SIKT

04.03.2023, 23:51

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Dialektbruk i to Flåklypa-filmer](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

206766

Vurderingstype

Standard

Dato

08.02.2023

Prosjekttittel

Dialektbruk i to Flåklypa-filmer.

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskolen i Innlandet / Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk / Institutt for humanistiske fag

Prosjektansvarlig

Eline Bjørke

Student

Marte Maren Lund Eggen

Prosjektperiode

01.01.2023 - 15.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

PUBLISERING AV PERSONOPPLYSNINGER

Hvis forskningsdeltagere kan kjennes igjen i publikasjoner (direkte eller indirekte), må de få tydelig informasjon om dette.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.)

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!